

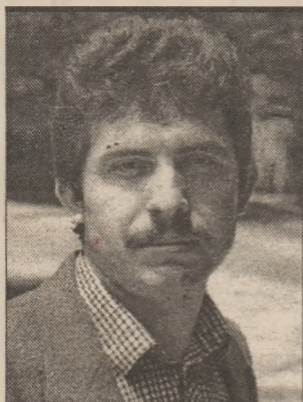
România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

10 - 16 septembrie 2003
(Anul XXXVI)

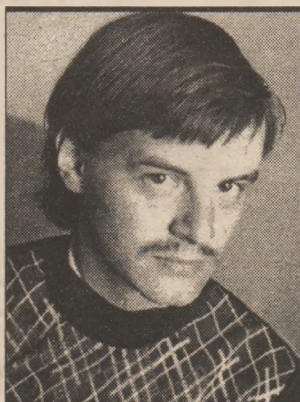
36

■ **interviu**

pag. 16-17

Cu **VASILE GÂRNET**
despre condiția scriitorului
din Basarabia

■ **evocări**

pag. 18-19

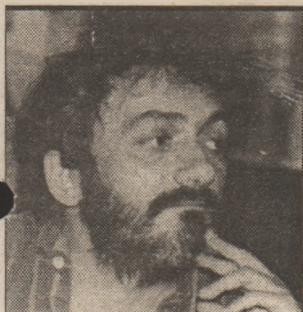
T.C. ZAROJANU:
Cristoiu, Tia,
Băcanu & comp.

■ **literatură**

pag. 12-13

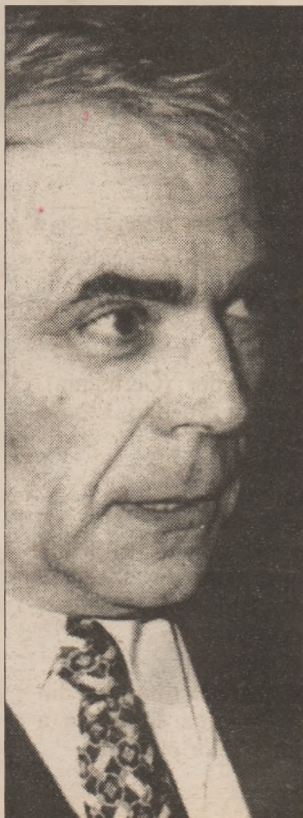
ION POP
despre poezia
NOREI IUGA

■ **lecturi la zi**

pag. 5

Un roman de
ȘTEFAN AGOPIAN

**scrisori către
editorialist**

Vă scriu cu o mare dragoste!
În 1983, revista "România literară"
îmi acorda premiul pentru proza SF.
Astăzi, după 20 de ani, vă scriu plin
de bucurie. Premiul acela
a fost pentru mine extraordinar de
important. Acum am intrat în
Top Ten SF Statele Unite în
www.distantworlds.net

Am publicat în USA, Italia, Brazilia,
Marea Britanie, Danemarca,
Australia, Rusia, Argentina, India
etc., în multe reviste digitale. Puteți
citi romanul *Câmpuri Magnetice*
la www.litemet.ro

Vă iubesc foarte mult.
În evoluția mea de scriitor SF,
revista "România literară" a avut un
rol important. Vă citesc cu aceeași
feroare nebulă de acum 20 de ani.

Vă iubesc nesfârșit!

Ovidiu Bufnilă

PETRU DUMITRIU

la o nouă lectură

"În general însă romancierul le privește
cu o anumită cruzime pe personaje în
momentele lor de deznădejde. Îi place să le
zădărnicească - demiurgic - eforturile,
asemenea unui copil care așează nemilos
drept obstacol un băț în fața unei furnici
rătăcite în iarbă. Ilustrativă în acest sens este
istoria întâlnirii Elvirei cu regele Carol
al II-lea, din *Chintă regală*. Elvira, care a
moștenit, prin jocul capricios al eredității, o
arzătoare aspirație spre *nec plus ultra* de la
bunica ei, Davida, visează să-l cucerească pe
rege și, în acest scop, îl seduce întâi pe un
apropiat al regelui, Ionel Procopiu. Acesta,
îndrăgostit până peste cap de Elvira, îi
povestește naiv lui Carol al II-lea ce femeie
minunată a cunoscut și în felul acesta îi
trezește interesul (conform planului secret al
Elvirei). Regele o invită la o întâlnire, la
palat, iar ea mizează totul pe această
întâlnire. Întârzie, însă, din cauză că nu
găsește repede o birjă. Ațâțat și nerăbdător,
suveranul (caricaturizat tendențios de
romancier) comandă aghiotanților lui
o prostituată, astfel încât, atunci când
Elvira ajunge la palat și îi cedează, el o
posedă plictisit și o expediază cât mai
repede acasă."

Alex. Ștefănescu

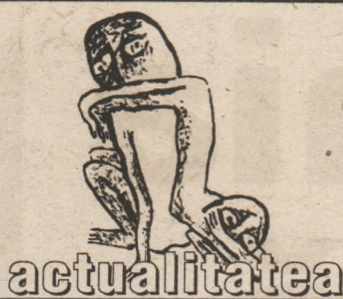
pag. 10-11

Eugenia Voda

Correspondență de la Veneția

pag. 23

A ARDELEAN și ca urmaș al celor mai „fundamentalisti” dintre transilvăneni,

moșii, nu cunosc spaimă superioară aceleia provocate de co-sângenei mei când fac pe subtilii. Chiar dacă unii dintre noi sunt talentați la jocul cu mărgelile de cuvinte, o dau sistematic în bară când încearcă să scoată efecte etice din osărdia retorică. Un recent exemplu de nefericită exersare a misiei moralizatoare într-o lume lipsită de prințipuri (și carele va zică zică, nu le are!) mi l-a furnizat Cornel Nistorescu. E inutil să repet ceea ce-am spus și scris de multe ori despre directorul „Evenimentului zilei”: că îl consider cel mai seducător reporter român al ultimei jumătăți de veac și unul dintre cei mai importanți publiciști de azi. Că îi citesc cu multă plăcere editorialele etc. etc.

Cele mai bune articole ale lui Cornel Nistorescu sunt cele scrise cu un fel de detașare sobră, lipsită de rautate, făcând trimitere la gestul ancestral — și de mare efect în societățile normale — al arătării obrazului cu degetul. Atunci când face apel la bunul simț popular, când așază în balanță lecția decenței deprin-sa acasă, pe colinele ardeleni, și aberațiile lumii în care a plonjat parcă fără voia sa, efectul textelor e devastator. Ai impresia că editorialele sale sunt scrise, în cooperare, de-un Moromete în clipele de inspirație metafizică și de-un ingenuu personaj victorian când exclamă: „Ce caută un copil cuminte ca mine într-o mizerie ca asta?”

Mai puțin fericite sunt articolele în care Cornel Nistorescu îmbracă toga procurorului. Iar de-a dreptul nefericita — ca să cobor în concret — mi s-a părut încercarea de-a institui un fel de „justițiarism preventiv” pomind de la cel mai nepotrivit dintre exemple: Mircea Dinescu. Într-un articol scris cu o acreală care doar la un ardelean poate fi atât

contrafort

de Mircea Mihăieș

Dublu Dinescu și simplu Nistorescu

de contraproduktivă, directorul „Evenimentului zilei” demască un potențial pericol public. Ca patron de gazete, ca realizator de emisiuni de televiziune, Mircea Dinescu ar profita, se spune printre rânduri, de poziția de membru al C.N.S.A.S. E doar o insinuație, iar Cornel Nistorescu e suficient de abil să nu cadă în prăpastia propriilor fantasmе, atenuându-și acuza: „Nu vreau să spun că Mircea Dinescu a făcut ceva din toate acestea. Chiar îl cred de bună credință. Dar, teoretic, el poate greși.”

TREI afirmații, trei idei care se bat cap în cap. Să le luăm pe rând. Prima: Mircea Dinescu nu a făcut nimic din ceea ce ardeleanul eticist Nistorescu își imaginează că ar putea face: adică să folosească în activitatea sa lucrativă („poet, agricultor, director de gazetă și de televiziune” — acestea sunt primejdioasele identități ale lui Dinescu; pe aceea de „revoluționar”, așezată în capul listei, n-o pun la socoteală, pentru că prea ar arăta ridicolul situației!) informațiile dobândite ca membru al C.N.S.A.S. Și atunci, dacă n-a făcut nimic, unde e problema?!

A doua: nu numai că n-a făcut nimic, dar acuzatorul său public nici nu-l bănuie capabil de așa ceva (textual: „Chiar îl cred de bună credință”). Citesc și recitesc, însă nu pot accede la rădăcinile adâncii aserțiunii. Împart frazele în propoziții, le analizez gramatical și stilistic, le

compar, le reordonez grafic. Nimic. Sensul continuă să-mi scape. Ardeleanul băștenizat din mine mai primește o palmă de la ardeleanul bucureștenizat: știam eu că munca intelectuală e grea, trebuia să rămân, asemeni strămoșilor, la coarnele plugului, să lupt oblu pe arătură, și nu pe pagina de ziar. Reiau, insist (aici, la stăruință, stau mai bine: mersi, strămoși!), însă nu avansează deloc: Dinescu asta, dracul gol cum e, rămâne mai presus de orice bănuială!

A treia, și cea mai tare: „Teoretic, el poate greși.” Aici m-a prins. Sigur că poate greși, cum să nu greșesc? Ba chiar simt nevoia să adaug: nu numai teoretic, ci și practic. Și nu numai Dinescu. Noi toți, ardeleni și „sudici” deopotrivă (las' că Dinescu însuși e os de ardelean, și încă de la Bobâlna!) Dar parcă prea suntem ridicoli creând probleme acolo unde nu e decât criză de subiecte. Pentru că așa „delirant verbal” cum îl definește Nistorescu, Dinescu n-a divulgat în gazetele sale nici unul dintre presupunsele „secrete” din cuibarul Securității. O poate afla oricine, răsfoind revistele conduse de „febrilul jucător mediatic”. Asta dacă nu cumva Cornel Nistorescu insinuează că „agricultorul” de la C.N.S.A.S. a furat din dosarele rumegate în exercițiul funcțiunii rețeta vinului pe care încearcă să-l impună pe piață.

Dincolo de comicul trist al situației, mă miră că un băiat atât de inteligent precum Nisto-

rescu mistifică esența feciorelniceii firme pe care se străduie să-o apere de influența băiatului rău din Slobozia. Rolul *legal* al C.N.S.A.S.-ului e opus celui presupus de editorialistul de la „Ev. zilei”: la C.N.S.A.S. se *deconspiră* secretele Securității („destul de greu, cu rezultate modeste, mai ales din cauza în-crâncenării actualei puteri și a fostelor servicii secrete” — aici, C. N. are dreptate), și nu se *dosesc* informații spre-a fi folosite în inavuable scopuri. Dosarele ajunse la C.N.S.A.S. devin publice în chiar momentul intrării pe poarta instituției, când, teoretic (e un cuvânt care-mi place și mie!), oricine (inclusiv directorii de gazete) are acces la ele, pe baza unei simple cereri. Ca dovadă, chiar „Evenimentul zilei” a publicat, în zeci de rânduri, astfel de documente!

A LTA E instituția care ține cu ghearele și dinții de informații pentru a le folosi în scopuri obscure. După straniul principiu îmbrățișat în comentariul său din 28 august 2003 — „teoretic, se poate greși” —, ar trebui să stăm la nesfârșit cu brațele încrucișate, să ne izolăm în creierii munților sau pe domoalele plaiuri ale Oraștiei, eventual chiar în spațiul sacru al Sarmizegetusei, unde amintirea strămoșilor ne apără de orice fel de alunecare în păcat. Dacă directorul „Evenimentului zilei” chiar are poftă să se războiască cu profitorii informațiilor din dosarele

Securității știe foarte bine unde-i poate găsi.

Apogeul insinuărilor e atins, însă, în clipa în care această harababură conspirativă sunt atrași alți doi membri marcanți ai C.N.S.A.S., Andrei Pleșu și H.-R. Patapievici. Dacă Dinescu e suspect din oficiu, fiind un fel de claun nebun ce-ar trebui epurat așa, de învățătură de minte, nici Pleșu ori Patapievici nu stau mai bine. Vă dați seama, Andrei Pleșu a condus o revistă culturală, „Dilema”, doldora de informații explozive, și nici acum, la trei ani de când nu mai are absolut nici o legătură cu ea, nu scapă de gravele acuzații că folosește în avantaj propriu știința de carte dobândită prin frecventarea asiduă a savanților de la Securitate! Iar ca rector al Colegiului Noua Europă, se știe doar că fără informațiile însușite ilicit, conferințele și simpozioanele din Plantelor 21 ar fi totalmente lipsite de sare și piper!

Vigilența lui Cornel Nistorescu acționează, asemenea iederei, nu doar pe orizontala prezentului, ci și pe verticala viitorului. „Apropiata intrare” a lui Horia-Roman Patapievici în rândul directorilor de gazetă excită și ea glanda etică a prietenului meu. Aici, Cornel a scrântit-o rău de tot: autorul *Omului recent* va conduce o revista de idei, de analiză a unor simple cărți, și nu o gazetă ce i-ar putea îmbogăți pe redactorii folosind *know-how*-ul pescuit în dosarele soioase concoctate de slujbașii lui Nikolski, Drăghici sau Postelni-cu.

Țin prea mult la Cornel Nistorescu pentru a-i trece cu vederea această rătăcire ce îmbracă aparențele unei profesiuni de credință. Și dacă tot am dat-o pe ardeleneste, îl rog să mediteze la una din vorbele adânci ale strămoșilor noștri comuni: „Unde e minte multă, e și prostie cu carul!” Nici o aluzie la remarcabila sa operă de reporter. Dar toate aluziile la regretabilul articol „Dublu Dinescu”. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9),
SIMONA GALAȚCHI (pag. 15, 16, 17, 20, 23, 25, 29, 31),
ECATERINA IONESCU (pag. 1, 14, 22, 24, 26, 27, 28, 32),
NINA PRUTEANU (10, 11, 12, 13, 18, 19, 21, 30).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: „Sois sage, ô ma Douleur, și Ține-te tranchilă.”

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,

EDUARD CANDET, VLAD TRACIU.

Introducere texte: ECATERINA RĂDOI.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei
133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod
71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450.

Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD)
și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv),
Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu,
Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).
Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania),
Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše
Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România
literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor,
Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Scriitorul terorist

NU puține onorabile familii arabe odrasla dispăre de-acasă pentru scrut timp și nu se mai întoarce, mici bucățele dintr-însa fiind înapoiate celor ce vor avea, de atunci înainte, de celebrat un erou, unul confortabil cuibărit în acel Paradis, unde bufetul suedez este la orice ceas al mileniului la fel de asortat ca și în clipa deschiderii, iar alte sorturi de agremente stau permanent la îndemâna celor voluntar jertfiți în lupta împotriva evreilor și a cruciaților.

Interogați, părinții sunt mârșniți de a nu fi știut nimic despre ce pregătea progenitura lor, îndurerați de a fi pierdut pe această lume, în care ar fi trebuit să le succeadă, mândri, totodată, și nu doar de fața lumii, de a fi dat islamului un nou martir. Ca ar fi vorba de un sinistru terorist, un ucigaș răspânditor de groază și de suferință, nici prin cap nu le trece, iar dacă li s-ar sugera fie și cu menajamente, că din sămânța lor s-a zămislit un criminal, s-ar simți profund jigniți. Dintre toate profesiile ce-i stăteau înainte, junele ales-o pe aceea ce-l pune bine și pe lumea asta și pe cea de dincolo. Un chilipirgiu?

A fi scriitor mi s-a năzărit de timpuriu, din prea îndepărtate vâi și poduri spre a le evoca fără a nu chema în ajutor acea imaginație ce dă adesea farmec celor întâmplare și totdeauna magie celor ne. Terorist n-am avut în genuina-mi juvenute ocazia să fiu, cu o singură excepție când, pe punctul de a zbura din facultate, cu un grup de amici care, de altfel, făcusem tot ce ne stătuse în putință să fim băgați afară, înveterați reacționari, nostalgici ai imperialismului în ultimă fază și pe punctul de a ni se interzice accesul pe elegantele culoare ale facultății avându-i pe fronton pe marii legiști ai antichității – proaspăt reconsiderați, după ce o vreme fuseseră și ei scoși din nișele lor, spre verificare – am făcut o propunere. (Ah! marile ferești, luminoasele coridoare – în săli intram mai rar, chinuți de micimea bancilor, de strâmtimea lor). Am propus așadar să dăm foc stabilimentului, prin răspândire de sticle cu benzină la colțuri neumbrite, așa încât văpaia să întâlnească văpaie, flăcările să se îmbrățișeze. Prin uzul discret al unei singure cutii de chibrituri. Propunerea mea n-a stârnit entuziasmul, măcar interesul celorlalți, fiind chiar cu ostilitate întâmpinată de acel dintre noi

căruia cu drag și numai când nu era de față, îi ziceam Herșale Ostropoler. (Mult mai târziu, proprietar de mai multe imobile pe mirifice meleaguri mediterano-atlantice, nu m-a invitat. Paza bună...).

Față de refuzul de a antama cel puțin tema, mi-am dat seama că nici el, nici ceilalți nu sesizau că, în caz de reușită, întreprinderea noastră ar fi fost considerată un gest de tinerească afirmație. Spre a salva ultima șansa, am insistat: „Dacă am face-o, n-am avea decât de pierdut”, am spus, comișând tipicul lapsus – voisem să zic, de câștigat. După care m-am cufundat în tăcere, renunțare de pe urma căreia instituția stă și astăzi în picioare, într-o destul de rezonabilă bătrânețe și după ce a găzduit, nu de prea mult, alegerile pentru conducerea Uniunii Scriitorilor.

Nu mi-ar fi revenit în minte un atât de neînsemnat episod al anului 1948 dacă, citind deunăzi un număr recent din revista *Luceafărul*, nu aș fi avut plăcuta surpriză de a-mi găsi numele într-o amplă discuție purtată între d-nii Marian Popa și Marius Tupan, pe teme scriitoricești, cu apăsate trimiteri la neobositul Adrian Paunescu. Se întreba, retoric, dl. Marian Popa, de ce nu au atras și nu atrag alți scriitori mase de români? Mircea Zăciu, bunăoară, sau Augustin Buzura, sau Ioan Bogdan Lefter sau Barbu Cioculescu? Mai întâi, mi-am zis, scoțându-l din cauză pe Mircea Zăciu, pe care problema nu-l mai interesează, ceilalți trei nu ne-am epuizat șansa: dacă în luna august a anului 2003 nu am electrizat masele, faptul se poate împlini în septembrie-martie! Ce e drept și incontestabil însă, actualmente situația cel puțin a subsemnatului este cea descrisă de dl. Marian Popa.

ATUNCI, să-i urmărim argumentele: „Dacă mi s-ar cere mie o explicație pentru această situație, ți-aș răspunde prin recursul la o opinie a deja citatului Don de Lillo: un scriitor trebuie să fie un terorist.” La obiect: „Or, de la Eminescu încoace, în literatura română s-a instaurat tradiția deplângerii soartei scriitorului în cadrul societății lui inadecvate și deplângerea soartei proprii, a poporului și a țării de către scriitori nevolnici.” Am citit, pe gânduri am căutat, lovindu-mă destul de tare, într-un târziu m-am ridicat, pentru întâia oară fără să mă lamentez – cu toate că sunt de felul meu

plângăcios – pentru colegii din paragraf nu garantez, nefiindu-mi apropiați.

Cine este acel Don de Lillo iarăși nu știu și mă tem că nici n-am să aflui prea curând. Nu mi-este tocmai limpede în ce fel trebuie să fie scriitorul un terorist spre a câștiga inimile maseilor, cum cu atâta abilitate procedează dl. A. Paunescu, terorizând însă mai cu seamă la televizor unde numaidecât i se poate aplica o lecție pe buton. Parcă i-ar păsa! Căci motivele din care este așa de cultivat sunt altele...

Să vedem, mi-am zis: în loc să zvârle din mână pixul cu pastă, gel, fluiduri, stiloul cu cerneală lavabilă, creionul, tradițional la ultimul centimetru, tastatura calculatorului second-hand și să pună cu dichis la cale aruncarea în aer a atelierului prezidențial de decorații, producător de stele în gradul de cavalier, în loc să ia ostatece fiice de baroni în dimineața nunții, la clipa primirii de daruri, în loc să captureze publicul unui foarte important simpozion tratând metodele de mântuire a neamului, spre a-l sili să asculte, în genunchi, capitole din ultimul roman, scriitorul se vaită. În loc să dea autografe celor răpiți, pe punctul de a plăti sume în euro, spre a li se îndepărta pistolul de la tâmplă, ei se tocmesc cu o autoritate care-și păstrează dulciurile pentru propriii nepoți. Atunci, să-i fie scriitorului român de bine!

Altfel, pe variate meridiane, exceptând cei doi poli inospitalieri, terorismul puiază pe mișcătoare nisipuri cu palmieri ce nu se ofilesc în hârdaie, în metropole și chiar în pitorești orașele așipite unde nu e de împușcat decât poștașul sau gardianul, cu un copil-doi prin preajmă – cauza o cere. A procura câteva tone de trotil, o utilitară, a mai îndesa în portbagaj niște grenade, ceva cuie, capse, devine o joacă, iar dacă așa vrea Profetul, atunci guvernul bogate trec în contul asasinilor câte patru milioane de euro de ostatec. Excelente ministerele și foști ostateci se congratulează, pe când vajnici luptători își fac abluțiunea după ce au înghățat cecul cu șapte zerouri după prima cifră. Cât nu câștig eu din marfa mea literară pe un an întreg...

Justițieri, cu ciorapul tras pe cap, călări pe motociclete performante, flăcăii varsă încărcătura armelor în cel ales și numaidecât dispar, cu acea nobilă discreție care-i caracterizează pe eroi – sau doar nebuni după

in edit

Nichita Stănescu

SCULAREA DIN SOMN

Ca să ștergem faptul că ne-am strîns în brațe
vom trăi noi alte vieți
Viața scîndurii,
moartea pomului...

Ca să ștergem respirația
ne vom umple, ne vom umple
nu de aer ci de sînge, –
plini de păsări visătoare

Ca să ștergem viața noastră
ne vom naște noi din nou
și vom sta cuminți, clociți
de o pasăre măiastră
mai a voastră,
mai fereastră
mai trecută de o astră, –
părăsită de un astru

Întîmplare de secunde, noi
suntem somnul
unei idei

1973

viteză. Asta dacă sunt de rasă cum se spune caucasiană. Dacă aparțin fabulosului Orient, teroriștii nu ignoră grasa recompensă ce-i așteaptă pentru maximum o secundă de durere – până la împrăștierea în Univers. Iertat să-mi fie, dar față de dânsii Adrian Paunescu pierde un metru șaiszeci din înălțime și trei cincimi din greutate. În amplul dialog din *Luceafărul*, este calificat când de om de nimic, când de om mare, cu precizarea că Hitler și Stalin n-au dispus de un asemenea poet: „Ce, e puțin asta?” monologhează dl. Marian Popa. Iar Ceaușescu, adăugăm noi, care s-a bucurat de acest noroc, și l-a spurcat singur, către sfârșit. Suflet încapător, Adrian Paunescu l-a iertat. Școli, spitale, stadioane, comune care nu mai pot împrumuta numele lui Ceaușescu îl iau pe al său. *A la bonne heure!*

Să ne gătuim invidia care poate activa funest anevrisme, deschide pervers ulcere, porni interminabile migrene, îndura ficatul, usca rinichii, obtura o periferică vinișoară a creierului – și orice s-ar petrece în întunecatul nostru eu să afișăm seninătate: nu suntem singuri, rulăm la un loc cu întreaga literatură română. Solidari, monolitici. Până la urmă, ea e de vină. Cât îl privește pe A. P., să deplân-

gem cu măsură prăbușirea poetului – riscul de a mai scrie în restul vieții o singură poezie bună – fie și din noi și noi chinuri amoroase – e cu desăvârșire exclus – să contemplăm cu compasiune barba-i scurtată, zuluful din colțul frunții, ascuțirea nasului, elefantiazisul verbal – și la celălalt capăt al firului, excelenta relație cu tipul de scriitor preconizat de Don de Lillo acela.

Și nici ironici să nu fim, căta vreme și aceasta e o direcție, mai seacă, de a te jelui, de a lunea o dată mai mult în capitalul păcat al înstrăinării de mase. Și cum se întâmplă cu femeile cuminți care regretă la bătrânețe modul în care și-au irosit tinerețile, să ne facem un sever examen de conștiință. Acum, când mâna e prea slabă ca să mai ducă la umăr kalașnikovul, ochiul prea obosit ca să mai țintească victima ce tocmai iese la aer curat – din care va mai inspira o singură pală.

Cetățiani-pompieri, pompieri-cetățiani preconiza rosetitul personaj caragialian. Scriitorii – teroriști, teroriști – scriitori vom zice noi, supunându-ne verdictului. Cu adaosul că așteptăm condoleanțe. Și, bineînțeles, muniții.

Barbu Cioculescu

România literară 3

lecturi la zi

de Iulia Popovici

Stop-cadre din Epoca de Aur

ACUM câțiva ani, Editura Fundației Culturale Române publica, în engleză, o carte cu un titlu "care vindea": *The Ceausescu's Cult*, de Anneli Ute Gabanyi. Autoarea era originară din România, deținea un doctorat în filologie, obținut în Germania, și lucrase în anii de dinaintea căderii Cortinei de Fier ca analist pentru țara noastră al postului Europa Liberă.

Tradusă acum la Polirom, *Cultul lui Ceaușescu* nu e o lucrare de sinteză, ci reunește o serie destul de vastă de documente, la origine rapoarte periodice despre regimul comunist din România, înaintate departamentului de cercetare și analiză al celebrului radio cu sediul la München. Despre foarte multe lucruri e vorba în dările de seamă ale lui Anneli Ute Gabanyi, de la ședințele Uniunii Scriitorilor la vizitele de la București ale diferiților șefi de state mai mult sau mai puțin vecine și prietene, de la reintroducerea controlului asupra mașinilor de

scris la pregătirea succesiunii dinastice a cuplului Ceaușescu și de la congresele partidului și ale diverselor comitete la subtilele schimbări în ierarhia totalitară.

Un amănunt e absolut necesar pentru înțelegerea cărții lui Gabanyi, și anume chestiunea surselor acestor rapoarte de țară, extrem de importante în activitatea Europei Libere: în vreme ce societatea românească se îndrepta din ce în ce mai accentuat spre o "oralizare" generalizată, informațiile circulau de la gură la ureche, zvonul era o instituție, iar lectura printre rînduri, o disciplină academică, undeva, la sute de kilometri depărtare, niște oameni citeau ziare și reviste de pe Dîmbovița, interpretînd fotografiile de presă și declarații oficiale, încercînd să pună cap la cap un adevăr la care n-aveau acces direct. Ceea ce pentru cetățeanul Bucureștilui sau Craiovei de fiecare zi era un soi de al șaselea simț, de care se folosea inconștient, pentru analiștii Europei Libere era știință. Fără-n-doială, postul de radio primea și informații pe căi private

(care, însă, trebuie să fi fost oarecum limitate de controlul autorităților române asupra corespondenței externe, ca să nu mai vorbim despre numărul mic al deținătorilor de pașaport), și acest fapt se observă în capitolele rezervate, în aceste rapoarte, nemulțumirilor populare, de exemplu, sau speculațiilor privind relațiile dintre Nicolae și Elena Ceaușescu, subiecte, evident, de negăsit în paginile cotidienele. Sînt, în plus, interpretările legislative, pentru care, iarăși, se presupun informații interne: în primul rînd, anularea reglementărilor privind salariul minim garantat și introducerea absurdului hibrid al administrării socialiste participative a întreprinderilor (altfel spus, nu produceai după plan, nu primeai salariu; numai că planul îl stabileau alții, de la centru). Inițiativa a dus la scăderea dureroasă a veniturilor populației, iar urmările ei – ca factor catalitic al opoziției declarate – au fost dintre cele mai notabile, se observă în rapoartele lui Gabanyi.

Într-unul din textele sale dramatice la limita scandalului, austriacul Werner Schwab scrie: "Fiecare om din țara asta are un cadavru îngropat la el în pivniță." E ceea ce se poate spune la fel de bine despre oricare dintre țările socialismului real, căci, la urma urmei, cadavrele comunismului și cele ale nazismului își împărtășesc soarta; cartea lui Anneli Ute Gabanyi dezgroapă și expune fără tabu-uri schelete din dulapuri bine ferecate: cariera lui Eugen Florescu, o vreme mîna dreaptă a Elenei Ceaușescu, exilat apoi pe linie de partid la Timișoara, unde de curînd a fost decorat de autoritățile tranziției, odele și cîntăreții Epocii de Aur (dintre care Adrian Păunescu e doar cel mai cunoscut, dar nu cel mai talentat și nici cel mai umil – Traian Coșovei îl bate de departe), delicios citate *in extenso*, luptele intestinale ale scriitorilor, fastul popular, recondiționat acum, al aniversărilor potențatelor.

Apoi, subtilități de analiză. Probabil că trăitorului în România deceniilor 8-9, căruia chipul conducătorului iubit și al academice sale soții i se oferea

Anneli Ute Gabanyi

Cultul lui CEAUȘESCU

Anneli Ute Gabanyi, *Cultul lui Ceaușescu*, Iași, Polirom, 2003, colecția Historia, 306 pag., 198 000 lei

cu asupra de măsură în fiecare zi, fotografiile de la diverse evenimente la care participau cei doi, apărute a doua zi în *Scînteia*, nu-i spuneau prea multe, chiar dacă le-ar fi privit. Pentru Anneli Ute Gabanyi însă, ele sînt cel mai bun mijloc de identificare a mișcărilor politice subterane: promovarea lui Nicu Ceaușescu (parte a campaniei de asigurare a succesiunii în familie) și momentele lui de dizgrație (nu stă pe covorul roșu; e în planul doi; sau, dimpotrivă, apare-n poză cu presupusa lui consoartă, Poliana), asocierea la putere a Elenei sau repudierea ei, apoi retușările de fotografii, absențele sau înlocuirile în primul eșalon al puterii. Să nu uităm că exploatarea fotografiilor de presă e una din primele reguli învățate de la fratele cel mare din Est, începînd cu acel cadru al celor 12 revoluționari din care Stalin a decupat, rînd pe rînd, capetele, iar Ceaușescu e specialist în această nu atît de inovatoare tehnică de manipulare.

Imagistica e totuși doar unul din aspectele urmărite de

Anneli Ute Gabanyi; titlul cărții ei arată, în fapt, centrul de interes al celor mai multe dintre rapoartele către Europa Liberă – Ceaușescu și construirea în jurul acestuia a unui cult al personalității, cuprinzînd absolut orice putea produce închipuirea dictatorială – volume omagiale, portrete flatante făcute de pictori în vogă, insinuarea într-o filiație istorică a marilor conducători, rescrierea trecutului revoluționar, insistența pe politica de independență față de Moscova, apoi extinderea cultului asupra familiei (Elena, Nicu) și nepotismul politic.

Dar în toate aceste dorințe de mărire Gabanyi vede, cu câțiva ani buni înainte de 1989, căderea lui Nicolae Ceaușescu; nemulțumirile populare, nemulțumirile lui Gorbaciov, nemulțumirile Securității și ale comunistilor care se simt amenințați, toate conspiră la răsturnarea tiranului. Va însemna înălțarea lui eliberarea de comunism și corupție politică? (n-a fost așa). În scriitura rece, de analist politic neimplicat emoțional, a autoarei răzbate o doză de optimism, de încredere în friabilitatea regimului (încredere pe care, în acele vremuri, doar distanța o putea da). O încredere tonică, după atîția ani, într-o carte în care zvonicistica și informația atent verificată fac melanjul fascinant de unde scoate capul incredibilul nostru trecut recent. ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

În afara colecțiilor
MARIO VARGAS LLOSA
Scrisori către un tânăr
romancier

Filozofie/Eseistică
OCTAVIO PAZ
Dubla flacăra

am primit la redacție

Cărți

- Cristina Montescu, *Larmes cadennassées*, Paris, l'Harmattan, col. "Poètes des cinq continents", 2003 (versuri; volum de debut). 90 pag.
- Adrian Georgescu, *Uleiul din candelă*, roman, București, Ed. Amurg sentimental, 2002. 88 pag.
- Șerban Tomșa, *Biblioteca lui Noe*, București, Ed. Mondocart Pres, 2003 (roman). 144 pag.
- Laura Toma, *Instantanee din anticameră*, Ed. Dionysos Kastellaun - Germania 2003 (versuri). 68 pag.
- Nicolae Romulus Dărămuș, *Ursul, distinsa fiară*, cu desene și fotografii ale autorului, București, Ed. Allfa, 2003. 40 pag.
- Constantin Nicușan Micu, *Dincolo de cuvinte*, Târgu-Mureș, Ed. Ardealul, 2003 (versuri). 52 pag.

lecturi la zi

de Catrinel Popa

Cronica unui roman îndelung așteptat...

PENTRU cel mai recent roman al său (*Fric*, Editura Polirom, Iași, 2003), Ștefan Agopian a ales drept moto o afirmație făcută de Ernesto Sabato într-un interviu din 1985: "Se poate spune orice despre un vis, dar nu că este minciună." Putem găsi, firește, aici o posibilă cheie de lectură a istoriei lui Fric (călugărul armean, cel cu privirea rece, albastră, care îi umplea de fiori pe ceilalți călugări) și în egală măsură putem întui mișcarea dublu direcționată a unei proze prea puțin compatibilă cu venerabilele (vulnerabile!) distincții de tipul adevăr/ficțiune, realitate/vis, trecut/prezent etc.

Ceea ce atrage atenția încă de la început este faptul că (nu altfel decât în cazul lui *Tache de catifea*), înainte de a fi "istoria" lui Fric (în sensul în care *Baudolino* al lui Eco, să spunem, este "istoria" personajului omonim), romanul lui Agopian se prezintă ca o alcătuire rizomatică, trăiește prin digresiuni, prin ramificarea rafinată și savantă a replicilor (asemeni lui *Tristram Shandy*), prin valorificarea ingenioasă a intertextului. Însă, oricum ar fi, *Fric* este cel care rămâne, mai mult decât oricare altul, în centrul romanului, el este personajul în jurul căruia se întretes visele (cu precădere erotice) ale tinerei Orjen, cea cu

părul roșu și verde și împletit cu alge; ea erou al închipuirii autorului (și al închipuirii noastre de cititori) el călătorește prin vastele geografii ale lui Constantin Diichiti, unde "prochi-menul războiului" este la ordinea zilei, sau adastă "într-o slavă statătoare", pe malul unei ape, acolo unde din când în când orizontul ia forma unui fund de capră.

În mod paradoxal "poezia" anumitor imagini este cea care dă greutate acestui tip de proză. Apoi, se-nîmplă des, în această lume dezvrăjită și revrăjită prin eros, ca personajele să joace, pe rînd, roluri absurde, ridicole sau...firești, în timp ce "dum-nica se scurge sub tălpile lor, țesută din ore și poftă." Memorabilă este mai cu seamă Orjen, figură ce pare desprinsă - asemenea Ipei Roșii din proza lui Bănulescu - din basm sau din vis: "Orjen se scoală, părul ei strălucește acum în aerul limpede, pare o flacără roșie ce se îndreaptă spre dealul pe care, mărăcini și roșcovi sălbatici, neramzi și mersini cresc laolaltă Mersinii miros a femeie proaspăt spălată, ea se afundă în ei, caută tufe dese cu spini, le smulge din pământul pietros, palmele ei sîngerează și suferă, ea își suflă în palme, coboară. Acoperă trupul lui Fric cu mărăcinii prin care bîzîie albine spre florile mov și destule." Tot ea este, dealtfel, și în centrul povestirii (oarecum autonome),

care încheie romanul, în fond o "rescriere" a anumitor capitole (nu multe!) din *Robinson Crusoe* al lui Defoe, amintind, în parte, de metoda lui Pierre Mé-nard, personajul lui Borges, în parte de *Vineri sau limburile Pacificului* a lui Michel Tournier. Însă, în plus, în proza lui Agopian regăsim umorul desfător, plăcerea vorbeii spuse pe șleau și a erudiției jucăuse, astfel încît nu ne putem împiedica să nu ne gîndim la Rabelais și la ale sale liste de o diversitate monotonă, cînd citim, de pildă, relatarea lui Constantin Diichiti despre "cum s-a făcut treaba după ocuparea cetății Corinthos": "(...) răpia cine ce putea și fugia: cine potire, cine dis-coase, cine linguri, cine sfite, cine zvezde, cine epetrafile, cine cruci, cine icoane, cine candile, cine cărți, cine sfeșnice, cine luminări, cine aur, cine mărăgitaru, cine inele, cine brățări, cine oglinzi, cine piepteni, cine arginturi, cine ară-muri, cine talere, cine tipsii, cine linguri, cine furculițe, cine tîngiri, cine capace, cine pirosti, cine frigări, cine grătore, cine sfeșnice, cine mucări, cine velințe, cine strae (...)" E aproape de prisos să mai precizăm că tot acest inventar, în aparență prozaic, se prelungește în spațiul purei gratuități cum se întîmplă, de pildă, și în *Manua-lul întîmplărilor* (în conversația dintre Zadic și Episcopul Iosif). Însă mai presus de orice

rămîne faptul că și în această carte autorul reușește să izvo-dească o lume, un univers care pare să nu asculte de alte reguli decât acelea ale închipuirii (lu-cru atît de rar în literatura noas-tră), și care la rîndul său se im-pune închipuirii noastre de citi-tori, făcîndu-ne să medităm asupra modului de existență al lumii și asupra modului de exis-tență al lumilor alternative pe care textul le proiectează. Căci Aaron Juda Hartman, Marion de l'Orme, Fric, Evemon Nota-rades, Francesco Tron, Maria Dragases, Lichinie - "doctor și vraci totodată", Apostolo Zeno, "prevedorul" Giacomo Minotto sau motanul Victor sînt la fel de "reali" în spațiul povestirii ca și Moreea (a cărei hartă este anex-ată la sfîrșitul textului), Con-stantinopolul sau cronicarul Constantin Diichiti. S-ar putea scrie zeci de recenzii despre modalitățile (specifice postmo-derne) în care datele istoriei și cele ale ficțiunii se amalgamea-ză, dar esențialul rezidă pînă la urmă în faptul că dincolo de artificiu, narațiunea lui Agopian are întotdeauna cîte ceva de spus despre ce se ascunde din-colo de fascinantele suprafețe.

Un alt aspect (care va scan-daliza, fără îndoială, spiritele pudibonde), este frecvența mare a vorbelor spuse pe șleau, a sub-stantivelor care denumesc orga-nele sexuale, a verbului care de-semnează actul sexual și în genere a acelor cuvinte și expre-sii care au legătură cu corpora-litatea. Iată un fragment demn de o literatură cu o mai îndelun-gată tradiție în materie de scrieri licențioase: "O muscă cu pîn-tecul plin se așază pe puța lui Tron: ea miroase-a bărbat și știe ce-nseamnă aceasta: își face toaleta acolo, apoi se cacă pe puță. Prepuțul lui Tron se mișcă agale spre ea, îi prinde picioa-rele, ea se saltă cît poate, din curu-i tîrnat se cască o gaură neagră: primprejur dau tîrcoale muște bătrîne. Totu' se-nmoaie, prepuțul acoperă musca ferice, ea se zbate acolo o vreme, știe

acum cum e cînd te fute și altul, nu o sperie apăsarea din spate cînd ea este atît de plăcută, nici sufocarea ca o dulce visare, bine e să ai nădejde în tine, în gaura ta dătătoare de poftă, chiar dacă este atît de întuneric și bine."

Aproape toate registrele senzorialului sînt etalate într-o luxuriantă năucitoare în roman, luxuriantă dincolo de care se ghicește o întristare fără leac dată de proximitatea descompunerii și a morții. O senzualitate maladivă emană trupul prea copt al Mariei Dragases, cea care visează doar "lumea din pîntecul ei: o poftă nebună de viață și o scîrbă nebună" și al cărei păr miroase cînd a mosc, cînd a fier și-a pucioasa, sau trupul lui Marion, "cea adormită-n cemeală" sau chiar al nimf(et)ei Orjen caracterizată adesea prin imaginea olfactivă, caducă și umilă în simplitatea ei (ca și faulknerianul "Caddy smelt like trees") "mirosea a roșcove uscate la soare și a trup de femeie curată". Iar fofota organicului în care se cufundă Fric, priapic și mort, "cu falusul ridicat ca un catarg și bălăbă-nindu-se în vînt" tocmai pentru că este descrisă în cele mai neînsemnate detalii, se-nfîge în ochiul cititorului (ca altădată lumea în ochiul Armeanului Zadic), "netrebnică, sperindu-l": "Ea s-a apropiat și l-a privit și a știut că e mort, pe degetele lui de la picioare se prinseseră melci multicolori, iar mafele pe care le spăla apa erau ciugulite de peștișori sabie."

În ansamblu (chiar dacă s-ar putea vorbi, în comparație cu mai vechile scrieri ale autorului, despre o parțială pierdere a su-flului epic), *Fric* este, indiscu-tabil, unul dintre cele mai izbu-tite romane apărute la noi în ul-tima vreme, strălucind mai cu seamă prin detalii șlefuite înde-lung, prin stilul de-acum incon-fundabil al frazelor cu întor-sături arhaice și falduri înșela-toare.

Volumul de față mai cuprin-de cîteva povestiri, multe dintre ele în stil *Academia Cațavencu* (*Noapte de februarie*, publicată inițial chiar în paginile *Româ-niei literare*, *Sîc, sîc, biscuit!*, *Kenya mon amour*, *Doamnele îndrăgostite vin din viitor*, *A doua zi după erecție*, *Crețușca și Raport despre lumea In.*) O mențiune aparte merită *Sîc, sîc biscuit!*, unde, întocmai ca în *Însemnările motanului Murr*, narator (sau mai precis naratoa-re!) este o pisică (Myu, alias Bast), ușor mitomană, dar evi-dent cu un simț al umorului foarte bine dezvoltat. Și în po-vestiri mecanismele textuale sînt de obicei destul de sofisticate, dar cu toate acestea discursul rămîne dezinhibat, alert și ac-cesibil oricărui tip de cititor. ■

am primit la redacție

Cărți

- Theodor Răpan, *Taurul lui Falaris*, jurnal de poet (ad se ipsum), București, Ed. Sem-ne, 2003 (prefete semnate de Tudor Opreș, Vladimir Alexandrescu și autor; dosar de referințe critice la sfîrșitul volumului). 608 pag.
- Vitalie Cliuc, *Bodyguard la Caracalla*, București, Ed. Cartea Românească, 2003 (versuri). 128 pag.
- Constantina Raveca Buleu, *Reflexul cultural grec în literatură*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2003 (prezentare pe ultima co-pertă de Diana Adamek). 140 pag.
- Lucia Olaru Nenati, *Eminescu. De la muzi-ca poeziei la poezia muzicii*, ediția a II-a,

revizuită și adăugită, Botoșani, Ed. Gee, 2002. 126 pag.

- Adrian Harghel, *Teo-Antropologia Crucii. Introducere*, București, Ed. Morel, 2003. 238 pag.
- Virgil Panait, *Poemul precum actul sexual*, Focșani, Ed. Yedax, 2003. 86 pag.
- Ion Panait, *Latifundiile trădării*, poeme, Focșani, Ed. Pallas, 2003. 98 pag.
- Mihai Merticaru, *Întîlnire pe pod*, prefată de Adrian Alui Gheorghe, Iași, Ed. Timpul, 2003 (versuri). 96 pag.
- Duduța Olian, *Am adunat lumină.../ J'ai recueilli de la lumière...*, versuri, ed. biling-vă rom.-fr., trad. de Emilia Danetti, Bu-curești, Ed. Libra, 2003. 100 pag.
- Constantin Nicușan Micu, *Pași în pulberea milenului*, Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2003 (biografia tatălui autorului). 162 pag.

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Oameni din Slobozia

EVELYN, cel mai recent „roman” („mozaicat”) al lui Nicolae Stan se dorește a fi o replică la celebra carte a lui James Joyce, *Dubliners*. Chiar dacă tehnic, stilistic și tematic nu prea există elemente apte să susțină comparația dintre cele două cărți, un punct comun totuși există și el nu este lipsit de importanță. Ambii scriitori reușesc să traseze profilul unei localități, prin prisma destinului individual al unor locuitori mai mult sau mai puțin reprezentativi pentru viața urbei respective. Pornind de la această idee a lui James Joyce, materializată, la fel ca în opera irlandezului, printr-o suită de povestiri cvasi-independente în centrul cărora se află fapte din viața cotidiană a unor personaje aflate în clasa de mijloc sau în paturile inferioare ale societății, Nicolae Stan scrie o memorabilă epopee a orașului pierdut în imensitatea Cîmpiei Bărăganului. La Nicolae Stan, ca și la James Joyce, autenticitatea este dată nu de excepție, ci de regulă. El nu caută figuri ieșite din comun, ci oameni obișnuiți, cu pasiuni și sentimente, bucurii și dezamăgiri, iluzii invariabil transformate în înfrîngerii, pe deplin reprezentativi pentru atmosfera din urbe. Uneori, aceștia trebuie să facă față unor situații neprevăzute, dar și atunci acționează în virtutea propriului lor sistem de valori, adesea depășit, ceea ce îi plasează în situații tragi-comice. Văzuți de Nicolae Stan, oamenii din Slobozia au ceva trist și ridicol, sînt goliți de idealuri și speranțe, trăiesc într-un fel de automatism și în absența unui sistem de valori valabil (cele vechi au fost parțial abolite, iar cele noi întîrzie să apară). Privirea autorului către personajele sale este mereu una caldă, încărcată de o foarte umană înțelegere. Inevitabil, citind cartea lui Nicolae Stan, comparația cu James Joyce vine de la sine, dar ea nu știrbește cu nimic autenticitatea unui roman în care spiritul locului se împletește cu experimente naratologice, pe alocuri extrem de curajoase. Categorie, *Evelyn* nu este o pastişare a lui James Joyce, ci un roman original care reușește să pună în

evidență specificitatea lipsită de pitoresc a unei localități prin folosirea inteligentă a unor tehnici narrative (post)moderne.

Dacă *Dubliners* este o culegere de povestiri scurte, scrise în stil tradiționalist, fără vreo preocupare deosebită pentru construcție (citind acest volum este greu de crezut că autorul lui, James Joyce, va publica, peste doar opt ani, una dintre cărțile de referință ale literaturii moderne, *Ulysses*), *Evelyn* este o carte concepută ca un roman. Ea se deschide cu *Blitz premergător*, un text menit să traseze un plan general al localității și să prezinte personajele povestirilor care formează substanța propriu-zisă a volumului. „Noapte. Și toți intră în ea, pregătiți ca de sărbătoare: vajnicul economist și scriitor local Șarpe Ionuț; vînzătoarea de loz în plic a orașului; muncitoarea perfecționistă; soția respectabilă a șoferului; soldatul cel semeț și supus datoriei; baba Sofica, justițiară; Dida, rezistentă; plina de rîvnă, Evelyn.

La acest ceas, orașul este o floare.

Dar el trebuie să poarte un nume.

Fie numele lui Slobozia.” (p. 11)

Povestirile care compun „romanul mozaicat” sînt complet diferite ca tematică și chiar ca tehnică narativă, singurul element de legătură fiind dat de faptul că personajele lor sînt legate într-un fel sau altul de orașul Slobozia. Dida este o femeie de la periferia orașului Slobozia, își urmează bărbatul la țară, tușa Anghelina locuiește la țară, dar vine la oraș unde are parte de o experiență ieșită din comun, Evelyn este din Slobozia, dar își duce traiul ca prostituată la Varna unde are șansa de a-l reîntîlni, în calitate de client, pe fostul ei profesor din liceu (și el din Slobozia, firește), de care fusese îndrăgostită în taină. Toate povestirile sunt meritorii, dar două atrag în chip deosebit atenția: *Drumul și Ce părere aveți, domnule Llosa?*. Prima este o proză absurdă, tragicomică în care o tînară părăsită de iubit își caută echilibrul moral într-un curs de karate și în citirea unui roman de Nicolae Breban. Cursul de karate e cum e, dar cartea lui Breban are pen-

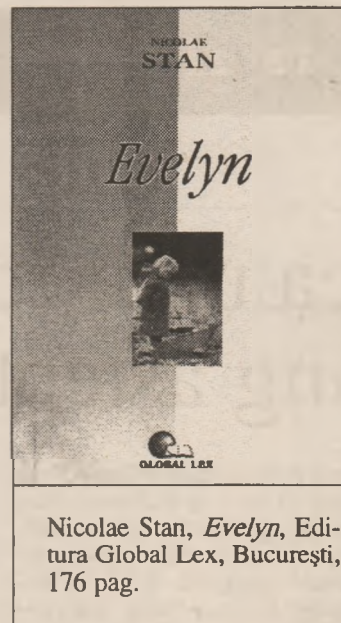
tru ea înțelesurile adînci pe care le găsește Jupîn Dumitrache în articolele lui Rică Venturiano din „Vocea patriotului național”: „Era modul lui prezent de a fi. Erau casa lui, locul lui. Era cochilia care îl proteja». Brusc, corpul ei e cuprins de un frison intens și scurt. Privirea fixează năucită un cuvînt din text. Cîteva clipe întîrzie în starea asta. Apoi, fremătînd se ridică și caută în raftul cu cărți. Ia dicționarul, găsește cuvîntul care nu-i dă pace, îi află înțelesul pe care și-l notează cu creionul pe un caiet de matematică nescris: «*cochilie*, s.f. 1. Înveliș calcaros sau silicios al unor moluște foraminifere etc. 2. Tipar metalic folosit la turnarea diferitelor piese de mașini etc.». Creionul zăbovește în aer; nu înțelege pe deplin. Mai citește odată ce a scris. Scutură din cap. Ceva nu merge” (p. 44) *Les incertitudes du langage*, ar putea comenta Jean Paulhan aceste rînduri care fac cît un eseu despre relația scriitor-cititor, limbajul metaforic și, eventual, criza lecturii. Cu dicționarul într-o mînă și romanul lui Nicolae Breban în cealaltă biata fată își continuă corvoada pînă cînd, ca într-o proză suprarealistă, este strivită izbăvitor sub roțile unei mașini. Tonurile minore în care naratorul prezintă tragedia îngroașă aspectul de fapt divers, lipsit de importanță și amintesc prin fraza sacadată și umorul absurd pe care îl degajă (voluntar sau involuntar) de faimosul preambul al filmului *Amélie*. „...închide cărțile și caietul și se lasă pe speteza scaunului, vizibil surmenată. Se întinde pe pat. Oțetează. Adorme. Visează ultimul cuvînt, zvîrcolindu-se.

Apoi:

Se odihnește o oră pleacă la antrenamente unde învață o nouă figură de atac întorcîndu-se acasă intră cu seninătate în botul unei mașini ce vira normal

nimeni nu înțelege gestul ei oamenii și viața ea moare pe loc”. (p. 58)

De cu totul altă factură este textul *Ce părere aveți, domnule Llosa*. Este o proză construită prin procedeul „mise en abîme”, cu un scriitor care scrie o povestire despre pașania tușii Anghelina care, venită la Slo-

bozia pentru a cumpăra un tuci, își omoară timpul jucînd ultimii bani la loz în plic. Și are (ne)-șansa de a cîștiga un Mercedes. Tot ceea ce era ordonat și limpede în viața țărăncii se complică fundamental din momentul în care destinul îi face acest nedorit cadou. Într-un fel, tușa Anghelina este opusul lui Lefter Popescu. În momentul în care află că a cîștigat Mercedesul primul ei gînd este acela că va pierde cursa cu care ar trebui să se întoarcă acasă. Se gîndește cu groază că va trebui să-și petreacă noaptea la Slobozia și că nu are cum să-și anunțe bărbatul. Bebele se țin lanț (ajunsă în sfîrșit acasă, femeia refuză să introducă mașina în curte de teamă să nu calce zarzavaturile) pînă cînd un vecin distrat lovește mașina parcată pe ulița satului cu un tractor și o face praf. Dincolo de această întîmplare hazlie a povestirii din povestire, există și un foarte interesant aspect metaliterar al prozei. Naratorul discută cu un unchi al său aspecte legate de proza pe care o scrie și face considerații proprii asupra literaturii. În momentul în care termină epopeea tușei Anghelina autorul își continuă proza în afara ficțiunii, cu personaje din lumea reală: „Ufff... am terminat-o! Dar a fost o plăcere să o scriu. Cu ase-

menea personaje populare poți lucra ușor. Am mai discutat asta, cîndva, cu Groșan, în trecere, la „Caravana” lui. Poate că nu-și mai aduce aminte, mai știi! De fapt, am întîlnit asemenea specimene, întîi și întîi, la Llosa, peste tot.” (p. 117)

Dacă în povestea tușii Anghelina autorul produce comicul prin contrastul existent între sistemul de valori al lumii moderne și cel al civilizației tradiționale (nimeni nu este interesat de valoarea de piață a Mercedesului; mașina este apreciată cel mult pentru culoarea ei și privită ca un potențial producător de pagube agricole care trebuie ținut în afara curții) în partea metaliterară a povestirii, el vizează, încă o dată, raportul dintre cititor și autor (discuțiile cu unchiul său), sugerează elemente de criză a creației („Pînă să intru în atmosfera creată deja pînă aici, trebuie să mai zăbovesc puțin! Să dau tîrcoale textului, cum s-ar spune. Pentru că am ieșit din ritm...” – p. 107), sau face considerații generale asupra literaturii. Scriitorul păstrează întotdeauna o poziție superioară în raport cu textul, pe care îl privește de sus, cu detașare, (auto)ironie și spirit critic.

Nu știu care este reacția oamenilor din Slobozia la cartea lui Nicolae Stan. În ce măsură este vorba despre un „roman” cu cheie în personajele căruia s-ar putea recunoaște unele dintre persoanele reale din viața orașului și care ar putea deveni, prin aceasta un *best-seller* local. Important este faptul că această carte este scrisă cu umor, inteligență și har, calități care o recomandă tuturor cititorilor, inclusiv celor care nu au călcat niciodată prin Slobozia.

Evelyn este un „roman mozaicat” care merită citit, chiar dacă Slobozia nu este Dublin și nici Nicolae Stan nu este James Joyce. Lăsînd gluma la o parte, se poate spune fără riscul de a greși că Nicolae Stan este unul dintre prozatorii români de azi cu o cotă literară situată deocamdată sub valoarea reală a operei sale. ■

am primit la redacție

Reviste

- *Lumină lină/ Gracious Light*, revistă de spiritualitate și cultură românească, apare la New York, an VIII/ nr. 3, iulie-septembrie 2003, director: pr. dr. Theodor Damian. Din sumar: articole pe teme religioase semnate de pr. prof. dr. Theodor Damian, arhid. prof. Ioan Ivan, pr. prof. dr. Cezar Vasiliu, Cătălin Vatamanu, pr. prof. dr. Gheorghe Drăgulin, A. I. Brumaru ș. a.; versuri de Nichita Stănescu, în română și engleză (trad. de Mike Fröhlich); o suită de texte ale unor scriitori din Basarabia (Mihai Cimpoi, Dumitru Olărescu, Andrei Vartic, Grigore Vieru, Leo Butnaru, Nicolae Popa, Irina Nechit, Emilian Galaicu Păun ș.a.).

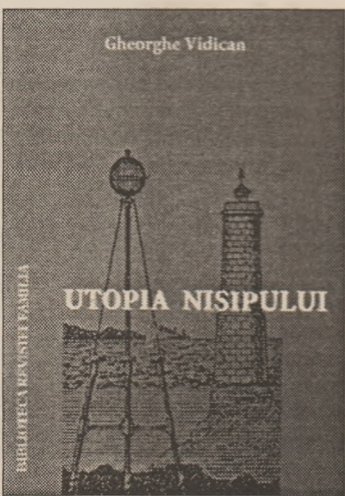
literatură

lecturi la zi

de Iuliana Alexa

Niște poezii

DINTRE sute de poeme născute de prolifica noastră literatură actuală de linia a doua și a treia, am reținut spre discuție astăzi două volume. Primul este *Utopia nisipului*, aparținând poetului orădean Gheorghe Vidican. Poezia care deschide cartea e cel mai potrivit moto pentru ceea ce urmează: "E firesc să se prelingă/ noaptea ca un clopot/ inspirația de a fi fruct a dat faliment/ desigur/ceștile de cafea/știu răspunsul/la întrebările locuite și dezlocuite de mine." În marea lor majoritate sunt poeme sincere, mediocre, ca 99% dintre poemele actuale, anonime. Metafore comune, peste sentimente indubitabil profunde, lexicul poetic nutrit din masa vocabularului, iată: "Mai stăruie sfidarea/ poemul se lichefiază/ frigul își ucide sângele/ femeia își așteaptă iubitul/ devenit vânător de iluzii." Alteori anxietățile parcă ar vrea să capete o expresie ceva mai inedită, distinctă, deși repetiția omoară ideea poetică incipientă. Întregul volum lasă o impresie generală de meditație rece, tristă, zdrențuită, calmă. Adică transmite totuși mesajul trist al banalităților fără scăpare, fără ieșire și fără chef. Alteori, absurdul e mesajul născut dintr-un simplu procedeu al incongruenței semantice, nu prea inedit nici el: "un curcubeu paranoic/iubește inutilitatea. (Lipsa de comunicare)". Un singur poem miniatural mi-a plăcut, el se numește *Ruinele toamnei*, deși seamănă, totuși, cu o producție de cenaclu de elevi: "Și iar gestul de a grația/ frunzele de mesteacăn."

Gheorghe Vidican, *Utopia nisipului*, Biblioteca revistei Familia, Oradea, 2003

Alte poezii

PE O scară (fictivă) a valorii, poezia lui Vasile Dan s-ar afla pe undeva mai sus de mijloc. În volumul său intitulat *Carte vie*, poetul folosește niște imagini stranii, ca niște picturi abstracte în cine știe ce tehnică pretențioasă, destul de interesante. Astfel, unele au o religiozitate

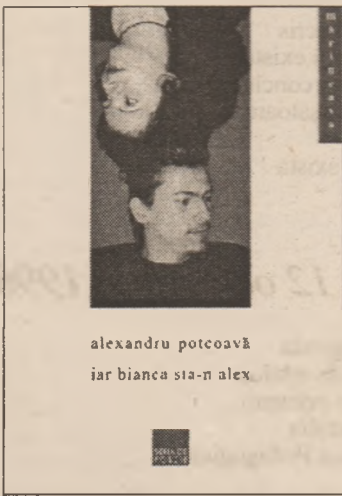
Vasile Dan, *Carte vie*, Ed. Mirador, Timișoara, Arad, 2003

liniștită: „deasupra peste lumânarea plopului îngălbenit/ cineva parcă te privește drept în creșet./ tu până la umeri înfundat în pământ/ te strigă pe numele mic, într-atât de bine te știe. /Tu nu îl vezi, însă./n-ai cum îl auzi/ pune bine urechea". Sunt vagi irizații blagiene la mijloc, dimpreună cu un soi de romantism abstractizat. Alte poeme însă dezvoltă aceleași simboluri cu aceleași efecte sugestive: „pielea/verbul/cortul omului/în deșert.” Superbe, două poeme într-un vers, cu imagini la fel de blagiene, salvate însă de stilizarea extremă: „pădurea, hoată, pândează casa. Fremăta./ casa neclintită.”

Al treilea fel de poezii

AL TREILEA volum selectat pentru azi este pe jumătate o pastişă după Cărtărescu. Nu știm dacă intenționat, spre a fi postmodern cu voie, sau fără voie, și cu atât mai rău. Aproape din fiecare poem al lui Alexandru

Potcoavă respiră *Dublu CD* sau *Dragostea*, ale lui Mircea Cărtărescu. Proza, ironia și umorul sunt copiate nonșalant. Iată: "Treceai singură pe strada mea/ și fluierau stelutele după tine/ mă grăbeam să te ajung din urmă/ dar nenorocitele alea de blocuri/ se tot îndesau înaintea mea/ de parcă ți-ai fi aruncat în spate pieptul/ tău albastru din plastic fermecat/ și ca și cum n-ai fi fost de ajuns după un colț/ mai că a dat peste mine/ o mașină de pompieri groaznic de roșie/ iar apoi era să cad/ într-o gaură de canal chestii/ pe care le-am luat/ ca fiind rujul tău de buze/ și oglinda ta cea mică/ și rotundă din poșetă" etc. Alte exemple de erotism simpatic și comun: „Într-una din zilele astea o să-mi fac o hartă cu alunițele tale/ bazată pe datele culese de pe teren.” Tot parodii cvasipostmoderne și cvasi-copiate sunt *Odiseea 2001*, recte epopeea prozaică și versificată pe două pagini doi tineri de la marea orașului, și care se încheie astfel, la limita dintre parodia reală și miștocăreala ieftină: „Ulise o bulise.” Poemele licențioase încearcă o deconstrucție picturală, și o reconstrucție mai elaborată, în sensul metaforizării, rămasă totuși într-un stadiu primitiv, cam fără rafinamente, și cu scăpări de ritm: "o pisică roșie-verde/ și cu torsul de femeie/ care pubisul și-l pierde/ și-n el gaura de la cheie/ se plimba pe galben-movuri/ cu picioarele-n perechi/ devastând cumini alcovuri/ dându-le limbi în urechi." Uneori, erotica se dezvoltă paroxistic și cubist, în versuri cu adevărat reușite, nu puține, totuși, și care salvează volumul de la a fi ceva marcat de „anxietatea influențelor.” De pildă: "Te vor înghesu-n ciupercile netoate/ te-or limbui cu limbile croate/ din sânii tăi cu sfărcuri verzi pătrate/ vor trage-n sticle votca ta de lapte/ și o vor bea cu gânduri nespălate/ și te-or trânti atât cât ești pe spate/ răsând suflecați cu totul până la coate." ■

Alexandru Potcoavă, *Iar Bianca stă-n Alex*, Ed. Marineasa, Timișoara, 2003

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

„Sois sage, ô ma Douleur, și ține-te tranchilă.”

Stimate domnule Lucian Raicu,

UM SĂ nu ne simțim bine printre personajele dostoevskiene? Țștia fac atâtea porcării, încât ale noastre par fleacuri! Plus că ne dau certitudinea că, oricât de „răi” am fi, sintem totuși și infinit de „buni”!

Am impresia că Dostoievski a fost atât de iritat de pudibonderia personajelor lui Turgheniev, încât a creat, ca să se răzbune, cele mai scandaloase Nastasii și Grușence! Vreau să zic că, într-un anumit fel, Turgheniev l-a determinat pe Dostoievski să fie Dostoievski.

Cît de mult ar fi apreciat Mielușon numele motanului meu, Scămoșilă! Mielușon și Scămoșilă!!

Va aduceți aminte ce traducea Rahumihin? *Femeia este o ființă omenească, sau nu?* pentru librarul Heruvimov!!

„Se uită: era o negustoreasă, o femeie în vîrstă, cu căciulița tradițională și cizmulite de piele de capră, iar alături de ea o fată cu palărioară în cap și umbreluță verde, probabil fie-sa.” Deci, pentru acea prăvălioară de lenjerie de damă dintr-un mic orașel de provincie etc., trebuie să fac rost, într-un raion special, de: caciulițe tradiționale, cizmulite de piele de capră, palărioare, umbreluțe. Și multe, multe mântăluțe. Fiindcă Sonia are permanent o „mântăluță”.

Raskolnikov a stat cîndva pe lingă *Cinci colțuri*! Nastasia Filipovna stă chiar pe *Cinci colțuri*! Să nu se fi întîlnit niciodată pe stradă? Poate că s-au privit îndelung, poate că s-au înțeles dintr-o ochire, fiecare trecînd mai departe cu chipul celuilalt, pe veci, gravat în suflet.

Cînd eram student, am cunoscut un om de-un extraordinar rafinement, un degustător al poeziei franceze, psihopat sadea, venit pe meleagurile Iașului din București. Ducea o viață incredibilă. Scria poezie dar se recomanda „arhitect”, pentru că, zicea el, poezia e construcție. Drept care, cărămida necontînd, ci ansamblul, lua de la toți cei ce scriau, versuri, și le monta în lungi poeme mitologice. Aceste poeme aveau fragmente de-o frumusețe uluitoare alături de platitudini dezarmante. A murit foarte tînr. Cred că nu avea 35 de ani. Mi-a fascinat adolescența. Ani de zile după aceea, la D***, îmi puneam fotografia lui pe masă, și vrînd-nevrînd, mă apucam de scris. Ca o datorie față de încrederea ce mi-o arătase, primul, cînd, cîzîndu-i niște versuri de-ale mele, întîmplător, în mină, m-a declarat *poet*! Ba a venit acasă la mine ca să-l convingă și pe taică-meu! De ce mi-am amintit de toate astea? Fiindcă, de cîte ori mă întîlnea, îmi spunea: „Sois sage, ô ma Douleur, și ține-te tranchilă.”

Dar cît se poate face chestia asta? Am zile în care durerea mea nu mai știe să fie înțeleaptă, innebunește brusc, îmi sleiește sufletul în mișcări dezordonate, umilitoare, de care, mi-e o rușine indescriptibilă. Degeaba umblu în neștire pe străzi, degeaba bag în mine pastile, tristețea devine din ce în ce mai groasă, mai innecăcioasă, tot mai greu de străbătut, tot mai inutil de luptat împotriva ei. „Sois sage, ô ma Douleur, și ține-te tranchilă.”

Cu stimă și afecțiune,

Emil Brumaru

15-VIII-980

27 martie 1996

Atâtea luni
fără nici un cuvânt
aproape în fiecare seară

în București ascultam
Biserica Neagră din Brașov

un disc subțire de platina
cu Hans Eckhart Schland

eu și Dürer tăiam
al treile porc în așteptarea
Fiului Rătăcitor

sângele lui roșu
în zăpada indiferentă

înflorea o cruce de gheață

13 aprilie 1996

Ziua era pe sfârșite
venea întunericul

carnea ta altădată tânără

o viață care abia
acum începea
cu alt sânge
cu Redempțiunea

19 aprilie 1996

Ieri am implinit
patruzeci și șapte
de ani cum îți explici
Anselmus că de ziua
mea nu am scris
niciodată nimic
că întotdeauna am scris
numai în zilele
și nopțile altora

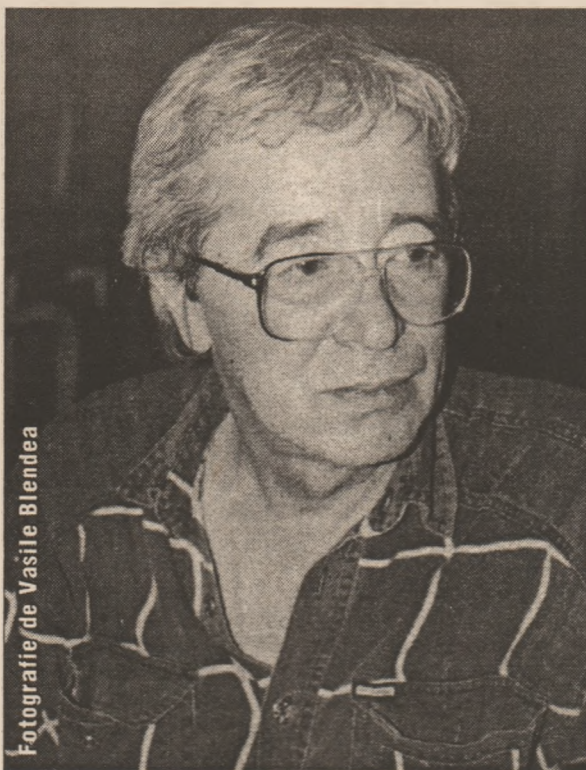
27 iulie 1996

Morții sunt mai mulți
decât viii? Este Moartea
mai multă decât Ființa
Anselmus? Ne plimbam
amândoi pe lângă lacuri
spre seară ne-am oprit
la Biserica dintre Pini
unde am aprins o lumânare
pentru toți viii și morții
așa se amestecă
deriziunea cu moartea
lumina aceea măruntă
la care ne închinam amândoi

iar deasupra
toate Constelațiile Morții
cu planetele ei infinite

septembrie 1996

Atâtea cuvinte
care nu vor exista
niciodată

Fotografie de Vasile Blendea

Ștefan Ioanid

Jurnal cu Anselmus (fragmente)

17 septembrie 1996

Ora șapte post meridian
ca în fiecare zi la ora
aceasta am intrat în apă
îmi aduc aminte: cândva
eram un animal acvatic
la fel de nefericit

afară cântau mierlele

și aceleași
Imperative Categorice

11 octombrie 1996

După ce am scris
că moartea nu există
am ajuns la o concluzie
și mai înfricoșătoare

că viața nu există

12 octombrie 1996

Mă uit în agenda
cu numere de telefon
aproape toți prietenii
mei din Castalia
din Provincia Pedagogică
au murit
– numai numere negre

la care nu mai răspunde
nimeni

octombrie 1996

Cu Mircea Ciobanu am dus
amândoi un sicriu pe umeri
cu oasele nimănui cu oasele
Eternității cu Redempțiunea

cu Estetica și Melancolia
am trăit împreună
toate clipele omului

astăzi ano domini 1996
duc pe umeri sicriul
cu oasele lui Mircea Ciobanu

pline de lacrimi

26 octombrie 1996, Brașov

Despre tatăl meu știu
foarte puține lucruri
de la el mi-au rămas
multe obiecte grele
cel mai rău este
când merg la Brașov – acolo
la nici doi metri
sub pământ se află
materia lui
tot mai mohorâtă

27 octombrie 1996

Zilele acestea am fost
foarte ocupat în patio
cu un trandafir japonez
l-am cultivat ani întregi
i-am citit din Cusanus
de pe terasă – din Raymundus
Lullus și Pierre Vicot
mă uitam la el
în fiecare dimineață
numai astfel mai puteam
adormi
în serile reci
astăzi l-am tăiat
se uita la mine cum moare
măinile mele erau
pline de sânge

mi s-a făcut silă
de toată ființa

9 noiembrie 1996

Nici eu nu știam ce este
era un fel de carne

plutea liberă și amară
deasupra lacului

printre vișinii japonezi

10 noiembrie 1996

A plouat toată noaptea

dimineața m-am trezit foarte greu

În grădina au căzut

toate frunzele ■

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Amintirile unui meridional

În principiu, amintirile prezintă o evadare a autorului pe coordonatele timpului și ale spațiului. Timpul revolut constituie materia lor esențială, dar ea apare îndeobște legată de mobilitatea ființei circumscrise unor medii diverse, eventual angajate în călătorii (Jules Renard făcea următoarea observație, marcată de obișnuita-i blândă ironie: „Trebuie să călătorim, pentru a ne lărgi orizontul. Cei mai mari artiști, nu-i așa?, se află în lumea comisvoiajorilor”). Nu întâmplător l-am citat aici pe moralistul francez, căci Dan Ciachir (născut în 1951 la București) ni se prezintă, deopotrivă în dimensiunea temporală ca și-n cea geografică, drept un călător prudent, selectiv, oțios. Nu se avintă prea departe în trecut (nu aflăm decât prea puțin despre copilăria ori adolescența, despre familia ori școlaritatea d-sale), nici în spațiu (sînt consemnate cîteva voiaje în zone apropiate, mai cu seamă prin țară). Evaziunile d-lui Dan Ciachir au un aer de modestie. E cu puțință ca acest lucru să se explice prin dificultăți biografice, prin strimtorările bănești de care n-avea cum să fie scutit un scriitor care declară cu ambigüă satisfacție a fi rămas aproape toată viața un „liber profesionist”, dar și prin natura sa psihică de vizitor, de ins datat unei pasivități structurale, cu tentă intelectual-aristocratică. Un grațios snobism îi este propriu, grefat fiind pe fondul „epocii de aur”, atît de cenușii: „În ultimul deceniu al dictaturii îmi plăcea să merg des la Constanța unde puteai cumpăra pe stradă țigări americane de contrabandă și unde șoferii particulari de taxi – lucru de neconceput în București – erau îngăduiți într-atît încît își aveau chiar «stațiile» lor. Plimbările într-un Mercedes 230 al unui proprietar care mi-a împărțit estetismul pe străzi înroșite de frunzele salcîmilor îmi apar mitice după atîția ani”.

Mediul tomitan evocat cu stăruință își are noima sa. Căci Dan Ciachir vădește o atracție spre peisajele balcanice, inclusiv pe tărîm literar, declarînd a avea drept referințe pe I. L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale, Petru Dumitriu. Intră aci în joc un rafinament „pervers”, o pos-

tură specifică de *gourmet* al literelor, dar și, neîndoielnic, un cinism personal mascat, acordîndu-i acestui om bisericos delicioase trăsături contrastante (un autoportret retro, din junete, sună astfel: „m-am revăzut în cutare pe mine, pentru că era, cum ar spune Caragiale, «curățel și obraznicuț»”. Din priveliștile pămîntului românesc îl ispitește în speță Dobrogea, care este „concentratul nostru de antichitate greco-romană și de civilizație bizantină”. Constanța ar fi, spre satisfacția d-sale, „o miniatură de Cosmopolis levantin”, în vreme ce Brăila și Galațiul perioadei antebelice ar aparține aceleiași categorii. Nu mai prididesc laudele la adresa adorabilei Constanța. Ni se reamintește că, sub domnia lui Carol I, acest port pe care l-a vizitat și ultimul țar, Nicolae II, în 1914, „s-a dezvoltat intens”, concurend și chiar „întrecînd” Odesa, așezîndu-se pe picior de egalitate cu Pireul, Constantinopolul și Alexandria. „Regele Carol I și oamenii politici ai micii Români, consideră Dan Ciachir, aveau, am spune în limbajul de astăzi, *cultură maritimă*. Aceasta le-a lipsit însă, în mod paradoxal, intelectualilor și artiștilor noștri”. Cu excepția lui Jean Bart, al cărui *Europolis* ar fi rămas singurul „roman nautic românesc”. Obsesia levantină îi dictează autorului această caracteristică impresie marină, care intersectează propria-i torpoare contemplativă: „Atunci, în primele zile din noiembrie, mi s-a întimplat să văd marea nemișcată, de-a dreptul *plată*, sau, cum ar spune Mateiu I. Caragiale, «lucie ca o baltă»... Orașul păstra amintirea portului levantin dintre cele două războaie; orașul vechi, lipsit de orice legătură cu noile cartiere stereotipe de blocuri. Patina provinciei se resimea și aici, ca și inerția, însă marea te putea face să uiți de ele”. Sau, dimpotrivă, am putea adăogi, era în măsură a le aprofunda vizionar...

Semnificativ, confortul scriitorului de stirpe meridională se exprimă uneori, ca la nenea Iancu cel paradigmatic, prin gestul de-a întoarce spatele sublimului natural ori arheologiei, în beneficiul suetei de cafea, boemei care e un mod de adaptare epicureic. Scriitorul se lasă în voia oțului său, de factură urbană: „La Antalya, unde exis-

tă unul dintre cele mai bogate muzee de arheologie din lume, poți sta așezat la o masă în grădina lui bind bere sau cafea între coloane elenistice, stele funerare și pietre tombale romane”. Deplasarea amplă îl indispuie. „Urînd mișcarea”, precum celebrul bard francez, reduce impactul cu un topos exotic prin asimilarea acestuia unui autohton: „la Dingli, în Malta, în aprilie 1990, am putut privi Mediterana de la o înălțime de patru sute de metri; moment în care mi-am amintit, de altfel, de Piatra Craiului...”. O asemenea „recădere” în arhetipul local alcătuiește o modalitate de (relativă) interiorizare...

PRECUM meridionalii tipici, Dan Ciachir e un extrovertit. Economia d-sale sufletească e bizuită pe raporturile cu exteriorul pe care-l scrutază cu atenție și curiozitate, îl penetrează fără mari menajamente, delectîndu-se a compune în marginea lui figurine moraliste. Prea puțin liric în pofida eleganței expresive, a unei locvaciități agreabile, Dan Ciachir este un excelent observator al tipurilor umane. Portretele d-sale au calitatea duală a unor imagini surprinse „pe viu”, dar și pe cea a unor interpretări, așa cum una și aceeași melodie poate dobîndi aspecte diverse în funcție de timbrul vocii cîntărețului. Așa-zicînd partitura realului (ținînd de spiritul de geometrie) apare dublată de ireductibila notă individuală a memorialistului (ținînd de spiritul de finețe). Iată-l, în carne și oasele-i... literare pe Petre Țuțea: „Petre Țuțea a fost poate singurul om pe care l-am cunoscut, în epoca dictaturii comuniste, care spunea cu voce tare tot ceea ce credea. Nu se codea niciodată, nu se rușina de convingerile sale”. Ca și: „Povestea fără nici o teamă cum fusese reținut cîteva ore de Securitate și anchetat... pentru trafic de valută. Parcă-l aud: «Iată-mă și bișnițar la 75 de ani!». Era în toiul afacerii Goma și Stăpînirea vroia să-l intimideze”. Ca și: „Hainele – costum și cămașă fără cravată – îi erau foarte curate, dar aproape ponosite. Avea un mic ajutor ca membru al Fondului literar și chiar fusese publicat de cîteva ori în «Familia» de Alexandru Andrițoiu”. Ca și: „Nu pot uita, atunci

cînd trecea prin dreptul său silueta ușor girbovită a lui Țuțea, în restaurantul Uniunii Scriitorilor, privirea disprețuitoare a lui Eugen Jebeleanu. În fiecare seară, *la masa lui*, în colțul de la intrare, poetul trona – era vicepreședinte al FDUS – îmbrăcat în haine elegante negre, cu nelipsita țigară de foi în mînă”. Nu mai puțin impresionant apare brîncușologul V. G. Paleolog: „Înalt, masiv, falnic, cu o barbă moale și bogată de eremit, V. G. Paleolog m-a îmbrățișat cu generozitate în toamna lui 1976, pe peronul Gării de Nord. La 88 de ani, pe lingă vitalitate, emana o prospețime, o «bună mireasmă», cum se spune despre sfinți, greu de uitat. Mi-a spus cîteva cuvinte în italiană (soția îi era, de altfel, italiancă) și pronunția îi era de-a dreptul muzicală... (...) Venise în Capitală pentru Brîncuși – un colocviu sau o conferință. Mă izbea masivitatea lui, care, corelată cu barba și cu paltonul lung ca o dulamă călugărească, te trimitea lesne la analogii cu Tolstoi și cu Gala Galaction. Îmi adusesese o carte a sa, apărută în anii '40, despre compozitorul de avangardă Erik Satie”. Actorul Octavian Cotescu e apreciat pentru amenințarea sa firească, pentru alura sa „părintească” față de învățăcei (astfel ni-l amintim și noi): „Spre deosebire de majoritatea actorilor, nu avea nimic histrionic, nici demonstrativ, iar centrul de greutate al atenției nu cădea pe sine ci pe student. Aflat în mijlocul și nicidecum în centrul ucenicilor săi, avea față de aceștia un aer părintesc în sensul bun al cuvîntului și o satisfacție pe măsură. Nu cred că am mai văzut un actor care să se poarte în viața de toate zilele atît de simplu și de firesc. L-am scrutat cîteva ore, convingîndu-mă că naturalețea sa era autentică”. Lui A. E. Baconsky, în cursul unei întîlniri fugare, i se surprinde afectarea, aerul infatuat cît se poate de caracterizant,

inspirator al unui sumar portret în cheie estetizantă: „Mi-a plăcut aerul său distant și sastisit, ca și ezitarea cu care mi-a întins mîna. (...) înregistram cele trei nuanțe de *albr*: a zăpezii de pe trotuar, a părului scurt al poetului și al balonsaidului său care trebuie să fi fost căptușit pe dedesubt întrucît era iarnă”. Ne surprinde însă excesiv de luminoasă imagine a lui Iosif Sava, care, în pofida unor indenegabile merite, a fost un ins suficient de alunecos între oportunități: „Emisiunea (sa) avea un prestigiu ieșit din comun și pentru că în spațiul ei nu încăpea nici cel mai mic coeficient de propagandă sau de politic”. Oare? După cum ne miră duritatea cu care e tratat nu altcineva decît... Blaga: „*Spațiul mioritic* al lui Blaga... mi s-a părut sălciiu, edulcorat, metaforizant, astfel încît am dus ostentativ cartea la anticariat și n-am mai încercat s-o reiau nici pînă în ziua de azi”. Chiar așa!

Nu ne putem împiedica a ne exprima, în finalul însemnărilor de față, o nedumerire. Timpul acesta extrovertit, cu o înfațișare pletorică, s-ar zice că bine implantat în voluptățile lumești, observator nu fără un pigment malign al naturii umane care e Dan Ciachir, se dovedește concomitent un *homo religiosus*. *Cronica ortodoxă* pe care a susținut-o cu competență și har, în revista *Cuvîntul*, e un argument peremptoriu. În răstimpuri, scriitorul nostru resimte nevoia unei claustrări purificatoare: „sederea pentru o vreme la o mănăstire nu era pentru mine o noutate; stătușem și în alte rînduri la Caldărușani și locuisem în aceeași odaie, în toate anotimpurile. Însă abia acum trăiam senzația definită abia ulterior, după ce am găsit expresia la Noica: sentimentul că timpul îmi aparținea. Mai ales după ce renunțasem la radio și la telefon”. Să fie o contradicție? Un simulacru? N-am putea lua în serios atari ipoteze întrucît ambele ipostaze ale autorului ni se par organice. Avem impresia că e vorba mai curînd de o cale specială către credință, care nu ignoră mundanul, ci-l asumă, trece prin stratul său material. „Adevărata cultură, afirmă paradoxal Gustave Thibon, trebuie să aibă drept rezultat adîncirea ignoranței”, care, de bună seamă, să mijlocească receptarea unei lumi noi, mai profunde. Parafrazîndu-l ne îngăduim a zice că adevărata credință s-ar cuveni să aibă drept rezultat adîncirea vieții celei de toate zilele, care să îngăduie accesul la o lume nouă, mîntuită. Dan Ciachir e un personaj pe cît de plin de vitalitate pe atît de pios, într-o cuceritoare armonie a concilierii conjecturalelor contrarii. ■

(urmare din numărul trecut)

Un erou de salon și admiratoarele lui

MUSAFIRUL căruia i se da o maximă atenție în casa familiei Cozianu este Șerban Vogoride. El nu vorbește, ci ține discursuri și este aplaudat de cucoane (ca acei eroi de salon pe care îi antipatiza Eminescu). Petru Dumitriu îi face și lui un portret în pastă groasă, tinzând spre caricatură, dar rămânând în esență realist:

"Prin 1860, ultimul Vogoride aflat în țară era Șerban. Rămăsese aici cu moșiile moștenite de la taică-său, fratele cămacamului. Avea acum vreo patruzeci și cinci de ani, era mare, pieptos, spătos, și începea să se îngroașe în pântec. Dar se simțea drept, în redingota neagră și vesta albă strânsă pe talie și care ascundea un corset. Jobenul de mătase și-l puse pe jos și aruncase în el cu nepăsare mânușile *gris-perle*. Stătea încordat, cu capul sus, ținut de gulerul scrobbit și de cravata înaltă, neagră. Purta părul scurt, adus pe frunte în șuvițe, așa cum îl văzuse în tinerețe la Paris pe Chateaubriand. Dar nu se mănă cu melancolicul și romanticul ministru și poet; fața îi era carmoasă și mare, nasul gros, sprâncenele stufoase, gura roșie, ochii, de un albastru palid, fulgeratori. Se juca mereu cu monoculul care-i atârna de o panglică prinsă în butonieră, și pe care îl pune uneori sub sprânceană, ca să ținutiască prin el pe un om care-i dispăcea și pe care-l zdrobea cu privirea decolorată și disprețuitoare."

Căsătorită cu un bărbat respectabil, dar plictisitor, Sofia Cozianu îl admiră matern-romantic pe Șerban Vogoride, considerat de toată lumea ultimul apărător al cauzei marilor proprietari de pământ împotriva expropriierilor puse la cale de eformiștii momentului, susținuți de Alexandru Ioan Cuza însuși. În modul cum îl soarbe din ochi, amestecând poezia unei relații secrete cu proza acceptării amantului în spațiul (și uneori în patul) conjugal recunoaștem ceva din atitudinea Vetei lui Caragiale față de Spiridon:

"Vogoride vorbea tare, cu siguranța de sine și aerul stăpânitor care-l făcea atât de temut în adunări. Iar Sofia Cozianu, așezată într-un fotoliu, îl asculta și-l privea de jos în sus, cu o liniște satisfăcută, în care Lăscăruș Lascari știa să citească mai mult decât mulțumirea unei prietene și a unei cucoane care primește vizita unui musafir plăcut. Sofia Cozianu trecuse

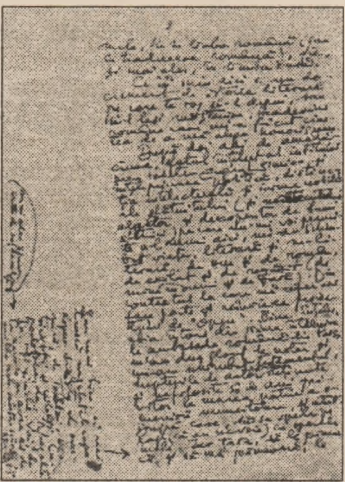
bine de treizeci de ani, și se îngroașă. Dar era albă, sprâncenată, cu ochi negri și blânzi, și trandafirie în obraji. Rochia de tafta roz cu dantele la mânecile scurte până la cot și înfioată pe șolduri după moda lansată în Europa de împărăteasa Eugenia, umplea fotoliul cu faldurile lucioase ale crinolinei; corsetul făcea să-i iasă brațele pline, umerii rotunzi, carmoși, și gâtul rotund de statuie, ca dintr-un potir de preț. Își purta părul negru în zuluți ușori peste urechi și pe ceafă, tot ca Eugenia de Montijo, și se mișca puțin, le-nesă și moale, cu unduiri rotunde ale ființei ei pline de o dulceață matură."

Pe același Vogoride îl iubește în taină și Davida, fiica Sofiei și a lui Alexandru, o adolescentă intransigentă, pasională și înclinată spre fanatism. Romanțierul o descrie ca pe un personaj de tragedie antică:

"Era zveltă, într-o rochie de tafta de culoarea pieptului de porumbel, cu ape liliachii, cenușii, roz. Avea nasul fin, încovoat, gura carmoasă dar palidă, ochii negri, arzători, adânci, cu genele lungi și fine, îndoite în sus; părul îi era strâns fără grijă, negru ca întunericul, cu luciri albastrii, creț și bogat. Și pielea fragedă și străvezie avea în ea o umbră albastrie. Fata era ne-coaptă, sălbatică, tăcută. Stătea acolo, departe de cercul de musafiri, închisă în sine și privindu-l ținută pe Șerban Vogoride."

Narațiune în doi timpi

TOATE aceste personaje constituie un fel de grup statuar semnificativ, care prefigurează o dramă (ca *Laokoon și fiii săi*). Să recapitulăm. Șerban Vogoride perorează în salon, privit cu o admirație posesivă de Sofia Cozianu și cu un fel de exaltare mistică, de undeva, din umbră, de Davida. În acest timp, Lăscăruș Lascari îl manevrează pe Alexandru Cozianu, prinzându-l în plasa de păianjen a unor aluzii la infir-

mitatea soției lui, și își face un plan secret de căsătorie cu Davida. Este o situație care sintetizează relațiile dintre personaje și anticipă evoluția lor. Alexandru Cozianu, dezgustat până la un fel de paralizie morală de trădarea Sofiei, se retrage pentru multă vreme la țară, la una din moșiile lui. Davida, sub influența lui Lăscăruș Lascari (și a complicei acestuia, mademoiselle Marchand, profesoara ei de franceză) ajunge să-l urască pe Șerban Vogoride cu aceeași intensitate cu care l-a iubit și îl convinge pe un tânăr "revoluționar", Anghel Popescu, să-l împuste. Brânzoul și mătreșoul Lăscăruș Lascari o obligă pe Davida, prin șantaj, să-l accepte ca soț, făcând-o să sufere cumplit, ca și cum ar fi supusă unei torturi medievale.

Acesta este în linii mari subiectul primei părți - *Davida* - a romanului *Cronică de familie*. Narațiunea funcționează în doi timpi: autorul organizează întâi, cu un anumit fast, dezvelirea unui "grup statuar", care ne edifică asupra fizionomiei personajelor, asupra felului lor de a fi, asupra relațiilor dintre ele; apoi accelerează ritmul istorisirii, urmărind evoluția acestor personaje de-a lungul anilor. În treizeci-patruzeci de pagini descrie o situație de câteva ore și apoi, în alte treizeci-patruzeci de pagini, povestește ce s-a întâmplat în câteva decenii.

El aplică acest procedeu epic, cu unele variații, în fiecare dintre cele douăzeci și patru de părți ale romanului, care sunt, în afară de cea deja menționată: *Copilării*, *Poziția astrelor la 19 iulie*, *Viața lui Bonifaciu Cozianu*, *O călătorie de plăcere*, *Bijuterii de familie*, *Viața la țară (I)*, *Datoria*, *Mizeriile războiului*, *Augusta sau Marșul Nupțial*, *Salata*, *Plăcerile tineretului*, *Chinta regală*, *Acvarium*, *O zi foarte plină*, *Niște oameni foarte ocupați*, *Carierea lui Dimitrie Cozianu (I)*, *Carierea lui Dimitrie Cozianu (II)*, *Viața la țară (II)*, *Vântul de martie*, *Isabela și Sfârșitul carierei lui Dimitrie Cozianu*, *fuga*, *Boierii vechi și noi*, *Tinerețea lui Pius Dabija*.

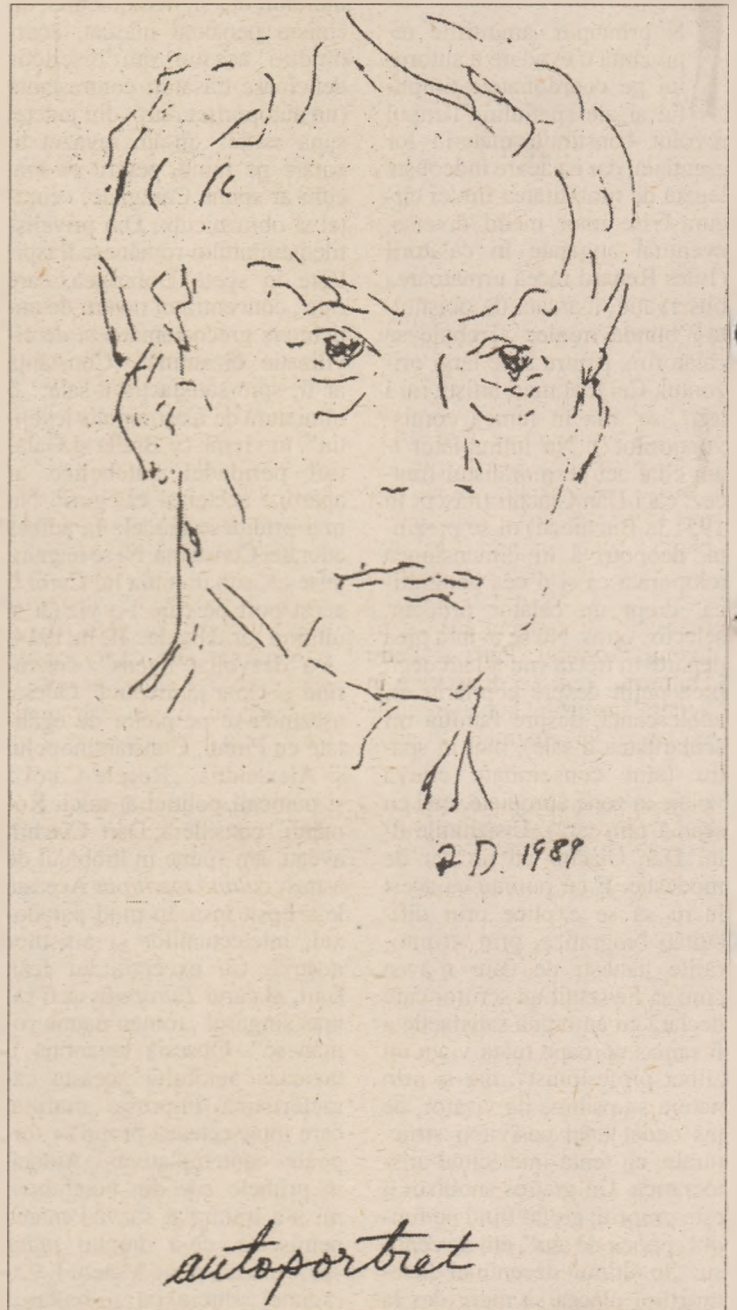
Douăzeci și patru de romane

DE FAPT, în loc să vorbim de un roman care are douăzeci și patru de părți ar trebui să vorbim de un megaroman format din douăzeci și patru de romane. Continuitatea acestora este asigurată de menținerea sub observație a uneia și aceleiași familii, pe parcursul unui secol. Urmașii - și urmașii urmașilor - lui Alexandru și ai Sofiei Cozianu devin succesiv protagoniștii

la o nouă lectură
de Alex. Ștefănescu

Petru Dumitriu

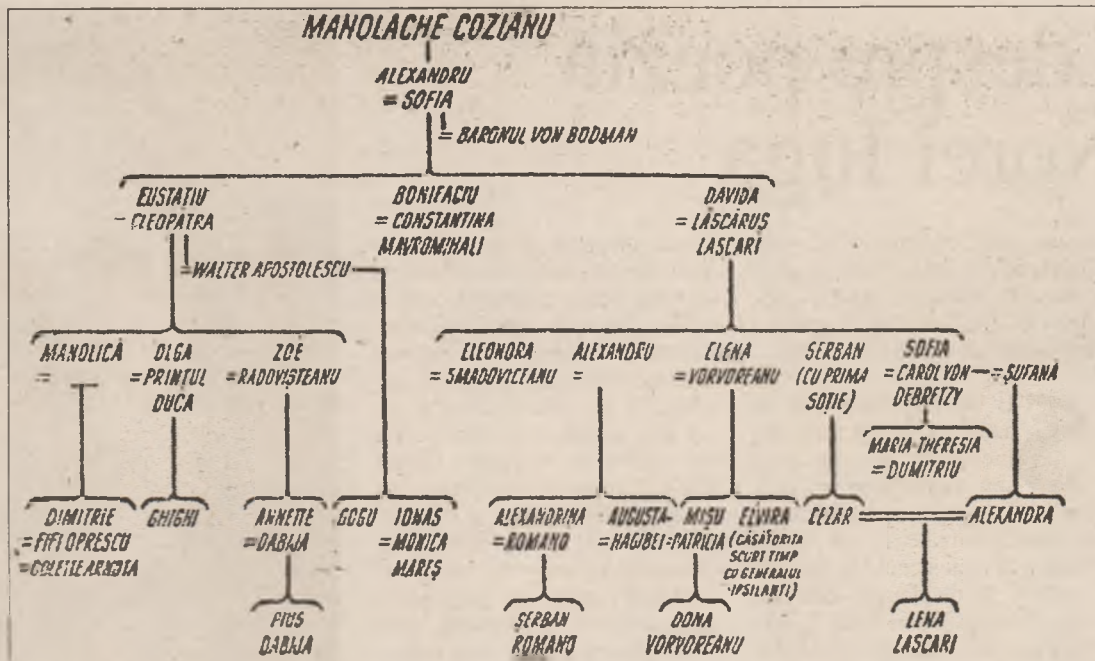
unor întâmplări dramatice, unele senzaționale, în directă legătură cu momente din istoria românilor: revoltele țărănilor din 1907, primul război mondial, modernizarea rapidă a țării în deceniile trei și patru ale secolului douăzeci, al doilea război mondial, instaurarea comunismului, deposdarea de bunuri a celor din înalta societate și marginalizarea lor.

Davida are doi frați: Eustațiu și Bonifaciu. Eustațiu, personaj straniu, pasionat de astronomie, inapt pentru viața practică, se căsătorește cu depravata Cleopatra, care îl înșală cu propriul lui frate, Bonifaciu, alt personaj straniu, amoral și ci-

nic. Din căsătoria Cleopatrei cu Eustațiu și din legăturile ei extraconjugale rezultă trei copii: Manolică, Olga și Zoe. La rândul ei, Davida are, cu dizgrațiosul Lăscăruș Lascari, căruia îi suportă inițiativele sexuale cu sentimentul că se supune unui viol, cinci copii: Eleonora, Alexandru, Elena, Șerban și Sofia. Acești opt nepoți ai soților Alexandru și Sofia Cozianu îi aduc în lume, drept succesori, pe Dimitrie, Ghighi, Anette (căsătorită Dabija), Ionaș, Alexandrina, Augusta, Mișu, Elvira, Cezar, Alexandra, ale căror biografii vor fi fracturate de ocuparea României de către sovietici, în 1944.

Arborele genealogic al
familiei Cozianu (preluat din
ediția princeps a romanului)

Demonul persiflării

UNELE secvențe sunt zguduitoare. Din *Bijuterii de familie* ne rămâne pentru multă vreme în minte scena abandonării blajinei Eleonora - de către sora ei, Elena, și nepoata ei, Elvira, care fug cu caseta de bijuterii a familiei - în conacul asediat de țărani răzvrătiți. Până și Petru Dumitriu, care se dovedește în general insensibil la nenorocirile propriilor lui personaje (insensi-

bil și chiar sarcastic, nu impersonal-comprehensiv, ca Tolstoi), se simte de data aceasta înduioșat:

"Vântul ușor dinspre Dunăre i se păru rece și-i cuprinse gâtul golaș cu piei bătrâne. Își strânse încet haina la gât și, cu ochii pierduți în întuneric, strigă slab: - Eleno... Elviro... Unde sunteți?"

Se miră singură cât de slabă îi era vocea; i se păru că sună pițigaiat și străin, ca o voce mică de copil; își aduse aminte de simțământul de singurătate care o apuca în copilărie când se juca

de-a v-ați ascunselea și intra într-un loc devenit dintr-o dată înstrăinat și tainic, plin de ascunzișuri necunoscute. Stătea o clipă înfricoșată puțin, în fața unei asemenea pustietăți pline de prieteni fugiți și ascunși, înainte de-a începe să-i caute. Stătea și acum în capul peronului cuprinsă de acea frică nelămurită și de nădejdea temătoare că de undeva, din vreun colț de umbră, un râs înăbușit avea s-o călăuzească. Stătea cu palăria mare, largă, cu pene de struț, singură în noapte, în capul peronului. Se

uita în jur ca o pasăre bătrână, clipind din ochii rotunzi."

În general însă romancierul le privește cu o anumită cruzime pe personaje în momentele lor de deznădejde. Îi place să le zădărnicească - demiurgic - eforturile, asemenea unui copil care așează nemilos drept obstacol un băț în fața unei furnici rătăcite în iarbă. Ilustrativă în acest sens este istoria întâlnirii Elvirei cu regele Carol al II-lea, din *Chintă regală*. Elvira, care a moștenit, prin jocul capricios al eredității, o arzătoare aspirație

spre *nec plus ultra* de la bunica ei, Davida, visează să-l cucească pe rege și, în acest scop, îl seduce întâi pe un apropiat al regelui, Ionel Procopiu. Acesta, îndrăgostit până peste cap de Elvira, îi povestește naiv lui Carol al II-lea ce femeie minunată a cunoscut și în felul acesta îi trezește interesul (conform planului secret al Elvirei). Regele o invită la o întâlnire, la palat, iar ea mizează totul pe această întâlnire. Întârzie, însă, din cauză că nu găsește repede o birjă. Ațâțat și nerăbdător, suveranul (caricaturizat tendențios de romancier) comandă aghiotanților lui o prostituată, astfel încât, atunci când Elvira ajunge la palat și îi cedează, el o posedă plictisit și o expediază cât mai repede acasă.

Să imagineze - și să privească - zbateri omenști inutile și căderi în ridicol reprezintă principala preocupare a lui Petru Dumitriu. Marele, extraordinarul său talent de prozator are de suferit din cauza acestei rătăcirii gratuite, puerile. Măliția fără miză lucrează ca o igrasie, subrezind discret monumentală construcție epică. Este adevărat că plăcerea vicioasă de a persifla duce și la realizarea unor remarcabile portrete-sarjă, ca și la descrierea unor scene grotesti dintre cele mai expresive. La o privire de ansamblu, însă, impresia este de măreție ratată. ■

bibliografie

PROZĂ. *Euridice* (8 proze), Buc., FR, 1947 (cupr. *Niobe, Argonautica sau Fabuloasa aventură, Euridice, Arlechin, Dionisiaca, Metamorfoza lui Sebastian Român, Pe drumul înspre Damasc, Omul cu ochii verzi*; prima pov. din sumar a fost scrisă la vârsta de 15 ani; toate pov. se regăsesc într-un vol. publicat în 1991 de Em., în care apare și piesa de teatru *Preludiu la Electra*, preluată din RFR nr. 2-3/ 1945) ● *Noptile din iunie*, Buc., ESPLA, 1950 (nuv.) ● *Nuvele*, Buc., ESPLA, 1951 (cupr. *Bijuterii de familie, Vânătoare de lupi, Dușmănie, Bedros din Bazargic, O sută de kilometri*; ilustr. de Gh. Ivancenco; *Bijuterii de familie* va apărea și în vol. separat în 1953, la ESPLA, iar ulterior va fi integrată, ca parte a VI-a, în romanul *Cronică de familie*) ● *Drum fără pulbere*, roman, ESPLA, 1951 (ed. a II-a, 1952) ● *Pasărea furtunii*, roman, Buc., Tin., 1954 (ilustr. de Jules Perahim; până la expatrierea autorului, cartea va fi reeditată de 4 ori) ● *Cronică de la câmpie*, Buc., ESPLA, 1955 (cupr. pov. *Vântul de martie, Dușmănie, Bedros din*

Bazargic, Noptile din iunie; ilustr. de Ligia Macovei) ● *Cronică de familie*, Buc., ESPLA, 1955 (o primă formă, restrânsă, a romanului cu același titlu) ● *Focul stins*, Buc., ESPLA, col. "Luceafărul", 1955 (nuvelă) ● *Cronică de familie*, roman, vol. I-II-III, Buc., ESPLA, 1957 (cele 3 vol. însumează aproape 2000 de pag.; romanul va fi reeditat de ESPLA în 1958; în 1993, din inițiativa Domniței Ștefănescu, apare a III-a ed., Buc., FCR, care, în afară de textul romanului, cupr.: o scrisoare - în facsimil - adresată de autor redactorului primei ed., Geo Șerban, și datată 2 iunie 1992, o postfață de Nicolae Manolescu, un text memorialistic de Geo Șerban și un tab. cron.) ● *Proprietatea și posesiunea (Partea I din Memoriile lui Erasmus Ionescu)*, ed. îngr. și pref. de Geo Șerban, Cluj, D., 1991 (roman neterminat, scris în 1958 și conceput ca parte a unui proiectat ciclu românesc de mare anvergură, *Colecție de Biografii, Autobiografii și Memorii contemporane*; dactilograma romanului, dăruită de autor, înainte de plecarea din

țară, lui Geo Șerban, a stat ascunsă în arhiva acestuia timp de peste treizeci de ani).

PUBLICISTICĂ. *Despre viață și cărți*, Buc., ESPLA, 1954 (culeg. de art. pe teme lit.) ● *Noi și neobarbarii*, Buc., ESPLA, 1957 (culeg. de art. pe teme lit.).

CONVORBIRI. Eugen Simion, *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, Iași, Ed. Moldova, 1994 ● George Pruteanu, *Pactul cu diavolul - șase zile cu Petru Dumitriu*, Alb. și Dalsi, 1995.

PROZĂ ȘI ESEISTICĂ ÎN LIMBA FRANCEZĂ. *Rendez-vous au Jugement dernier*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1961 (în lb. rom.: *Ne întâlnim la Judecata de apoi*, trad. de Andriana Fianu, Buc., Univ. col. "Ithaca", 1992) ● *Incognito*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1962 (în lb. rom.: *Incognito*, trad. de Luminița Brăileanu și Delia Vasiliu, cuv. în. de Geo Șerban, Buc., Univ. col. "Ithaca - scriitori români din exil", 1993) ● *L'Extrême Occident*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1964 (în lb. rom.: *Extremul Occident*, trad. de Luminița Brăileanu, pref. de

George Pruteanu, tab. cron. de Geo Șerban, Buc., Univ. col. "Ithaca - scriitori români din exil", 1996) ● *Les Initiés*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1966 ● *Le Sourire sarde*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1967 ● *L'Homme aux yeux gris, I - L'Homme aux yeux gris*, 1968, II - *Retour à Milo*, 1969, III - *Le Beau Voyage*, 1969, Paris, Éd. du Seuil (versiunea în lb. rom., realizată de Magdalena Popescu, a apărut în 1996 la CR, cu titlul *Omul cu ochi surzi*) ● *Au Dieu inconnu*, Paris, Éd. du Seuil, 1979 (eseuri) ● *Comment ne pas l'aimer! - une lecture de l'Évangile selon saint Marc*, Paris, Éd. du Cerf, 1981 ● *Zéro, ou le point de départ*, Paris, Éd. du Cerf, col. "Pourquoi je vis", 1982 (culeg. de eseuri pe teme filosofice și religioase; în lb. rom.: *Zero sau punctul plecării*, trad. de Maria Vodă Căpușan și Horia Căpușan, Buc., Ed. Viitorul românesc, 1992) ● *Je n'ai d'autre bonheur que toi*, essai de dévotion moderne, Paris, O.E.I.L., 1984 (vol. cupr. 80 de capitole, grupate în 5 părți: *Dévotion moderne, La science et la foi, Vivre en chré-*

tien aujourd'hui, Le citoyen chrétien și Batir la paix) ● *Mon semblable, mon frère*, récits, préface de Lucien Guisard, Paris, Éd. du Centurion, 1983 (cupr. pov.: *L'Alliance, La percée, Un héros de notre temps, La confession d'un prêtre, Synode à Kostroma, Les grands express européens, Le tramway du peuple, Sur l'autoroute, A comme Aho, Z comme Zen*) ● *Walkie-talkie - Marcher vers Dieu, parler à Dieu*, Paris, Éd. du Cerf, 1983 (culeg. de eseuri pe teme filosofice, științifice și religioase) ● *La Liberté*, roman, Paris, Éd. du Seuil, 1983 ● *La Femme au miroir*, roman, Paris, Éd. de La Table Ronde, 1988 ● *Les Amours difficiles*, Lausanne, Éd. l'Âge d'Homme/B. de Fallois, 1989 (culeg. de pov.) ● *La Moisson*, roman, Paris, Éd. de La Table Ronde, 1989 ● *Les Amours singulières*, Lausanne, Éd. l'Âge d'Homme, 1990 (cupr. pov. *L'année noir, La gauche et la droite, La plus belle, L'Impérieuse, Rendez-vous à Simiane, Le portrait de M. Sériziat, La défense élastique, L'amour au parfum, La promenade*).

Note despre poezia Norei Iuga

ÂND s-a hotărât să publice o antologie din poezia sa, în colecția de "Ediții definitive" a Editurii Vinea (*Inima ca un pumn de boxeur*, 2000), Nora Iuga a găsit de cuviință s-o inaugureze cu ciclul, atunci inedit, *Autobuzul cu cocoșai*. Miza pe faptul de viață cotidian, sugerată de acest titlu, – spațiul poetic e, nu-i așa, ce al "transportului în comun" – se asociază aici înclinației deja atestate de restul operei spre fantazarea grotescă, cu conștiința statutului degradat al teatrului mundan, văzut esențialmente sub semnul camavalescului ironico-parodic și implicând o marcată conștiință a derizoriului. "Personajul" Sam (scris cu literă mică) – poate ipostază schițată la mijlocul drumului dintre Samuel-ul biblic, legat de revelația morții, și mai contemporanul nume generic "american", banalizat, – este aici masca (masculinizată) a eului precar, "handicapat", scos din principiu din poziția de protagonist al vreunui spectacol solemn și grav al "personalității" ("ce sam sunt și eu / mi-am lăsat personalitatea / în autobuz pe scaunul de lângă fereastră / ea nu se vede dar se simte / e caldă și moale / ca o plăcintă cu brânză / voiam să ți-o dau / să guști din ea"). Postura căutătorului de absolut, "metafizică", îi este ca și interzisă, – și dacă un Blaga se putea întreba cândva, cu accent tragic, "Unde ești Elohim?", la noul personaj, care e cel mult un clovn trist, interogația e coborâtă în registrul banalului și derizoriului: "sunt un cimpanzeu părăsit / n-am vești de la tine / nu-l găsesc pe elohim / nu știu unde l-am pus / în cutia cu scule n-a rămas / decât un cui ruginit". Orice altă atitudine suspectată de patetism și sentimentalitate emfatică este, de altfel, amendată, de la reperul biblic al marii suferințe ("stau lângă zidul plângerii / îmi număr degetele / două le-a luat apa"), la sugestia de profunzime "nocturnă" a eului ("sam ai plătit lumina mă-ntrebai / erai pudică te duceam cu vorba / îmi plăcea întunericul tău / mă bălăceam în el"), la discursul amoros ("unde ești sam iubitu / s-auzea de sub pat / și-au început să iasă pe rând / fostele mele femei / treizeci și șapte la număr"), ori la pasiunea adolescentină pentru o femeie idealizată, asimilată capodoperei artistice: "și mă îndrăgosteam de

mona lisa / aveam o carne castă timpurie / ca un pământ virgin / mâncam agrișe / apostolii veneau cu flori de măr în mână / mă ajutau să trec calea ferată".

SE POATE identifica în astfel de versuri mult din înclinația avangardistă spre persiflarea retoricii tradiționale a poeziei, cu accente particularizate la un Gellu Naum în amestecul de frazare "nobila" și de derapaj calculat către prozaic și deriziune. Protagonistul sam, în care s-a văzut și "un fel de imopete" cu care împarte deopotrivă minuscula inițială și statutul de ubicuitate" (Luminița Marcu) face, într-adevăr, ecou personajului-marionetă-scripturală al lui Mircea Ivănescu și grupului interpret de "roluri" definitorii pentru mica familie, aici a "cocoșailor": romanțioasa minodora, sensibilul și purul fiu benedict, fratele istovitu, ori "patronul librăriei concordia", cu nume de fioros haiduc, terente. Toți reprezintă împreună o micro-lume fragilă, marginală, cu insubordonări de oameni în fond pudici și timizi față de convenții ("sam e un anarh moderat / preferă să spargă geamul / dar cu atât nu se intră în istorie", "din când în când (îl) vizita gloria", "trandafirul îi moțâie în mână"...), visători cu măsură ("sâmbăta și duminica / toți își lasă reacția sub pat / ca pe-o pereche de ghete / și explorează ținuturi necunoscute"), poeți cu imaginația între romantism și suprarealism, purtând, precum sam, masca "inspiratului": "în orașul meu e un scaun / de pe care nimeni / nu poate atinge pământul / ssst faceți liniște / sam își scrie poemul / vede cum vaporul se apropie de capătul străzii /.../ sam umblă pe cer / trebuie să ajungă la mecca / să cumpere mere / vă închipuiți un poet de tip clasic / sugând la sânul muzei sale")...

Dacă *Autobuzul cu cocoșai* reprezintă un fel de extremă a creației poetei, în sensul relativizării ironice a perspectivei asupra realului și a stărilor de spirit generate de "teatrul" lumii, traiectul scrisului său de până la acest punct o putea prevedea. Căci, de la debutul cu *Vina nu e a mea* (1968), Nora Iuga schițase deja un univers cu articulații destul de destinse, supus periodic unor "scurtcircuitări" ale ordinii date. Cum s-a observat de către interpreții săi, poezia aceasta e scrisă de la început sub imperiul unui soi de

dicteu moștenit de la suprarealism, deschis întâlnirilor fortuite de obiecte și evenimente, fulgurațiilor fanteziei, predispus fragmentării și re-colării într-un mozaic sau puzzle controlat intelectual, ce aproximează, doar, un întreg menținut într-o anumită stare de tensiune. Miron Radu Paraschivescu, care a încurajat scrisul poetei și i-a prefăcut prima carte, nota deja "ecourile salutare ale suprarealismului", aerul de "neglijență ordonată" al discursului, disponibilitatea ludică, cu o discutabilă, totuși, trimitere, privind aceasta din urmă, la Rimbaud, iar Ion Caraion prefera să sublinieze "conceptul de convulsie", ilustrat de "o serie de noțiuni între dezgust și moarte, între tijele absurdului și paradigmele morții (din categoria cărora aceea de spaimă vibrează la loc de frunte)". Asocierea din registrul sumbru al notației sau imaginarului sunt frecvente încă la acest debut (v., de exemplu, poezia *4 aprilie 1944*, unde lângă "lacrimile martirilor carbonizați" ai cunoscutului bombardament stă șlagărul zilei ascultat la patefon de adolescenții îndrăgostiți – "și noi ne sărutăm în sifonier, / și pompele funebre sunau la vecin, / și iar ne sărutăm, c-o legitimă bucurie"), cu "ieșiri" spre oniric, ca un fel de exerciții de imaginație pornind deocamdată de la o abstracțiune aproximată metaforic ("Sub becuri astenice / se dau gândurile la rindea / șerpi blonzi de talaj / se zvârcolesc pe mese afumate /.../ De unde atâta talaj blond / infinită perucă de înger / lângă mese înnegrite / capete cad") sau "descriind" în chip mai direct atmosfera de coșmar ("Vine o vreme / când împrejurul casei tale / crește apa – și melcii / ți se târăsc pe trup /.../ Brațul a uitat că e braț / și se crede picior /.../ Numai inima lovește în continuare / un soare în pământ, un soare în cer, / și te cațeri pe arcu ei..."). Ciclul *Joc de artificii* poartă un titlu sugestiv pentru modul de a lucra al poetei din acest moment dominat de fantezismul ludic – "broderie" pe marginea unei idei sau stări de spirit ("Pe unde umblă domnule contrabas / cu gâtul sucit / după păsări de noapte?"; "Scurtcircuit în fosa orchestrei / Măinile se lovesc provocând accidente / pentru că cineva ține ascunsă / o dansatoare în trompetă"; "La o parte! / Florăresei i-a înflorit capul / și nu mai vede pe nimeni, / La o parte! / Altfel s-ar putea să treacă prin voi / și să vă-mbol-

năvească de dragoste"). Oscilația, apoi osmoza mai organică între "semnele chinezești" ale prestidigității imagistice, adesea îndrăznețe, și formele mai decantate sau mai directe ale confesiunii cu accente reținut-dramatice caracterizează deja aceste prime versuri din care autoarea a eliminat pentru antologia de față unele texte situate de Laurențiu Ulici sub eticheta unui "romanțios oniric", notând o anumită culoare sentimentală mai puțin temperată, la care am putea adăuga și persistența abstracției inegal asimilate în concretul jocului imagistic: "Mă privesc în lac, / O broască îmi sare în ureche, / o broască îmi iese din gură, / o broască mi se înfășoară în păr / și râsul meu e un orăcăit de apă / posedată de lună" – dar, ceva mai jos: "Înghe-nunchez în mlaștină, / căutându-mă în începuturi / și dincolo de ele"...

• NTELIGENT și subtil-complicat rămâne exercițiul imagistic și în *Captivitatea cerului* (1970), unde "ideea" e acoperită adesea ingenios de metafora insolită și rupturile discursive, dând un ușor aer ermetic poemelor propuse "traducerii". O stare de tensiune abia comprimată, care e și a simțurilor aprinse, pare canalizată spre alambicuri verbale chemate parcă să le atenueze, cu apeluri la mici insolente jucate ("Dragul meu semen numărul 1, / azi nu te primesc în pat / pentru că plouă / și vreau să-mi spal adresa / și sângele / azvârlit în obraz") ori la grafii ușor prețioase, ce decorativizează încordarea organică ("sunt prea mulți tauri fără drepturi pe lume / și infantele stau în genunchi / pe umerii lor slăbănogi. / În aerul acesta / cu ani-

male obosite / eu nu sunt altarul / cu nări fumegânde"). La un nivel mai înalt se ridică versurile din cartea următoare, *Scrisori neexpediate* (1978), cu miza, acum, pe farmecul desuet al convenției "retro" exploatate cu dexteritate și cu un remarcabil profit în ordinea lirismului. Acest succint "roman de provincie 1920", construit ca schimb epistolar între un "El" și o "Ea", alimentat de reverii de sursă livrescă ("despre timpul pierdut / în romane cu prieteni frumoși în amurgul fanat / din saloane"; "Mai știi melodrama / din strada Bastiliei zece" /.../ Șoseaua e plină de albe femei cu landouri, / de bănci tănuite-n tufișuri, de chitare, / de pantaloni în carouri"...), propune o lirică de atmosferă, de album vechi, cu evocări de interioare și mici întâmplări domestice ori de viață socială de "belle époque" ("Fiecare zi e o pleoapă închisă la birou / manuscrise, table, bonton; acasă Șaliapin / la patefon..."), readuse în memorie cu un soi de elegantă oboeală, variantă a spleenului simbolisto-decadent, detensionat, însă, și lipsit de "nevroze". Fluența muzicală a poemelor servește în chip ideal această atmosferă amintind oarecum de "crepuscularul" italian Guido Gozzano și de a sa *Signorina Felicità*.

Pe deplin stabilizat stilistic apare universul poetei mai ales o dată cu apariția volumului *Opinii despre durere*, în 1980, urmat de *Inima ca un pumn de boxeur* (1982). Nota de crispă dureroasă a ființei se generalizează acum, transpărând din alăturarea de notații disparate ale unor realități privite cu un soi de oboeală, o lume în care labirintul și aleatoriul vor deveni motive recurente, ca în

această altă lecție de morală: "nesfârșite canonade / cu mingi de biliard / și opinii despre durere / omul ștampilat iese pe bicicletă / să-și înalțe zmeul / un dragon manâncă rândunica din zbor / nu cunosc altă lecție de morală /.../ se arde mereu câte un bec / și mă gândesc la filamentul plâpând / care tremură ca un pui / cu gâtul tăiat". "Spații ochiuri de năvod", "capcana acestor caleidoscopuri", "o bilă căzută în labirint", "curgerea printre degete a pietrelor", "viața rostogolindu-se ca o rodie în rigolă", "pietre pe tabla încinsă / vezuvii visând în corset / caprele zilei / (care) intrau în refugiu meu / spargeau vasele comunicante", "afara mâinile voastre / impulsionează mingi de biliard" – sunt câteva variante ale dezarticulării lumii launtrice și externe, dintre cele mai semnificative. *Inima ca un pumn de boxeur* accentuează acest sentiment al fărâmițării ființei și lumii, însoțit de un soi de oboseală și înstrăinare, de "târziu", de dificultate "bacoviană" de a mai coagula în poem o imagine a lor coerentă: "o tempora o mores / când în tramvai îți găsești timp să scrii un vers / ce îndurare divinul / s-a aplecat la urechea mea / și eu rup filmul acestei străzi / și trec după colț fără urmă". Sentimentul că literatura și poezia s-au devalorizat în fața realului dezagregat domină, vremea vorbelor mari a decorurilor somptuoase a trecut ("se poate începe somptuos și departe / cuvântul cartagina albe cetăți cretane / mama mea în chimionul verde / tata în fața catedralei" /.../ dar nu mai e vremea / să-ți scoți pieptul alb la lumină / pe străzile fără iarbă / crește o lume critică / mai bine în neștire să mergi / cu capul în pânze de heliu"), distanța dintre trăire și posibilitatea expresiei, regizată de "arbitri" constrângători, înșinuează sentimentul inautenticității și cere tăcerea: "aici sunt vorbe / dincoace e inima / între acestea un arbitru amabil / îți cere mereu să repeți / poveștile lui preferate // uite că tac". Sau, și mai direct: "la poarta infernului / semnătura lui dante / e o tristă amprentă", "cineva ne-a silit să visăm că trăim / și de-atunci murim continuu".

DIN imagini ale cotidianului aparent banal, asociate unor date livești, în contiguitate cu metafore îndrăznețe, cu desfășurări în evanatai de "corelative obiective", poemele ating totuși o unitate de stare sufletească, o coerență de adâncime, căci mișcarea aleatorie a suprafețelor textuale tinde mereu spre una centripetă, care nu e a cristalizărilor ultime – să le zicem "barbiene", înalt moderniste –

("cum m-aș mai putea întoarce în acel echer cu laturi tăioase / în care locuia un creier frumos..."), ci al unei mișcări zigzagate și mereu răsfrântă în oglinzile deformatoare ale realului ("bilele curg prin galerii labirintice / capul meu în oglinzi convexe / o lebădă peste care a trecut un tanc"), - sugerate de o tehnică în genere deformatoare, de ascendență expresionistă, ce exploatează vecinătățile puternic contrastante de obiecte și stări, cu vehemențe de culoare sau de intensitate a sunetului: "ce aproape de via sacrificată / ce aproape de altarul de jertfă / este patul / ce aproape de ochiul strâpuns al scroafei / e tipătul dragostei". Libertatea manipulării de formule poetice asimilate e proclamată de altfel, cu accente ironice, într-un poem: "ne bârfeam prietenii / îi ordonam în curente / impresioniștii la dreapta / expresioniștii la stânga / la nord și la sud / câțiva ocoliți de binefacerile absolutului / și noi în centrul pământului / într-un ochi de reptilă"... Tocmai acest joc, și liber și reglat, între extrema grav-dramatică și ironismul carnavalesc al viziunii e definitoriu pentru discursul cultivat de Nora Iuga: "Toate cărțile junglei topite în groapa cu var", - dar, imediat, și: "deschide fereastra / să intre puțină frivolitate"; sau: "la micul dejun gura / din care zboară zece misive de pace / o ciroză frumoasă / și mai puțin jilav confortabil / ca o placintă", "și bucățile de pantheon / roasă dimineța pe stomacul gol"; și încă: "noroiul mi-a ajuns până la gât / nu mai pot să mă agăț de stele // mușcam din poezie / ca dintr-o turtă dulce"...

VIZIUNE insolită propune poeta în volumul de proză poetică și versuri *Piața cerului*, subintitulat ironic "Jurnal de bucătărie", din 1986. Spațiu prin excelență prozaic, bucătăria devine aici un loc de confluență și interferență a vocilor – ale realității imediate și ale literaturii, într-o perspectivă degajat ludică la suprafață, dar de o gravitate tulburătoare: "Uneltele folosite în bucătărie sunt de fapt variantele domestice ale unui instrument de tortură... Pe masa de bucătărie se spintecă, se toacă, se răzuiește, se strivește, se pisează, se jumulește, se jupoaie...", dar tot bucătăria "poate fi... un salonaș monden sau o cafenea literară", "un sanctuar băntuit de umbre", un loc al "aventurii" scrisului. Între realismul "documentului" – căci nu lipsesc numele unor poeți cunoscuți dintre prietenii autoarei – și "transfigurarea" faptului comun jocul e continuu: poemele mizează tocmai pe nepotrivirea provocatoare de inconfort... poetic, dintre planul

"jurnalului" ce mimează notația strictă a faptului modest, zilnic, și celălalt al "cugetării", poate purificatoare. Revine, astfel, ca un fel de laitmotiv, o frază precum aceasta: "Mâinile își văd de viață, creierul – nu găsesc nici un cuvânt care să se potrivească exact cu ceea ce face creierul". Căci, în fond, "creierul" e spațiul imaginației, al libertății combinatorii a cuvintelor, al spiritualizării, fie și relative, a faptului brut: "cum știu că animalul / s-a ridicat în două picioare / nu pentru a-și folosi brațele / ci pentru a privi cerul". Poate că o apropiere de sentimentul arheizian al comunicării dintre realitățile cele mai terestre, așa-zis minore, și Spirit n-ar fi tocmai forțată. Frumosul "înalt" și derizoriul, grotescul unei "mașini de scris pe masa de bucătărie, printre coji de ouă și de cartofi", se alătură palpitului culorii câte unui morcov care vorbește despre "bucuria materiei", "frica de bucurie" e, alteori, vecină cu gustul amar al trecerii – "norii trec risipindu-se / să fie rochiile mele / culorile lor tot mai palide // și umbra acestui cuier / ca o spânzura toare" – câteva vise "cu Dostoevski" proiectează angoase nocturne, "mâinile lui (ale băiatului) așează flori de aer pe lucruri". Gesturile cotidiene ale "bucătăresei" se amestecă până la confuzie cu mișcarea scriiturii, curățatul orezului e asemuit "corecturii", "suflecarea mâinilor" e urmată de "așteptarea și surpriza unei fraze noi". Din asemenea notații și construcții ale imaginației iese una dintre cărțile majore ale scriitoarei, reabilitând insolitul întâmplărilor mărunte de fiecare zi în versuri și pagini de proză scrise cu un condei rafinat, mereu liber în conturarea ori în deformarea liniilor "obiectelor" sale.

Adeptilor unei "poetici textualizante", precum Marin Mincu, le-a plăcut să identifice în poeziile semnate de Nora Iuga mai ales din ultima perioadă – cea acoperită de volumele *Dactilografia de noapte* (1996), *Capricii periculoase* (1998) și *Spitalul manechinelor* (tot din 1998) – îndeosebi glisarea până la osmoză a datului existențial într-o realitate a scriiturii, "abolind realul și mutându-l în textul devorator". Zisa "abolire" e, totuși, relativă și discutabilă, căci poemele mizează mai degrabă pe efortul de autenticizare/autenticare a scrisului, care-și asociază cât mai multe date ale trăirii, la nivele diverse, desigur, dintre care nu lipsește nici stralul livresc, al experienței culturale, cu inerenta "artă combinatorie" și gradul de conștientizare accentuat al acestui tip de operații aplicate materiei verbale. Dimpotrivă, noul "portret"

al poetei e înrămat într-o realitate deloc cosmetizată ori împinsă în plan secundar, spre un prag al desființării, ci înregistrată "direct", - un univers de "tarabe", pestriț amestec de bălci, în care imaginea despre sine capătă și ea contururi grotesc-expresioniste, cu acel aer, sugestiv exprimat tot de criticul amintit, de "cochetărie anxioasă": "o doamnă bătrână cu o toacă neagră / fără sex-appeal și fără resurse / într-o piață cât burta căscată / în mijlocul orașului", "mai ridicolă / decât un papagal pe roțile", "balerină ridicolă și fără dinți" – replică trist-parodică a Leonorei romantice, și a acelei "donna angelicata / a profesorului călinescu". Dacă "(a) auzit ficțiunea lătrând pe băncile goale / și labele ei păroase frământând noaptea", aceste e un semnal al spaimei de golul existențial și nu o programată anulare a realului, expresia dramatică a sentimentului deteriorării ființei ce nu mai poate găsi decât o contrapondere fragilă în nevinovățiile... "jucării / puse la dispoziția criticilor literari" și se expune ca "o umbrelă reparată" unei "ploi ironice de zămbete".

Libertatea asocierilor de imagini rămâne în continuare remarcabilă, conferind textelor o structură cu articulații elastice, cu salturi de la nivele distanțate ale imaginarului, urmând celui soi de dictu mai mult sau mai puțin automat care asigură totuși ceea ce am putea numi o coerență de stare lirică. Este o stare de inconfort launtric, de tensiune nerezolvată, de luciditate dramatică, recurgând adesea, ca să se exprime mai convingător, la notația verificabilă în faptul istoric, cu necesarele remodelări aspre, de accent expresionist, ca în suita de *reîntoarceri în piața cerului*, datată, ca să se știe despre ce este vorba, 13-15 iunie 1990: "eu nu m-am născut oarbă! / unde sunt luminile mele / îngropate în galerii subterane / de oamenii nopții /.../ pe străzi o curtezană a prevestirilor / îmi poartă pantofii / cineva înfige un par / în creierul unei piețe / un bot râde un bot se apără /.../ ploi negre oameni negri / teste zdrobite în care mâinile lor / murdăresc creierul". Dar este și o nevoie de compensație a vidului existențial descoperit adesea cu o luciditate amară – și atunci "lumea paralelă" a poeziei vine să umple golul ("abia mai târziu am aflat / că se poate minți din lipsă de întâmplări"), succedându-i ficțional al trăirii, ieșire din banalitate spre "deșteptăciunea" jucătorului liber să-și aleagă "culoarea pieselor cu care vrei să joci" și realizare a unei "posesii imediate a lumii prin cuvinte". Nu abolire, așadar, ci substituie elegiacă a unei rea-

lități ce nu se lasă direct, autentic trăită...

Că între poem și realul absent (bărbatul iubit, devenit fantasmă, în *Capricii periculoase* – 1998) se creează mai curând o stare de tensiune a recuperării decât "o pierdere a apetenței pentru real" ori "un patos sinucigaș", alimentat de "utopia... dizolvării complete a universului obiectual în acronia scripturalității, conversiunea deplină a femeii «reale» în semn" (Oct. Soviany), conform aceleiași "poetici textualizante", o atestă toate poemele acestei cărți. Dimpotrivă, numita "dizolvare" în semn a "realului" e doar manifestarea unei soluții ficționale a crizei/absenței de real, cu întreg transferul de energie pasională către simulacrul textual, cu conștiința durerii a unei grave frustrări: "apetența pentru real" glisează, de fapt, silnic, spre o lume a lui *ca și cum*, inventată, dar alimentată mereu de obsesia "realului": "când mă trezesc dimineța / înainte ca lumina / să-mi taie ochiul în două / pe clișeul negru și compact / apare imaginea ta / ca un câine de pază al somnului". Imaginația înlocuiește "trupul" ("ce ușor ma pot lipsi / de trupul tău / când îl pot inventa"), dar și, din "locul unde totul e literatură", poate avea loc și mișcarea inversă – "și deodată litere liliachii / se așează pe lucruri / ca niște vânătași / se lătesc și dor", discursul poetic apărând ca un soi de triserie, mixtură a realului cu amintirea lui, efectuată cu o prefăcută, mimată frivolitate: "vai cum trișez / cum îmi amestec eu amănții / viii și morții / în această tavernă / numită poezie / mi-a plăcut totdeauna frivolitatea"... Pe traseul încordat dintre real, umbra lui și cuvânt, forța acestuia din urmă devine generativă: "erai așa de mult în mine / pun mâna pe cărțile tale / și cuvântul îmi germinează în pântec", iubitul absent stă "pitit într-un cuvânt" sau "ca un pui de cangur / în marsupiul creierului" femeii care-l evoca, în crucișarea privirii celei vii cu ochii bărbatului din amintire poate apărea ca o "teribilă potrivire sexuală". Definiția "capriciului", cu statutul său de impuls aleatoriu, necontrolat și efemer, poate fi reformulată cu avantaje în ordinea duratei, întrucât scurtele poeme ce-l ilustrează secvențial au valoarea gestului spontan, autentic, a unei prezențe franc și imediat exprimate a sentimentului; ca atare, cum ni se spune în exercițiu, după Oscar Wilde, "un capriciu durează mai mult decât o pasiune".

Ion Pop

(continuare în pag. 30)

Eseu

Cufundarea în mare

ASTĂZI diversitatea religioasă a lumii e prea prezentă în conștiința comună – datorită circulației informațiilor și a oamenilor, datorită studiilor și publicațiilor religioase de tot felul – pentru a putea fi trecută cu vederea. Diversitatea religioasă a lumii e astăzi prea evidentă pentru a nu ne pune problema conviețuirii și a armonizării religioase. Iar dacă nu ne lăsăm absorbiți de manifestările fundamentaliste și de instrumentările politice conflictuale ale religiilor, ne putem gândi cu ușurință la un model de convergență a tradițiilor spirituale. Toate susțin că se întemeiază pe o expresie de sine (o revelație) a Realității divine unice, toate se concep drept mijloace de acces către această realitate. Religiile pot fi, ca atare, concepute – și au fost concepute – ca drumuri ce urcă, pe diverși versanți spirituali și culturali, spre același vîrf transmundan. Religiile pot fi concepute – și au fost concepute – ca raze ce emană de la aceeași lumină și conduc spre aceeași lumină, spre același "Soare". Dacă e însoțită de bunăvoință și generozitate, rațiunea e înclinată în mod firesc să accepte un atare model – teoretic – de convergență.

Dar lucrurile devin mai spectaculoase, mai convingătoare atunci cînd ceea ce e doar un model teoretic primește confirmări chiar din interiorul experienței religioase, mai precis contemplative a diverselor tradiții. Experiența mistică se concentrează pe pătrunderea dincolo de forme (inclusiv religioase) pentru a simți conținutul lor ilimitat; experiența mistică are ca țel atingerea "vîrfului"; ea vizează percepția intimă a "polului" spre care îndrumă toate căile religioase. De aceea, "peisajele" pe care contemplativii le pot vedea sînt deja învecinate, dacă nu identice; sînt peisaje din preajma vîrfului. Contemplativii au ajuns, fiecare pe calea propriei tradiții, destul de aproape de țintă pentru a fi, implicit, destul de aproape unii de alții. Iar, în apropierea vîrfului, ceea ce părea specificitate religioasă ireductibilă, se atenuază pentru a lăsa să strălucească majestatea Unității – din care toate diferențele derivă, în care toate sînt absorbite. Concordanța experiențelor contemplative din diferite tradiții, a viziunilor, a limbajului chiar în care aceste viziuni sînt relateate constituie, după mine, o dovadă puternică a convergenței religioase. O dovadă cu atît mai convingătoare cu cît ea e adusă din interiorul religiilor.

Despre un asemenea "peisaj" din preajma țintei transce-

dente vreau să vorbesc, despre un peisaj simbolic de o uimitoare ecumenicitate contemplativă.

Editura Nemira a publicat în 2000 traducerea uneia dintre cărțile lui Moshe Idel, probabil cel mai strălucit cercetător al misticii ebraice din generația de după Gershom Scholem. Ea se numește *Cabala. Noi perspective*. Printre alte teme, minuțios reanalizate pe temeiul unor materiale în parte inedite, Moshe Idel se ocupă de tema unirii mistice cu divinul, *devekut*. Gershom Scholem înclinase să considere că, în tipul de mistică care e cel al tradiției iudaice, experiența contemplativă, oricît de intensă, nu culminează cu o *unio mystica* deplină, nu conduce la contopirea persoanei cu Principiul. Or, Moshe Idel aduce, pentru reconsiderarea problemei, texte, atît din Cabala propriu-zisă, cît și din hasidism, care vorbesc despre unire în termenii unei contopiri acvatice, a unei fuziuni oceanice. Contemplativul, ajuns la ultimele trepte ale experienței sale, este ca o picătură de apă care tinde să reintre în matca ilimitată a mării divine din care s-a ivit.

• ATĂ un text datorat lui Ithak din Acra, cabalist din sec. XIII-XIV: "El (sufletul) se va uni cu intelectul divin, iar acesta se va uni cu el..., iar el și intelectul divin vor deveni o singură entitate, așa cum cineva ar vărsa o cană de apă în izvorul unui pîrîu, unde totul devine unul." Potrivit unei concepții contemplative "ecumenice", între persoana umană și transcendent ceea ce prevalează pînă la urmă nu este diferența, o diferență fatală, de nedesființat, ci,

dimpotrivă continuitatea, posibilitatea ca umanul să fie transformat și "absorbit" în Sine-le divin. Dualitatea Creatură - creator este, din perspectivă metafizică, ca orice dualitate, încă un aspect exterior, relativ. Absolută este, din acest punct de vedere, doar Realitatea ultimă, unică ce recuperează în omogenitatea sa, în deplinătatea sa ilimitată, toate particulele lumii. Așa sînt spuse lucrurile și în textul lui Ithak din Acra: și sufletul și divinul sînt "apă", sînt, s-ar spune, consubstanțiale; doar că sufletul uman e fragment din ineputzabila, via, nemărginită realitate divină. Cînd contemplativul ajunge la luciditate unitivă, el își dă seama că sufletul său e "picătură" sau "cană de apă" din marea apă în care aspiră să se întoarcă; își dă seama că este parte din ceea ce nu poate fi, în fond, fracționat, își dă seama că este parte *aparentă, relativă* dintr-un întreg în care tinde să se reintegreze.

Moshe Idel menționează faptul că această metaforă unitivă este foarte veche, că ea apare în *Katha Upanișad* IV, 15: "Așa cum apa pură vărsată în apa pură se identifică ei, tot așa sufletul înțeleptului dotat cu discernămint se identifică [lui Brahman]". În ambele texte este vorba despre o unire pe calea cunoașterii. Ca și în textele altor tradiții, inclusiv creștin răsăriteană, intelectul (*nous*, în limbajul tradiției grecești și a celei creștin răsăritene), organul contemplativ este cel care unifică ființa și prin care ea e aptă de unire cu divinul. Există, în această privință, un spectaculos text al lui Evagrie Ponticul, mistic și filozof contemplativ

creștin din secolul IV, eremit în pustia egipteană, un text "oceanic", care sună așa: "Dacă marea perceptibilă simțurilor – una în natura, culoarea și savoarea ei –, atunci cînd fluvii numeroase, cu gusturi deosebite, se amestecă cu ea, nu se schimbă după deosebirile lor, ci le preschimbă ea pe acestea – deplin și fără vreo dificultate – în natura, culoarea și savoarea ei proprie, cu cît mai mult marea inteligibilă și infinită și imuabilă a lui Dumnezeu Tatăl, atunci cînd intelectele se vor întoarce la El, asemenea torentelor ce se revarsă în mare, nu le va preschimba pe toate și deplin în natura, culoarea și savoarea Lui. De aici înainte nu mai sînt numeroase, ci unu sînt în unicitatea Lui fără sfîrșit ori distincție, drept urmare a unirii și a mixțiunii cu El" (*Scrisoare către Melania*).

DIN PUNCTUL de vedere al existenței noastre actuale, umane, relative, fragmentate, unirea cu absolutul apare ca o topire, ca o pierdere, ca o *anihilare* a individului în marea divină. Unirea presupune, în termeni sufiți, extincția (*fana*) individului și chiar trecerea dincolo de fărîma de determinare pe care o conține extincția; presupune "extincția extincției" (*fana al-fana*). Moshe Idel furnizează texte ale Cabalei și hasidice în care se vorbește, la fel, despre "afundarea" și "anihilarea" sufletului, "ca o picătură care a căzut în marea cea mare și a ajuns la rădăcina ei." O atare experiență unitivă presupune depășirea tuturor limitărilor, în primul rînd individuale ceea ce, simbolic, este spus prin imagini de

moarte, de înecare în ocean. Tot Ithak din Acra interpretează pasajul din Exod 33, 18 astfel: "Cînd Moise, maestrul nostru, a spus: «Arată-mi slava ta!», el a dorit moartea, pentru ca sufletul lui să înlăture bariera palatului său [a trupului], care îl separă [pe suflet] de minunata lumină divină pe care era doritor să o contemple" (*apud Moshe Idel*, p. 105). Trupul – "palatul" sau "corabia" trupului – este *emblema* constituției noastre particulare, a "învelișului", a "barierelor" care ne fac să fim indivizi bine determinați, dar tocmai din acest motiv variante parțiale, fragmentare, ale realității ultime, "picături" separate de marea cea mare. Un vertiginos mistic musulman din sec. X, al-Hallaj, a cărui ardoare unitivă l-a făcut să treacă de la moartea simbolică la martiriu, spunea într-un poem unde își interpretează experiența: "Da! mergi și dă de știre prietenilor că am pomit în călătorie spre larg și iată că deja luntrea mea se sparge."

Însă din punctul de vedere al țintei, al necuprinsului divin cu care misticul tinde să se unească, "zdrobirea", "stingerea" nu este decît pasul necesar pentru o infinită expansiune a ființei, pentru realizarea ultimă, a tuturor posibilităților ei, pentru recuperarea deplinătății oceanului. În termenii poetului sufit 'Attar (sec. XII-XIII), picătura care este individul (individul pasionat de divin) suferă de o neconținută "hidropizie": "hidropizia picăturii" care vrea să devină "oceanul nesfîrșit, de-a pururi fără margini... Ajunsă în oceanul fără fund, lucru de mirare, cu cît picătura se adîncește, cu atîta e mai însetată. Fiecărei picături îi este dată o neconținută hidropizie; fiecare vrea să devină oceanul însuși". "Stingerea", topirea individului în oceanul divin nu este ultima etapă pe calea contemplativă. Ea precede starea de "permanență iluminată", în care cel identificat cu realitatea ultimă participă la deplinătatea ei, privește lumea din perspectivă divină, iar realitatea ultimă se exprimă prin el.

Cînd, în ascensiunea lor, contemplativii tuturor tradițiilor se apropie de vîrf, le este dat să privească același peisaj: infinita mare divină în care se împlinesc toate drumurile tradițiilor lor. Or, această mărturie asupra convergenței drumurilor nu este de respins fiindcă este mărturia unor călători care și-au parcurs realmente, fiecare, propria lui cale. Iar dacă ascensiunea e, în acest punct, transmutată în cufundare, este pentru că, în ilimitarea divină, verticala e dată, desfășurată și parcursă simultan în ambele ei sensuri, "dincolo de orice dualitate".

Anca Manolescu

prepeleac

de Constantin Ţoiu

„Intenția veritabilă a tragediei”

REALISMUL socialist, cu cenzurile lui, nu a fost o invenție recentă. Îl precedă, în maniera sa, dramaturgia secolului al XVII-lea a clasicismului francez. Trecem de Molière cu îndemnul „Curții” de a pune, prevăzător, în josul paginii: *Aici vorbește un scelerat*, aluzie la Tartuffe, a cărui fațarnicie programată, rău pilduitoare, Monarhul nu o tolera.

Cenzura totalitară a secolului XX se bazează pe această propoziție scurtă, intrată în istorie. De obicei, în locul ei, se adăugau prefețe lămuritoare. Ca și prefața pe care Racine o scrie la *Fedra*, la vremea sa...

Euripide, a cărui piesă autorul francez o ia și o modifică în sensul moralei creștine, era mai liber, mai modern, mai aproape de noi, cei de azi, după cum se va vedea. Între grec și frantuz se cascadează o prăpastie enormă. La autorul antic, Fedra, culcându-se cu fiul ei vitreg Hipolit, care o violează pur și simplu... *vim corpus tulit*... îl denunță ea însăși pe acesta soțului ei, Tezeu, de frică să nu i-o ia celălalt înainte...

În prefața, Racine explică: *Această josnicie mi s-a părut mai potrivită unei doici (cum e Enona) care putea avea înclinări mai slugarnice...*

Cum ar veni: o cenzură de clasă.

Alta deosebire: Hipolit, la Euripide, fiind un obsedat ce tabără pe maică-sa vitregă, la Racine devine un cavaler fără pată; ceea ce ar fi fost mai agreabil spectatorilor. Un argument al la Răutu!...

Fedra, femeia incestuoasă, la fel: ea nu e nici vinovată, nici inocentă de tot...

Lucrurile, la Racine, se complică în ce privește personajul de bază. În prefața, mai scrie: *Ea este târâtă de mânia zeilor către o pasiune nelegiuită de care are oroare cea dintâi; ea face toate eforturile să-și învingă pasiunea; mai bine să moară decât să o declare cuiva...*

Prea mult pentru... o tărfa, ar zice un admirator al autorului grec și păgân...

Dar... să aducem mai aproape de zilele noastre acest caz având ceva din „tragediile”

noastre de la Fapte diverse... Să deschidem postul t.v. *Antena 1* sau să răsfoim ziarul *Ziua*, de exemplu... Ionică Popescu, tânăr fără ocupație, cartofor, alcoolic, întreținând relații sexuale cu mama sa vitregă, Petruța Popescu, aceasta, de frică să nu i-o ia fiul ei vitreg înainte, violatorul incestuos, i-a povestit întâmplarea soțului ei legitim, dl N. Popescu, angrosist de profesie, care, într-un moment de furie, și-a înjunghiat mortal odrasla... Soția sa, Petruța, în urma unei crize violente a fost internată într-o casă de sănătate. Cercetările continuă...

Aceasta ar fi *Viața pur și simplă*. Pe urmă, intervine arta. Paradoxul este că bimilenarul Euripide se arată a fi astăzi mai prezent, mai aproape de noi și de viața noastră cotidiană. Pe când impecabilul ritm al versului racinian cu *cenzura în cârcă* tot timpul, religia ce l-a aruncat în foc pe Giordano Bruno sau i-a amenințat pe atâția cu rugul, făcându-i să cedeze, se apropie mai mult de comic, decât de tragicul cu regula celor cinci capitole, a unității de timp și de spațiu.

(Să nu uităm că și la noi un scriitor important ca Petru Dumitriu de pildă, a trebuit să aleagă exilul când același personaj odios, numit la început, Leonte Răutu, îl obliga să facă modificări la *Biografiile contemporane* – în sensul „moralei” unui regim totalitar având, în ce privește obsesia cenzurii, aceeași înclinare cu a credinței iezuite)...

***

Prefața la *Fedra*, Racine o încheie cu o definiție a tragediei, cum era ea văzută în a doua parte a secolului al XVII-lea sub aceeași domnie, luminată, a Regelui Soare.

Clericul francez termină astfel, vizionar: „Ar fi un mijloc, poate, de a împăca tragedia cu numărul de persoane celebre prin credința și doctrina lor, ce au fost condamnate în vremurile din urmă și care ar judeca-o fără îndoială mai favorabil; dacă autorii s-ar gândi să-și instruiască spectatorii, pe cât să-i distreze și dacă ar urma astfel veritabila intenție a tragediei.”

Ca și Infernul, Cenzura de toate felurile este pavată întotdeauna cu cele mai bune intenții... ■

DOMENIUL formulelor de salut e probabil mai dinamic decât se crede de obicei, dar vorbitorii înșiși îi percep mai greu transformările: pentru că elementele de bază se conservă, iar cele care nu mai sînt la modă nu dispar imediat. Ca și în cazul numelor de persoană, moda decide frecvența de uz, dar nu elimină definitiv din limbă nimic. Uzurile individuale cele mai diferite coexistă fără să se contrazică, și în anumite limite diferențele cantitative nici nu se lasă observate. Doar frecvența extremă poate deveni la un moment dat supărătoare, creînd impresia (de obicei pasageră) de dictatură a uzului: când un nume sau o formulă de salut revin obsesiv, pîrînd că le-au înlocuit pe toate celelalte.

În româna actuală, reperele absolut sigure ale limbii standard sînt formulele neutre (din seria *bună ziua, noapte bună, la revedere*), în afara acestora, mai ales în limbajul tinerilor – preluat de posturile de televiziune și de radio, ca și de Internet – dinamismul e mare. Sursele înnoirilor sînt cele previzibile: interne (transformări ale unor saluturi mai vechi, recombinate, chiar convertire funcțională a altor cuvinte sau sintagme; am vorbit altădată despre *săr[mi]nă*; ar merita să urmărim succesul lui *Hai pa*) și externe: împrumuturi și calcuri, inevitabil din engleză, cu sprijinul multiplu datorat caracterului internațional al fenomenului: *Hi*, dar și *O zi bună* sau *Ai grijă de tine*.

Foarte frecvent în momentul de față e salutul *O zi bună*: apărut (proces confirmat de alte limbi), ca transpunere, ca adaptare a formulei „Have a nice day”, cu care e de multe ori echivalat și de care este chiar mai aproape în construcții de tipul *Să ai / să aveți o zi bună* (dată fiind mulțimea exemplelor orale și scrise și tipicitatea contextelor în care ele apar, am renunțat de această dată la indicarea exactă a surselor). Imitarea expresiei străine nu reprezintă un calc fidel, pentru că respectă regulile gramaticale și lexicale românești: poziția normală a adjectivului, afinitatea semantică prototipică cu substantivul. Impresia de „corp străin” nu e produsă de veritabile abateri, ci doar de faptul că noua formulă apare ca o rescriere a salutului prin excelență neutru - *bună ziua*. Reprezentantul oficializat al unui număr mare de saluturi aproximativ echivalente de circulație populară și regională (*bună vremea, sănătate bună* etc.; vezi Marica Pietreanu, *Salutul în limba română*, 1984), *bună ziua* are deja o pereche caracterizată printr-o

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Saluturi noi

permutare expresivă în formula *ziua bună*: folosită și în prezent, cu intenție stilistică arhaizantă și neosistă („Ziua bună la România 1!”). *O zi bună* poate deveni așadar o simplă variație internă, intrînd în aceeași serie cu *bună ziua* și *ziua bună*. De fapt, rolul reînnoirii e întotdeauna cel de a remotiva salutul, actualizînd conținutul său semantic și pragmatic originar, de urare. Remotivarea sporește nu numai expresivitatea, ci și valoarea socială a formulelor: în interiorul codului politeții, de-cliseizarea funcționează ca marcă de respect individual. În *bună ziua* – formula bazată totuși pe o elipsă – urarea, desigur, nu se mai percepe. *O zi bună* învează păstrînd continuitatea cu formula prototipică („bună să-ți fie ziua” / „să ai o zi bună”) – ceea ce îi asigură probabil succesul. Mărturisesc că formula – relativ recentă, specifică ultimului deceniu – mi-a fost la început destul de antipatică: pentru că mi se părea ostentativ apelul său la modă, la inovație; chiar atitudinea programatică de a da un conținut reînnoit salutului banalizat era prea conformă cu noile modele ale comunicării eficiente, ale succesului în relațiile publice. Analizînd-o acum (și sub puterea obișnuinței, căci trecerea timpului a fixat-o în uz), trebuie să recunosc că nu pot să-i fac reproșuri serioase.

În prezent, formula apare cu

rol de inițiere sau de închidere a dialogului oral sau a mesajului scris („O zi bună tuturor. Aș dori un sfat...”; „... Mersi anticipat, o zi bună tuturor”). Registrul stilistic acoperă o zonă care se întinde între standard, colocvial elegant și ceremonios. Nu cred că formula funcționează (cel puțin deocamdată) și ca simplu salut de întîlnire, de recunoaștere, neînsoțit de conversație. Apare adesea în structuri sintactice mai ample – marcînd explicit destinatarul, printr-un dativ (*O zi bună și ție. O zi bună tuturor*), verbul performativ, sau/și subiectul (*Vă urez și eu o zi bună*). Unele dezvoltări – multiplicarea adjectivelor – păstrează imprevizibilitatea combinării (*O zi bună și binecuvîntată!*), în vreme ce asocierea cu alte formule de salut marchează, dimpotrivă, tendința de clișeizare: *O zi bună și numai bine*. Din toate variantele existente, interesantă – și de un succes promițător – mi se pare *O zi bună în continuare*. Deja foarte frecventă, formula are o justificare serioasă, reflectînd tensiunea dintre caracterul motivat, semantic actualizat, al urării – și folosirea ei stereotipă; specializează de fapt *O zi bună* pentru închiderea conversației, repetînd o urare exprimată sau presupusă la început: „vă mulțumesc foarte mult pentru atenția dumneavoastră. *O zi bună în continuare*” (conferința a purtătorului de cuvînt MAE). ■

interviurile "I

- Vasile Gârnet, ești directorul revistei tinerilor scriitori din Republica Moldova, "Contrafort", o revistă "optzecistă", chiar dacă publică și scriitori foarte bătrâni - "optzeciști" ca vârstă, așa spune - și tineri de 18-19 ani. Cum a putut să apară la Chișinău o asemenea revistă, binecunoscută astăzi în întreg spațiul cultural românesc?

- Revista "Contrafort" este "optzecistă" în măsura în care exprimă o generație de scriitori basarabeni afirmați în anii de liberalizare a comunismului - "copiii perestroikăi", numită ulterior și generația "optzeci", după modelul celei din România, cu care se aseamănă în multe privințe. Însă la Chișinău, unde domina încă un mediu cultural retardat, "optzecismul" nu este doar o simplă distincție generaționistă, un "termen de lucru" pentru istoricii și criticii literari, ci este văzut ca o mișcare insurgentă, "demolatoare de valori naționale", pusă pe revizuire, străină de tradiția culturală locală. Dacă te declari optzecist sau simpatizezi cu optzeciștii, te situezi automat în afara curentului majoritar, tradiționalist și retrograd. Vreau să spun cu aceasta că a fi optzecist la Chișinău implică o altă conotație decât la București. Te simți cumva pe baricade, pregătit să fii atacat, suspectat, învinuit de trădare, cel puțin așa a fost până acum. Eticheta de "revistă optzecistă" este, cum ușor se poate deduce, una deloc confortabilă. Faptul că în paginile "Contrafortului" publică și scriitori mai în vârstă, precum și autori foarte tineri, debutanți, reflectă unul din punctele programului nostru editorial: publicăm pe oricine are valoare, în afara de comuniști, fasciști și alte "derivații" ale intoleranței și discriminării umane...

Revista "Contrafort" a putut să apară pentru că ne-am făcut o cultură românească în pofida a ceea ce eram programați să devenim de școala sovietică și de literatura sovietică socialistă moldovenească. Am adunat fiecare câte o bibliotecă de carte românească, cârând cu valizele cărți, în mod clandestin, din orașele marii Uniuni Sovietice - Moscova, Kiev, Leningrad, Odesa, Cernăuți. La Chișinău, cum bănuiesc că știi, cartea românească era interzisă, mai mult, riscai oricând să fii eliminat din Universitate și să înfunzi pușcări pentru „românism”. Sună aproape incredibil ceea ce afirm eu acum, dar aceasta a fost realitatea care ne-a format pe unii dintre noi și, din păcate, i-a deformat pe majoritatea basarabenilor...

Proiectul revistei l-am gândit împreună cu Vitalie Ciobanu, când lucram încă la Editura Hyperion din Chișinău, unde am editat primele cărți în grafie latină de după '89. Am depus - în ianuarie 1993 - proiectul nostru la Ministerul Culturii din România,

proiect pe care l-am reactualizat de mai multe ori, dar nu ni s-a răspuns niciodată. I-am înmănat același proiect lui Augustin Buzura, președintele Fundației Culturale Române, pe care l-am întâlnit la Târgul de Carte de la București, în vara lui 1994, și în octombrie a apărut primul număr al revistei „Contrafort”. Lui Augustin Buzura, care a avut încredere și a fost solidar cu noi în toată această perioadă, îi datorăm biografia noastră editorială de până acum pe piața revistelor culturale românești. El ne-a oferit o șansă să ne afirmăm și, implicit, să oferim publicului cititor din România o altă imagine a intelectualului basarabean, diferită de cea pe care o impuseseră aici la un moment dat patrioții noștri ambulanti, sentimentali-lăcrimoși și cu instinctul proprietății bine dezvoltat...

Nu mai amintesc numeroasele atacuri venite asupra revistei în acești ani dinspre tabăra conservatoare și naționalistă, de pe ambele maluri ale Prutului, care și-a dorit mult să ne întrerupem apariția. Am rezistat, pentru că, pe lângă spiritul critic pe care l-a promovat în acești ani, „Contrafort”-ul și-a propus să construiască, să ofere publicului o alternativă la modelul cultural existent în Basarabia, nu să se lanseze în acțiuni de demolare și să se lase antrenat în polemici inutile.

- Cum ați ales titlul revistei?

- Alegerea titlului nu a fost lucrul cel mai greu, ajutați fiind și de prietenii noștri de la Iași, Mariana Codruș și Constantin Pricop. Dintr-o lungă listă am optat în cele din urmă pentru „Contrafort”, deoarece exprima cumva o nouă tate printre titlurile de revistă vehiculate la Chișinău, majoritatea având o „încercătură” identitară și patriotică - *Noi, Pro Noi, Glasul Națiunii, Limba Română* - iar unele din ele având chiar titluri greșite (vezi *Literatura și arta* - a cui *literatura și arta?* - te întrebi). Ideea revistei am avut-o mai demult, prin '90. Atunci ne gândiserăm la titluri precum „Apostrof”, „Accent”, „Interval”, „Columna”, „Hyperion”, „Agora”, dar până să demarăm noi proiectul, la finele lui '94, aceste titluri au fost lansate deja pe piață.

Dar, important pentru o revistă nu este numai titlul, contează „substanța”, valoarea textelor, mesajul, o anume coerență editorială... Dacă la început eram confunzi/identificați cu revista „Contrapunct”, excelenta publicație de pe vremea lui Bogdan Lefter și a Elenei Ștefoi, acum nu ne mai confundă nimeni sau foarte puțin. Cred că am reușit să ne impunem în conștiința cititorilor.

Aceasta ar fi, pe scurt, istoria revistei „Contrafort”. A edita o revistă de cultură în Basarabia, cu o redacție de doar doi oameni - Vitalie Ciobanu și cu mine - nu e un

lucru deloc ușor. Suntem un fel de factotum: scriem, redactăm articolele altora (textele multor scriitori basarabeni au nevoie, uneori, de o serioasă redactare în plan stilistic și lingvistic), organizăm materiale, paginăm, citim corectura, lucrăm cu tipografia, cu serviciul de difuzare, cu poșta etc. Am mai spus-o și în alte interviuri: privesc cu oarecare invidie redacțiile „dezvoltate” ale unor reviste din România, ca și listele de colaboratori (excelenți!) ale acestora.

- Îți propun să vorbim despre poezia lui Vasile Gârnet. În cele trei cărți de poezie publicate de tine până acum (ultima, „Câmpia Borges”, a apărut în 2002 la Editura Vinea) foarte interesant și original mi s-a părut dialogul: acționează/vorbește nu eul poetic, ci celălalt, al doilea, care - de obicei - e iubita eului poetic, de cele mai multe ori o enigmatică Ioana. Cine e această Ioana și, dacă există, ți-a citit textele?

- Dialogul acesta care îmi „dinamizează” poemele a apărut încă de la prima mea carte de versuri, *Peisaje bolnave*. Nu e o nouă pentru poezia românească, l-am întâlnit la mai mulți poeți. Este un procedeu folosit frecvent de poetica postmodernă și nu numai. Îți oferă posibilitatea unui discurs mai complex, mai nuanțat, pe mai multe voci. E și ceea ce mă apropie mai mult de „idealul” de poezie pe care vreau s-o scriu: o poezie livrescă, saturată de cultură, impregnată de durere, tristețe și melancolie, așa precum e viața pe care o trăiesc (o trăim). Pentru mine, poezia și literatura în general care nu conține măcar ceva din tragicul vieții umane - nu prezintă nici un interes. De aceea detest poezia romântică, sentimentală, mistică, heuripist-patriotică, jucăușă, ironică, dezabuzată, aluvionar vulgară și hedonistă... Frivolitatea în scris mi se pare unul din cele mai mari păcate ale scriitorului...

Despre Ioana... Ea există, dar nu e singura cu care „dialoghez” în poemele mele. Ea are și un rol emblematic, reprezentativ și pentru alte ființe cu un contur mai evanescent, de plan secund: Ortansa, Mariana, Carry, Ana... Ultima „venită” e Kiara, care îmi umple dorința mea de exotic, de tărâm străin, unde să reușesc să fiu cel adevărat... Ioana e un personaj cât se poate de real și imaginar în același timp. Sigur că este favorizată prin faptul că îmi populează din când în când poeziile, dar poate că e mai nefericită decât celelalte prin faptul că această „apropiere” în scrisul meu nu reușește să ne apropie mai mult și în viață. Este o convenție pe care încercăm s-o respectăm și s-o exploatăm fiecare cum putem. Când îmi citește poeziile, Ioana plânge și spune întotdeauna că singurătatea mea orgolioasă și încăpăținată mă

Vasile Gârnet:

„În studenție am fost anchetat de KGB pentru că aveam cărți românești”

va omorî până la urmă. Are dreptate, dar nu pot face nimic mai mult. Deocamdată mă salvez prin câteva prietenii...

Și tot la această întrebare. Poezia pe care o scriu „spune” câte ceva despre mine, conține destule elemente de biografie „topite” artistic, dar nu trebuie „citită”, sunt sigur că știi lucrul acesta, ca o autobiografie. Mult mai multe despre mine mărturisesc în jurnalul pe care îl scriu de 15 ani.

- De ce publici atât de puțin? Unii dintre colegii tăi de generație publică în fiecare an câte o carte.

- Alții reușesc performanța să publice chiar trei cărți într-un an. Nu invidiez pe nimeni pentru asemenea „performanțe”, mai degrabă îi compătimeșc. Cantitatea nu este sinonimă cu valoarea. Aceste cărți nu ajung să fie cunoscute nu numai de cititori, dar nici de critica literară care este sufocată pur și simplu de atâta producție poetică. Mă mir că acești autori nu înțeleg că publicarea unei cărți este, trebuie să fie, un adevărat eveniment, o faptă - în sensul mare al acestui cuvânt - și nu completarea unei bibliografii pe care n-o „va deschide” nimeni. Dar poate că sunt eu prea exigent. Asta mă face să amân în continuare editarea unor cărți.

- Copilăria a jucat vreun rol pentru tine ca scriitor? Ce momente din copilărie ți-au rămas în memorie?

- E o întrebare care poate „de-clanșa” câteva romane sau chiar o întreagă literatură. Copilăria este foarte importantă pentru fiecare

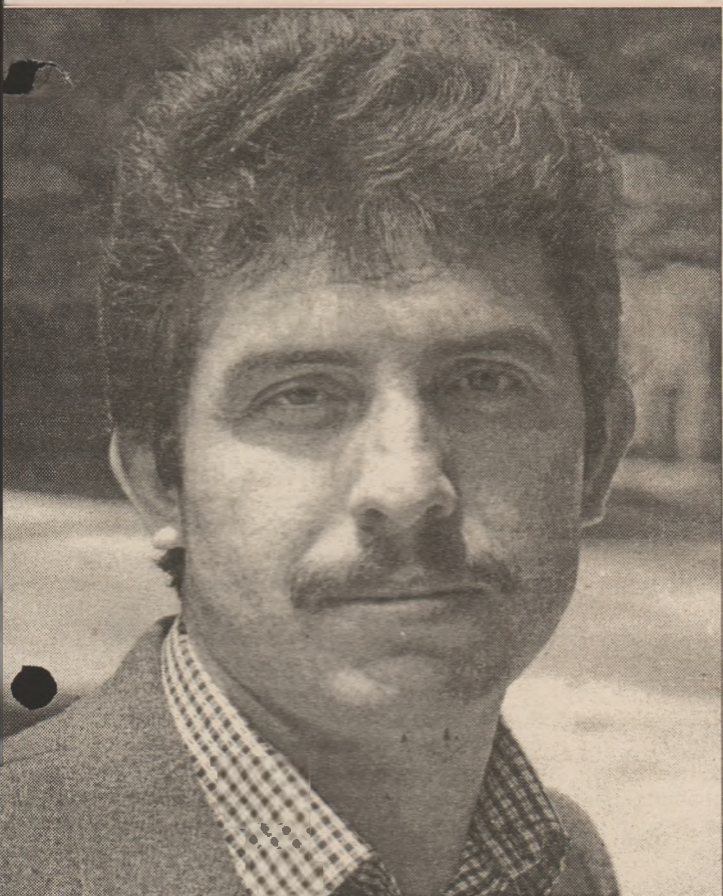
dintre noi, este „anotimpul umai” cum scria cineva, când acumulezi și dezvoltăm semnele personalității noastre. Îmi vine foarte greu să aleg pentru acest interviu de câteva „momente”, cum îmi cer tu.

Încep prin a spune că am copilărit într-un sat din sudul Basarabiei, situat pe malul Prutului, „frontiera” cu statul socialist România, frontieră pazită cu strânsă de grănicerii sovietici. Discutând cu ei și cu ce mai învățam la școală, am înșușit destul de bine limba rusă. De multe ori am fost luat ca translator în cazurile „conflict” de la frontieră: de pildă trebuia să traduc în rusește dialogul dintre grăniceri și niște basarabeni speriate, care scăpaseră animale (capre, oi, vaci...) peste frontieră la o pășune mai grasă. Scenele acestea de un stres emoțional extraordinar (grănicerii înjurau și ardeau niște câini-lupi fioroși, „vinovați” plângeau, copiii satului stateau adunați ca la spectacol) au fost descrise de mine aluziv, nu se putea altfel, era înainte de 1989 - în romanul *Martorul*, care acum îl rescriu și pe care voi publica cu un alt titlu. Mă aștept să suferințe minime după această escapadă „în străintate”, am încasat doar câteva pene, pentru că m-a salvat directorul școlii, care a spus că sunt elev eminent, ceea ce și eram,

niei literare"

1. După această întâmplare
fost (cred că nici astăzi
sunt) o persoană de încredere
frontieră.

O altă „image” din copilărie
care n-o uit este spitalul de
erculoși și nebuni de la mar-
ea satului. Priveam bolnavii
tre crăpăturile unui gard foarte
t, vroiam să văd nebuni, „oa-
ni altfel”, să-i văd mergând în
ru labe, scuipându-se sau fă-
d tumb, dar nu observam ni-
toate acestea. Mă răzbu-
n pentru această frustrare și a-
ci inventam diverse istorii cu
buni pe care le povesteam prie-
ilor mei de joacă, îngrozindu-i.
ceam în fața lor drept un ex-
t în domeniu, iar mama, care
ise și ea câteva crâmpie din
mpunerile” mele, m-a amenin-
că mă duce să stau cu ei la spi-
l. Tot din această perioadă a in-
esului meu pentru spitalul de
buni – aveam aproape șapte ani
e desprinde și istorioara când
am hotărât să mor, pentru a tes-
cât de mult țin la mine părinții
rații. Nu m-a străfulgerat deloc
ndul că, murind, nu voi afla ni-
data cât de mult m-au iubit.
adar, într-o noapte, când am
tut că toți cei din cameră au
ormit, m-am sculat și am ieșit
a casă. Ploua mărunț, era destul
rece, am stat o vreme la colțul
ei și priveam în întunericul i-
ns al viei pusă pe haraci, o pri-
te care altă dată mă îngrozea.
nd mi s-a făcut îndestul de frică
frig, m-am urcat într-un nuc,
am lipit strâns de o creangă și
eptam să mor... Am stat așa, su-
ind în ploaie, vreo două ore. Nu
întâmpla nimic cu mine și nici
rămași în casă nu dădeau vreun

semn de neliniște. Am revenit în
casă înghețat și am constatat res-
pirația egală, nepăsătoare a părin-
ților și a fraților mei, care habar
n-aveau de intențiile mele și că su-
ferisem atâtea. Mai târziu, după câ-
teva zile, i-am povestit, plângând,
cele întâmplate unei surori mai
mari, dar nici ea nu s-a arătat foar-
te impresionată. Mi-a dat, totuși,
un sfat, pe care îl țin minte și a-
cum. Într-o familie numeroasă, cu
mulți copii, fiecare trebuie să-și
poarte singur de grijă. Nu e mare
lucru dacă moare cineva, pentru
că mai rămân destui...

O altă imagine emblematică
din copilărie este și relația mea cu
șefa bibliotecii din sat. Sărmana
femeie nu avea liniște din cauza
apetitului meu halucinant pentru
lectură. Citeam cărțile cu o viteză
nebună, uneori chiar într-o singu-
ră noapte, și a doua zi o așteptam
pe pragul bibliotecii să împrumut
o nouă carte. Femeia se întâmpla
să mai întârzie, iar faptul că eu o
așteptam în fața ușii de care atâr-
na un lacăt imens era o dovadă că
nu-și respectă programul de lucru.
Era furioasă foc când mă găsea aș-
teptând pe pragul bibliotecii. A în-
cercat să mă intimideze în fel și
chip. Mă obliga să povestesc con-
ținutul cărților și ea mă urmărea
după text. Nu m-a prins niciodată
că „schimb” cărțile fără să le ci-
tesc. N-a reușit să mă facă să nu
mai vin atât de des la bibliotecă
nici prin faptul că mă probozea
din cauza fraților mei mai mari,
care nu restituiseră mai demult
niște cărți. Îmi spunea lucrurile
acestea, cu voce tare, în prezența
colegilor de clasă, niște mocofani
speriați și puturoși, în ochii cărora
eram un lider, încercând astfel să

mă umilească. Când a înțeles că
nu renunț m-a rugat prieteneste,
complice, să n-o mai aștept pe
pragul bibliotecii, când se întâm-
plă să întârzie la lucru. Să stau
prin apropiere și să mă apropiu
atunci când voi vedea că lipsește
lacătul de la ușă. În scurt timp am
devenit buni prieteni, îmi permi-
tea să-mi aleg cărți din secția pen-
tru maturi, iar uneori mă ruga să
fac scurte recomandări de lectură
pentru novicii bibliotecii... Priete-
nia noastră durează până astăzi.
Când mă duc în sat, trece întot-
deauna să mă vadă și să mă vor-
bim. Acum eu sunt acela care-i
aduc sacoșe cu cărți și ziare, pen-
tru că „produsele” acestea au de-
venit, de câțiva ani, o raritate pen-
tru satul basarabean.

Nu știu dacă ceea ce-am spus
mai sus sunt „momente” care au
proiectat scriitorul în mine. În co-
pilărie mi-am dorit mult să devin
poștaş (avea atâtea ziare și era –
poștașul copilăriei mele chiar era –
un om foarte informat și citit!). Și
astăzi mă uit cu mult respect la
poștași. Mă împrietenesc cu majori-
tatea dintre ei. Când se întâmplă
să primesc diverse plicuri expe-
diate din străinătate, aceștia mi le
aduc la ușă, nu le pun în cutia
poștală de la parter, de unde pot să
dispară ușor. Un alt „proiect” al
meu din copilărie a fost să devin
un mare sportiv, un alergător im-
batabil pe distanțe de semifond și,
evident, să devin campion olimpic.
Adevărul este că am fost un
destul de bun alergător până la o
anumită vârstă. Cine știe cum ar fi
curs biografia mea dacă rămă-
neam în continuare fascinat de
performanțele lui Emil Zatopek.

Alte „momente” de neuit din
copilărie. Ziua când sora mai
mare a mamei, Stanca, o femeie
foarte distinsă și frumoasă, dar
rămasă necăsătorită, „intelectua-
la”, cum o numeam noi, pentru că
era cea mai cultă femeie din sat,
mi-a spus că jumătate din moșiile
colhozului au aparținut de drept
familiei noastre, pământuri pe
care le-a confiscat puterea sovie-
tica adusă de ruși. „Cine știe,
poate că acum te aflai la studii în
Franța, nu ai fi prăsit la vie pe o
asemenea căldură” – mi-a spus și
a început să plângă, ea, care era
simbolul tăriei și pe care n-o mai
văzusem plângând niciodată până
atunci.

Sau ziua în care tata m-a
învățat să înot. Pe tata îl divinizam
în copilărie – era înalt, puternic și
frumos. Ne-am dus la iaz și el s-a
dezbrăcat gol, a intrat în apă și a
început să-mi explice cum trebuie
să dau din mâini și din picioare și,
mai ales, cum să respir corect. Nu
m-a lăsat să intru în apă până nu
s-a convins că am înșușit „teoria”
înotului. M-a pus să repet de câte-
va ori și m-a avertizat că dacă îmi
va fi frică nu voi reuși. Apoi el a
ieșit din apă și am intrat eu. Am
reușit să mă mențin la suprafața
apei doar după vreo două încer-

cări. Nu-mi venea să cred și am
început să urlu de bucurie. Tata
stătea pe mal și zâmbea fericit.
Văd și acum, la atâția ani de atunci
și la atâția ani de când a plecat
dincolo, zâmbetul lui reținut, ușor
ironic și mirat (semăna, am des-
coperit-o mai târziu, cu Peter
O'Toole), un zâmbet de persoană
în general timidă, dar capabilă să
facă uneori gesturi surprinzătoare,
memorabile și expresive...

- *Ce poți rememora, semni-
ficativ, din adolescență, din anii
studentiei?*

- Un personaj important care
mi-a marcat adolescența a fost un
medic tânăr de la spitalul din satul
meu, spital de care am pomenit
mai sus. A fost, probabil, primul
„om revoltat” – împotriva familiei
și împotriva sistemului chiar – pe
care l-am întâlnit în viața mea. Era
un personaj fascinant, așa spune
chiar destul de ciudat pentru lu-
mea patriarhală și primitivă a sa-
tului. Purta ochelari, era tuns chi-
lug și îmbrăca niște haine, de obi-
cei de culoare închisă, care stăteau
destul de strânse pe corpul lui de
atlet. Vorbea franceza și germana,
scrisa versuri, bea cafea, fuma țigări
scumpe și era singura persoană
din sat care primea – în acele tim-
puri, prin '72! – ziare românești,
între care un săptămânal cu pro-
gramele TVR. Țin minte că îmi no-
tam orele emisiunilor pe care vro-
iam să le privesc. Vladimir, așa îl
chema, era originar din Chișinău
și provenea dintr-o familie înstă-
rită, mixtă, tatăl moldovean și
mama evreică, și se pare că pă-
rinții lui s-au împotrivit mult ca el
să vină să lucreze într-un sat ne-
norocit din sudul Basarabiei. Cred
că se certase rău cu ai săi, pentru
că nu știu ca aceștia să-l fi vizitat
vreodată. Vladimir, bănuiesc, își
asumase „exilul” dintr-o revoltă,
dintr-un spirit de contradicție cu
clanul său. Satul însă l-a adoptat
repede, era foarte apreciat ca me-
dic și iubit ca om, pentru că răs-
pândea în jurul său multă încre-
dere și un fel de libertate pe care
lumea satului n-o descoperise încă
sau se temea s-o descopere. De la
el am împrumutat cărți românești
și la el în gazdă am ascultat prima
dată Europa Liberă. Mi se părea
neobișnuit modul lui de viață și îl
vedeam ca un exemplu pentru
mine. Am învățat multe de la el...
Din păcate a murit, la vreo doi ani
de când venise în sat, în împre-
jurări foarte suspecte. A fost găsit
îneșat într-un iaz de lângă Prut,
deși era un înotător excelent...
Mi-a rămas de la el o carte de ver-
suri de Blaga, o carte care mi-a
revelat, e drept că mult mai târziu,
când eram deja student, adevărata
față a poeziei...

N-am reușit la universitate
după absolvirea școlii medii și am
făcut doi ani de armată sovietică,
un malaxor unde se striveau, se
tembelizau și se robotizau sufletele
unor adolescenți, pe care propa-

ganda comunistă o numea plastic
„școala vieții”. Culmea e că țara-
nii noștri credeau prosteste (unii
mai cred și astăzi) că armata te
maturizează, te face bărbat etc. și
e aproape obligatorie pentru un
tânăr. E o eroare, așa spune, crimi-
nală. Armata a fost pentru mine o
experiență teribilă, foarte dură –
doi ani pierduți din viața mea...
Sciam acasă scrisori foarte opti-
miste, niște ficțiuni mincinoase
pentru a nu-i mâhni pe părinți, iar
tatăl meu a trăit chiar un senti-
ment... de bucurie? de revanșă? că
am ajuns să-mi fac serviciul mili-
tar în orașul Volgograd, fostul Sta-
lingrad, unde a fost rănit în timpul
războiului...

Facultatea de Jurnalistică,
unde mi-am făcut studiile, era con-
siderată cea mai „liberală” și mai
„creatoare” de la Universitatea din
Chișinău. Niște calitative false –
dacă evaluez retrospectiv lucrurile
– în care au crezut mulți dintre
viitorii ziariști și scriitori ai
Basarabiei de astăzi. Cred că a
fost facultatea cea mai ideologi-
zată și mai rusificată (ni se predau
foarte multe cursuri în limba rusă)
de la Universitate, iar KGB-ul își
implantase detașamentele de in-
formatori în toate grupele. Am
avut câțiva colegi de facultate ex-
traordinari, împreună cu care am
trăit momente memorabile de
emulație creatoare și ne-am încro-
pit fiecare câte o mică bibliotecă
de carte românească, pentru că
doar lectura, multă și la alegere,
ne-a salvat și format în cele din
urmă ca intelectuali. Niciodată în
viața mea n-am mai citit atât de
mult și de aplicat ca atunci. Func-
ționam, maximalist, după princi-
piul în care credeam, și anume
acela că trebuie să citesc integral
un scriitor. Astfel am citit majori-
tatea scriitorilor clasici ruși. Nu-mi
plăcea cum și ce scriam, așa că
m-am refugiat în lecturi, convins
că așa mă va ajuta să scriu mai
bine. În ultimul an de facultate am
scris un roman, *Martorul*, cu care
am debutat editorial după câțiva
ani de ezitări.

În timpul studentiei am fost
anchetat de KGB, pentru că cine-
va dintre colegii mei (pe urmă am
aflat cine) a transmis „instituției”
că am multe cărți românești și,
mai ales, le împrumut spre lectură
și celorlalți prieteni. Întâmplarea
aceasta neplăcută m-a făcut, prin
anul III de studii, să renunț la spe-
cializarea *redactor de ziar și revis-
ta*, cum intenționam și cum mi-ar
fi plăcut de fapt să ies la absolvire,
și să aleg drept specializare editu-
ra, unde concentrarea de securiști
era mai mică. Nu regret alegerea
făcută, pentru că la editură am
învățat să scriu primele cronici li-
terare și să redactez cu adevărat o
pagină de text, ceea ce m-a făcut
să-mi sporesc exigențele și față de
propria creație.

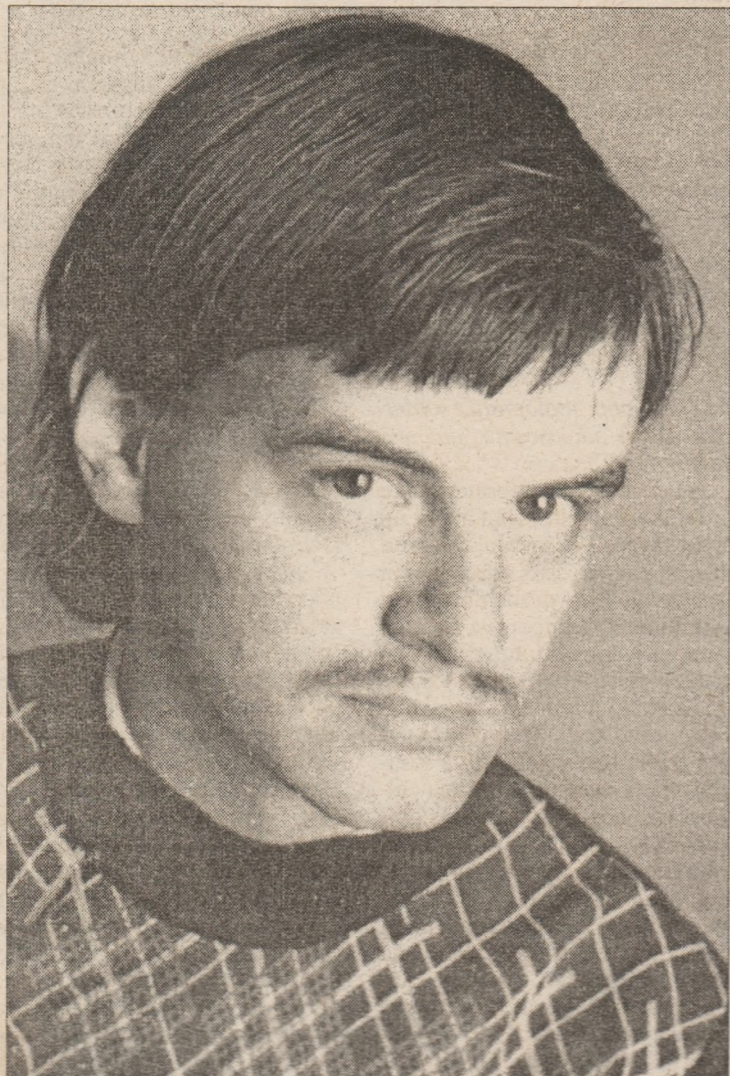
Interviu realizat de
Mihai Vakulovski

Tudor Călin Zarojanu

Cristoiu, Tia, Băcanu & comp.

teratură, cât și în jurnalism, l-a avut la origine pe Alex. Ștefănescu. Lui Alex îi datorez aproape totul.

Pe *Emil Brumar*, care fusese primul titular al poștei literare a publicației, nu l-am întâlnit niciodată, dar am corespondat destul de mult după ce s-a supărat pe SLAST și a plecat la Iași, la *Cronica*, unde m-a pomenit de câte ori a avut ocazia. Săru-mîna.

ÎNTRU timp, publicam alternativ proză și articole – un soi de eseuri culturale. Urmare a unuia dintre acestea, m-am trezit acasă cu *Mircea Nedelciu*. Mi-a zis: “Am venit să mă conving că există”. Vizita lui m-a copleșit – motivația ei nu mai puțin! Îi citisem cărțile, era idolul meu, primul de la Petru Popescu pînă atunci. Am vorbit mai bine de o oră despre soarta literaturii române și a României în general, discuție reluată mai târziu în chițimia lui de lucru, o cămaruță la mansarda blocului în care locuia.

În a doua încăpăre din redacția SLAST în care am intrat se strîngeau, mai ales seara, cei care scriau în revistă. Așa i-am cunoscut pe *Constantin Sorescu* și *Mihai Coman*, cu care, alături de alții, am purtat lungi și vii discuții din care, vai, nu-mi amintesc nimic, dar știu sigur că erau interesante.

Era cît pe aci să spun că asta a fost toată experiența mea jurnalistică antedecembristă. Dar nu! A mai fost ceva numit *Universitatea Comunistă*, unde eram chiar redactor! Revista apărea lunar, cred, și, înainte de a ajunge acolo, nici nu știam de existența ei. Mi-am depus activitatea vreme de un număr și jumătate, ca să zic așa. În primul am publicat un eseu literar despre obsesia lui Păunescu față de Bacovia. În rest, mă tem, contribuția mea a fost zero barat, deși am participat și la o ședință de redacție, undeva în *Preoteasa*. Era prima mea ședință de redacție și m-a impresionat ca atare. Presupun că foarte puțină lume mai știe azi că la *Universitatea Comunistă* redactor-șef era *Matei Vișniec*, iar redactor-șef adjunct *Elena*

Ștefci. Nu săriți cu “Aha!”, că nu știți ce-a urmat. După tentativa eșuată de-a schimba numele revistei (atunci am aflat că nu doar numele, ci și aspectul grafic al titlului, pentru toate publicațiile din România, era aprobat de Nicolae Ceaușescu personal), a picat bomba numărului dat la topit, din tipografie, de către Securitate. Aș vrea foarte mult să fi avut vreo contribuție, dar n-am avut. Am aflat de scandal după ce fusese declanșat.

Doi colaboratori făcuseră un sondaj pe tema “Cît știu membrii ASC din statutul organizației”. În majoritatea facultăților nu reușiseră să găsească studenți care să știe măcar unde este sediul ASC local sau cine este secretar al acestuia, d-apoi cu ce se ocupă. În fine, la o oră târzie, ajunseseră la Matematică (adică la mine, dar eu habar n-aveam), unde secretarul Macoviciuc (un tip OK, de altfel) le spusese că nu se mai aflau în facultate decît studenții din anul 5, an de specializare. Cum majoritatea acestora erau și membri PCR, Macoviciuc se temea că sondajul va fi irelevant, adicăteleva nivelul cunoștințelor va fi semnificativ deasupra mediei. Oboșiți, reporterii insistaseră: p-ăștia i-am prins, p-ăștia îi luăm! Zis și făcut. De la început, li se spusese subiecților că sondajul e anonim, dar, dacă vor, pot semna. Rezultatul: nu se semnase nimeni, și pe bună dreptate – căci la “drepturi” știau doar “dreptul de a alege și a fi ales”, iar la “îndatoriri”, obligația de a plăti cotizația.

N-ar fi ieșit poate nebunia care a ieșit dacă autorii n-ar fi adăugat un paragraf intitulat “În loc de concluzii”, în care scria așa: “În condițiile în care cei mai buni dintre membrii unei organizații nu îi cunosc statutul, se pune întrebarea în ce fel organizația respectivă își justifică existența” (s.m.) Hello! Era 1977, fraților!

Ca balul să fie complet, în subsolul paginii (pagina 3, cea cu care se deschidea revista!) exista un “Mic îndreptar pentru uzul secretarului de organizație”. Din care citez: “Nu merge

pe salile facultății nici prea încet, nici prea repede. Nici prea încet întrucît s-ar putea să fii obligat să semnezi prea multe cereri de 2% (*burse sociale – n.m.*). Nici prea repede, întrucît s-ar putea să treci pe lînga tovarășul decan fără să-l saluți”. Ultimul punct suna așa: “Citește și miră-te cum a apărut asta fără știrea ta”.

Și n-a apărut!

Au fost multe, lungi și înspăimîntătoare discuții de culise. Cu greu, Vișniec obținuse un exemplar din revistă, cu care vroiau să meargă pînă la prim-secretarul ASC pe București, să protesteze. Pînă la urmă a trebuit să renunțe. Nu știu dacă a avut cineva ceva de suferit. Eu, unul, am fost căutat, peste o vreme, de un individ bizar care, într-o cămaruță din *Preoteasa*, mi-a propus să fac parte din echipa care va reînvia revista. A început prin a-i critica (ponderat, totuși) pe cei care provocaseră scandalul, dar a sfîrșit prin a rabufni, spunînd că totul e o tîmpenie și nu se mai poate trai aici etc. Am plecat în trombă și nu m-am uitat înapoi.

E PĂCAT că nimeni dintre cei implicați n-a povestit pînă acum (după știrea mea) acest episod. Auzind de titlul *Universitatea Comunistă*, cine s-ar gândi la asemenea aventuri?

Decembrie 1989 m-a găsit programator. Explozia presei libere, însă, m-a făcut brusc atent nu numai în calitate de cititor: presupusul meu destin de lucrător cu condeiul nu s-ar fi putut împlini aici?

Am început timid. Am scris un articol intitulat “Opiniile unui om oarecare” și m-am prezentat cu el la *România Liberă*, farul ziaristicii din acel moment. Am intrat în primul birou, în care am dat de un domn respectabil, cu o mustață idem. Mi-a primit textul cu toată naturalitatea și l-a publicat a doua zi, punînd “oarecare” între ghilimele. Am fost beat de fericire. Am aflat ulterior că pe domnul acela îl chema *Igor Butnar*, dar nu l-am mai întîlnit niciodată. Am început să-mi

ÎND mi-am văzut prima dată numele în *Suplimentul Literar Artistic al Școlii Tineretului*, sub o proză mega-scurtă, era să leșin. Cu ziarul în mîna și lacrimi în ochi am ieșit din redacția SLAST și, pe la jumătatea distanței pînă la picioarele lui Lenin, m-am întors, m-am uitat la mamutul numit Casa Școlii și am zis (nu în gînd, chiar cu voce tare): “O să te cuceresc eu într-o zi!”. Lîngă statuie era un milițian blond și nu mult a lipsit să-i spun de ce sînt așa bucuros. A doua zi, am avut ideea sugubeață să relatez, într-un articol, ceea ce tocmai trăisem. *Ion Cristoiu* a avut ideea și mai sugubeață să-l publice, ba chiar pe prima pagină. Se numea “Debut la Supliment”. Era primul meu articol, dacă fac abstracție de o scrisoare publicată în 1973 de *Flacăra*.

Casa Școlii m-a zapăcit nu atît prin dimensiunea clădirii, cît prin lungimea coridoarelor. M-am gîndit imediat că pe acolo ar fi mișto să mergi cu patinele cu roțile (nu se inventaseră încă nici skate-boardurile, nici rolele). Din păcate, eu n-am învățat nici pînă azi să merg pe vreun fel de patine, altfel poate că aș fi încercat.

Ideea de redacție se reducea, în ochii mei de atunci, la

două încăperi. Într-una dintre ele, biroul lui Cristoiu, am intrat doar de vreo trei-patru ori. De regulă, bateam la ușă, o deschideam cît un lat de palmă, băgam capul și întrebam: “Bună ziua, se poate?”, la care el, aproape îngropat în manuscrise, răspundea obosit: “Mai târziu...”. Numai că eu nu puteam mai târziu, eu ca să ajung acolo îmi făceam bilete de voie în interes personal, minulele lipsite se tăiau din salariu, ce știu copiii ăștia... Plecam, reveneam în altă zi. Cînd s-a pus problema să debutez “oficial”, pe două pagini, cu prezentare, poză și tot tacîmul, am avut cu Cristoiu o discuție ceva mai lungă. Grupajul meu de proze scurte se numea “Viața ca troleibuz”, iar el mi-a zis: “Înțeleg unde bați, că politica Partidului e un fel de troleibuz! Ei, bine, eu cred că e ca un autobuz, adică ceva mai bună”, la care eu am tăcut vîrtos, că o știam pe aia cu *Quod licet Jovis*... Bașca faptul că exista (și el se prinse) o nuanță esențială: la o adică, autobuzul o ia pe unde vrea pneurile lui, troleibuzul – numai pe unde e linia...

După ce *Alex. Ștefănescu* mi-a răspuns de cîteva ori la poșta redacției, am ajuns să ne cunoaștem. A rămas foarte șocat de vîrsta mea aparentă (“Ia te uită! Aproape un adolescent!”), deși aveam totuși 26 de ani. Tot ce a urmat, atît în li-

evocări

duc articolele o dată la câteva săptămîni - nu vroiam să par grafoman. Din trei mi se publicau două. Mi s-a părut de bun-simț să nu întreb niciodată de soarta celui de-al treilea. Am primit și bani - sume simbolice, dar nu conta. Eram foarte mîndru de mine și la fel erau cei din jurul meu. Doar tata a avut niște probleme, cînd niște cunoștințe din provincie l-au sunat să-l certe că fii-su se ia de Iliescu. De două ori, spre stu-poarea mea (cel puțin prima dată), articolul meu a fost publicat pe post de editorial și o dată pe post de "Bref"!

Pe Tia Șerbănescu o cunoșteam de cîțiva ani, grație profesoarei noastre comune de Limba Română, Paula Litman. Tia îmi citise cîteva proze, le găsisse bune, încercase să mă ajute la le public, o dată mă dusesse cu mașina de la Casa Școlii în centru, dar la un moment dat legătura se curmase brusc. Abia după revoluție aveam să aflu că, în acel moment, Tia nu mai putea ea să publice ceva și toată viața ei se afla sub semnul întrebării.

DE CE nu am apelat direct la Tia în 1990? Singura explicație posibilă este jena. Pînă la urmă, însă, după ce publicasem deja cîteva articole, am ajuns și la ea și, ca să zic așa, aici am rămas. Îmi amintesc și acum, cu limpezime de cristal, felul în care rostea o anumită replică. Produsesem o "Recapitulare" în care inventariam, fără comentarii, replici aberante și promisiuni neonorate ale noii puteri, iar acum, din cînd în

cînd, Tia îmi spunea zîbind: "Ce-ar fi să mai facem noi o recapitulaaare?"

Prezența în paginile *Românului Libere* a însemnat enorm. Poate nu atît ca prestigiu, cît ca încredere în mine. Am început să cred că aș putea deveni ziarist, chiar dacă tot ce produsesem pînă în acel moment erau doar comentarii.

Restul l-a făcut Alex.

La *România Liberă* i-am mai cunoscut, mai devreme ori mai tîrziu, pe *Corneliu Antim*, *Nicolae Prelipceanu* și *Dan Stanca*. Cu Dan a fost o fază mișto. Cînd mi-a apărut prima carte, a scris despre ea (și despre alta), cu reproșul că tratează subiecte vechi, fără legătură cu ce se întîmpla în acele momente în România. Lăsînd la o parte că suna ca aia cu "oglinidirea noilor realități ale patriei", era oricum ca nuca-n perete, de vreme ce, pe coperta a patra, *Radu Cosașu* amintea că textele sînt scrise cu mulți ani în urmă. Așa încît, într-o zi, am intrat la Dan și, timid, i-am explicat ce și cum. Și-a cerut o mie de scuze, mărturisind că nu citise rîndurile lui Cosașu și precizînd că și lui i-a apărut o carte după enșpe ani. Am rămas prieteni și, peste cîteva ani, am scris și eu despre una dintre cărțile lui, "Aripile Arhanghelului Mihai", pe care o consider excepțională. Mai mult, i-am semnalat-o lui Alex, care i-a făcut o recenzie foarte bună.

Aparenta mea vehemență mi-a creat probleme nu numai față de tata. Pe Radu Cosașu îl știam de mult. I-am citit din cîte o suflare toate cărțile, apoi mi-am luat curajul să-i scriu o

scrisoare. Mi-a răspuns, pe urmă am vorbit la telefon, în fine ne-am întîlnit - și de-atunci de nenumărate ori, de regulă în fosta lui cameră-foișor, cu ferestre în arc de cerc, deschise spre un colț tăcut de străzi, cu canapelele și cu mîsuța joasă pe care un televizor *Sport* părea să fie deschis permanent, cu caniche-ul lui, azi dispărut de mult, cu BT-urile pe care i le-am fumat și vodca pe care i-am băut-o.

După revoluție, însă, am simțit o răceală din partea lui, pe care nu știam nicicum să mi-o explic, pînă cînd, într-o zi, ieșind noi să bem o bere pe terasa *Lido* (între timp se mutase pe Boteanu, de unde a plecat ulterior din cauză că blocului i s-a pus bulină roșie), singura dată cînd am ieșit împreună undeva, a început să-mi zică și să-mi repete "Eu nu am nimic cu ce scrii tu în *România Literară*", atît de apăsător încît mi-a picat fisa că era incomodat de presupusa mea intransigență, el, "extremistul de centru". Atunci m-am grăbit să-i spun că, după părerea mea, este o blasfemie să susții că nu s-a schimbat nimic. A ieșit brusc soarele! Fața i s-a înseninat, brăzdată de un zîmbet, și aproape aș putea spune că l-am auzit oftînd. "Domnule", mi-a zis, "dacă gîndești așa, atunci poți critica orice și pe oricine!" Imediat după aceea mi-a cerut să-i spun Radu. Și-așa am ajuns eu să mă tutuiesc cu Cosașu...

PÎNĂ să devin ziarist mi-a fost dat să adaug o coda nesperată și strălucitoare celor opt ani de teatru amator, jucînd în fața a vreo sută de mii de spectatori...

Puțină istorie. După finala CCE de la Sevilla, *Steaua* a mai ajuns o dată în ultimul act al Cupei Campionilor, numai că de data asta a fost călcată în picioare de AC Milan: 4-0, două goluri Van Basten, două Gullit, frățește. Atunci am scris o variantă la Scrisoarea a III-a ("Gullit însuși mîna-n luptă vijelia-ngrozitoare/ Care vine, vine, vine, da și mingi printre picioare" și așa mai departe) care a ajuns să circule pînă la cunoștințele cunoștințelor. Un coleg de la ISPH al Smarandei, sora mea, după ce a citit parodia, i-a zis: "Te rog, pe asta să nu-l puneti să stea la cozi..." După revoluție, individul, pe nume *Dan Goanță*, a pus pe roate, cu alți cîteva, *Mangafaua*, care era pe-atunci concurență serioasă la *Cațavencu*. M-a căutat, prin sor-mea, să-mi ceară "ceva ca aia". Inițial i-am trimis alte texte, pe care le-a publicat, insistînd totuși: "Da' o poezie ca aia..." Spre sfîrșitul lunii mai am scris în fine o

variantă care avea în centru "Și ca voturile-n urnă și ca ropotul de grindeni./ Orizontu-ntune-cîndu-l, vin mineri de pretutindenii". A apărut, în *Mangafaua*, în dimineața zilei de 13 iunie 1990...

Un an mai tîrziu, aflînd că *Alianța Civică* face un miting-spectacol dedicat *Duminicii Orbului*, m-am înființat la sediul asociației cu textul *Scrisorii a III-a*. Doamna care m-a primit s-a arătat entuziasmată și a zis că da, sigur, pot să vin s-o recit pe scenă. Eu, însă, muritor de rînd, mă temeam că n-o să pot pătrunde în zonă și am cerut o hîrtie la mîna! Amuzată și lipsită de precedent, femeia l-a chemat pe *Gheorghe Ceaușescu*, iar acesta mi-a dat o hîrtiuță cu ștampilă, pe care o păstrează cu religiozitate: domnul Cutare are acces în zona scenei!

Am urcat pe scenă după Adrian Daminescu ("Foaie verde bob uscatu", măi, măăăi!) și am început. După primele versuri am fost întrerupt de urale și, spre marea mea încîntare, s-a scandat "Ăsta, da, Golan!".

La sfîrșit, *Petre Mihai Băcanu* și *Delia Budeanu* m-au felicitat cu căldură, iar *Cornel Pumnea* (reconvertit...) m-a îmbrățișat atît de violent că m-am speriat. A fost frumos.

Îmi amintesc cu plăcere o scenă din *Peștera*, exotical restaurant din Piața Rosetti. Ieșisem la o bere cu Dan Goanță și secundul lui, *Danu Ungureanu*, iar acesta din urmă repetă o sintagmă din parodia mea, care se pare că îl amuza în mod special: "Un mic grup cu-o dalbă cioară". De altfel, după

ce coborîsem de pe scena *Alianței Civice* mă abordase redactorul-șef de la *Strada*, care vroia să-mi ceară permisiunea să publice poezia, dar și povestea ei. După ce l-am prevenit că apăruse deja în *Mangafaua*, i-am spus că din partea mea nu e nici o problemă. A publicat-o sub titlul, nici mai mult nici mai puțin, "Istoria unei parodii geniale". M-am simțit jenat. Da' nu tare. O vreme am bătut drumul redacției din strada Latină, cu promisiuni că voi fi plătit. După vreo două luni am renunțat, iar nu peste mult timp *Strada* a dat faliment. Sper că nu din cauza mea.

N 13 Iunie 1990 (fără să știu că apăruse *Mangafaua* cu parodia mea - Dan mi-a spus ulterior că difuzorii se orientaseră singuri și nu scosese revista la vînzare!), dînd curs unui impuls secret, am plecat la serviciu cu aparatul de fotografiat (un Smena 8M cumpărat, în ziua repartiției de la facultate, cu 348 de lei...). Pe la prînz am aflat ce se întîmpla în Piața și m-am îndreptat într-acolo. După ce am dat roată, declanșarea nebuniei m-a prins lîngă Biserica Enei. Am fotografiat cît și cum m-am priceput, cu aparatul ridicat deasupra capului, vreo jumătate de film. Fără pretenții de profesionalism, este un document. Aveam să mai fac destule fotografii, ca ziarist, cu același bătrîn Smena, la București, Haga, Amsterdam, Istanbul și prin alte locuri, poze care au apărut în ziare și de care nu am a mă rușina. ■

Editura AULA

Roman

Ioan Groșan	
O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p. 60.000 lei
Epopeea spațială 2084 * Planeta mediocrilor	144 p. 50.000 lei
Județul Vaslui în N.A.T.O.	160 p. 50.000 lei
Alexandru Vakulovski Pizdeț	128 p. 45.000 lei
Ștefan Baștovoi Iepurii nu mor	160 p. 50.000 lei
Daniel Pișcu	
Cel mai mare roman al tuturor timpurilor	112 p. 35.000 lei
Teatru. Eseu. Poezie	
Matei Vișniec	
Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal	176 p. 60.000 lei
Alexandru Mușina	
Sinapse	224 p. 60.000 lei
Personae	40 p. 20.000 lei
Hinterland	48 p. 20.000 lei
Și animalele sunt oameni !	80 p. 45.000 lei
Doina Ioanid E vremea să porți cercei	40 p. 25.000 lei
Daniel Pișcu Game	40 p. 20.000 lei
Andor Vass Dermata	40 p. 20.000 lei
Al. Vakulovski Oedip regele mamei lui Freud	40 p. 20.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 2200

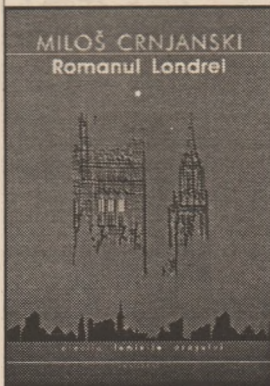
EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

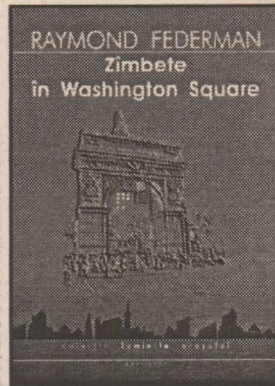
NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA LUMINILE ORAȘULUI

Miloș Crnjanski
Romanul Londrei

Raymond Federman
Zîmbete
în Washington Square

vol. I, format 14 x 20, 336 p., 199.000 lei
vol. II, format 14 x 20, 336 p., 199.000 lei

format 14 x 20, 134 p., 99.000 lei

Reduceri de 30% pentru comenzile prin telefon sau e-mail.

Comenzile se primesc pe adresa:

Pitești, str. Frații Golești, nr. 128-130

Tel/fax: 0248 214 533; 0248 631 492

e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

ochiul magic

Orașul, amorul și domnișoara cu coș portocaliu

AU MI se-nâmplă prea des să mă îndrăgostesc pe stradă. Dar o mai pătesc uneori! Ultima dată, veneam pe strada Occidentului chiar spre redacția *României literare*, când mi-a sărit în față o prea frumoasă domnișoară îmbrăcată într-o rochie lungă de in de culoare deschisă, cu guler înalt de tip oriental à la *In the Mood for Love*, purtând pe umăru-i grațios un coș portocaliu de paie. Ei bine, această domnișoară atât de fragedă privea pierdută de plăcere balconul îngropat în flori al unei case de altfel destul de neîngrijite. Cum stătea ea acolo roșie ca mărul și fascinată de cele 10-15 ghivece de flori, primul impuls a fost s-o cobor din trestie, s-o iau de mână și s-o duc undeva printre flori să ne plimbăm, să râdem, să nu zicem nimica ascunși la umbră de canicula după-amiezei. Dar unde?

Mi-am amintit că sunt zone

întregi în București unde spațiul verde pe cap de locuitor este de nici 11 cm pătrați, numărul copacilor a scăzut cu aproape o treime, iar băncile sunt înfipite în trotuar chiar pe marginea străzii, lângă semafor. În parc? Să ne lovească skaterii, să pășim peste... gunoiul câinilor de companie, unii firoși și fără botnițe, să ne așezăm pe băncile de tablă, nespălate, pe care ceilalți stau cu picioarele, să ne plimbăm ascultând forțat manele de la dughenele cu mese de plastic unde miroase a mici, shaworma și kebab, să trecem însetați pe lângă artzienele secate devenite coșuri de gunoi, să admirăm sticlele de plastic plutind pe lac, statuile fardate strident și obscen cu graffiti, să n-avem voie să ne așezăm pe iarbă undeva la umbră, pe iarbă și-așa arsă de soare căci n-o udă nimeni... Ah, de-am fi fost la Zürich! Ne-am fi răcorit cu apa rece din cele câteva sute de fântâni care împânzesc orașul, îngânați de glas de ape am fi plon-

jat printre lebede în Limmat-ul curat ca lacrima, ne-am fi întins apoi la soare pe iarba de lângă alei sau la umbra copacilor protejați discret de gârdulețe, i-aș fi recitat din Eluard sau ne-am fi plimbat pe sub balcoanele ca niște grădini ale caselor cu pervazul doldora de flori... Dar așa, în împărăția asta deprimantă de asfalt crăpat, beton încins, praf, noxe, claxoane și 38 de grade!?

Ca un stâlp eu stam în soare când domnișoara cu coș portocaliu probabil dispăruse cu mers de felină pe vreo străduță mai umbroasă. Am impresia că orașului asta, tot mai ostil vara, nu-i pasă deloc de amor! Mi-am trecut în agendă să nu uit să cumpăr niște ghivece cu mușcate. Multe. Poate odată se va opri chiar la balconul meu. Ah, ce frumoasă, ce nebună! Voi scrie atunci un gazel.

Marius Chivu

Coșbuc și noi!

Desen de C. Pătrășcan

Un joc literar

LA&I

LITERE, ARTE, IDEI

Supliment de cultură al ziarului **Cotidianul**

Serie nouă, Nr. 29 (285) Anul VIII, 28 iulie 2003, 8 pagini

DAN C. MIHĂILESCU și Tania Radu sunt unul dintre cuplurile celebre ale literaturii române de azi. Ei au creat, printre altele, *LA&I*-ul (*Litere, arte, idei*, supliment de cultură al ziarului *Cotidianul*), care se remarcă prin seriozitate și fantezie (combinație rar întâlnită în presa noastră). Cea mai recentă invenție a lor (sau a unuia dintre ei, vom afla noi cândva!) este rubrica-anchetă *Când ați citit ultima dată o carte de plăcere?* Cei invitați să răspundă la întrebare - de obicei critici literari activi, a căror opinie contează - fac mărturisiri complete, stimulați de franchețea întrebării. Un motto al rubricii sau al unui eventual volum alcătuit din răspunsurile publicate de-a lungul timpului în *LA&I* l-ar putea constitui

confesiunea Ioanei Pârvolescu: "Citesc din pură plăcere atunci când nu e nevoie să scriu despre cartea pe care o citesc sau s-o lansez sau s-o «promovez» într-un fel sau altul. Toate cărțile frumoase despre care n-am scris nici un cuvântel au fost citite din pură plăcere."

Exemplele de cărți citite din plăcere date de participanții la anchetă sunt de multe ori surprinzătoare. Dan C. Mihăilescu și Tania Radu au reușit să schimbe pe neașteptate unghiul din care este privită în mod curent literatura. Nu este doar un joc. Sau, mai este exact spus, este doar un joc (literar), însă aceasta înseamnă foarte mult. *LA&I* este un fel de diapazon de argint care ne ajută să ne amintim sunetul adevărat al literaturii. De unde și versurile (onomatopice-muzicale): *Cir-li-lai/ cir-li-lai/ Ca-n copaie când te LA&I*.

Alex. Ștefănescu

POLIROM

NOUȚĂȚI
septembrie 2003

Evangelhia după Toma

Evagrie Ponticul
Tratatul practic. Gnosticul

Nadejda Mandelștam
Fără speranță

Mika Waltari
Amanții din Bizanț

În pregătire:
John Foran • Teorizarea revoluțiilor
Kurt Vonnegut • Galapagos

Reduceri de 30%
Pentru oferta săptămânii pe site-ul www.polirom.ro Agenda

Comenzi la CP 266, 700506 Iasi Tel. & Fax: (0232)214100, (0232)214111, (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7. Tel. (021)3138978, Timișoara, Tel. 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

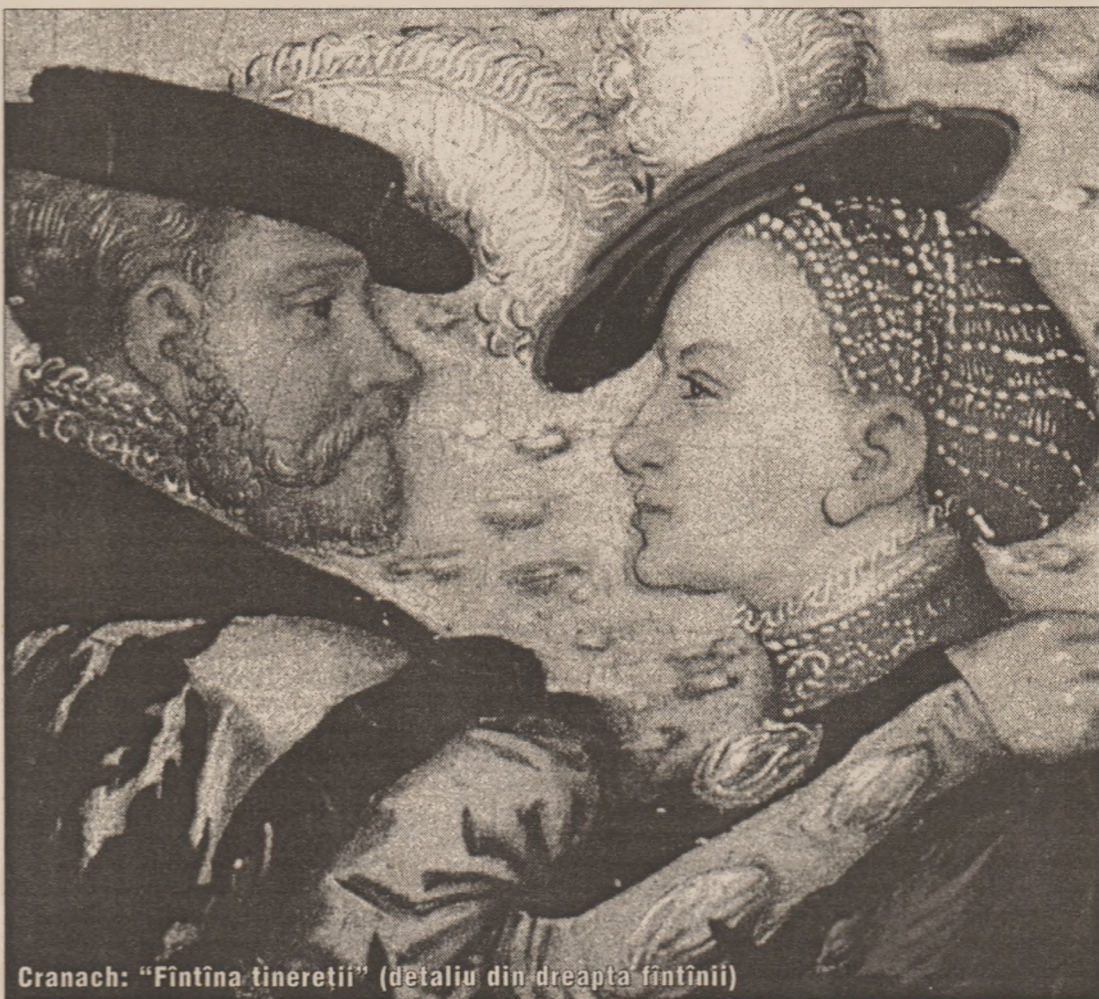
literatură

cronica pesimistei

de Ioana Pârvulescu

Minciuna de la obraz

Cranach: "Fântina tinereții" (detaliu din dreapta fântinii)

AE MINT stelele-n cer, ne minte steaua care-a răsărit: "azi o vedem și nu e". Ne minte Luna. Depozitarii de înțelepciune empirică, ciobanii de odinioară, care aveau noaptea doar bolta cu stele și Lună drept ceas, busolă și hartă, știau că "Luna-i cu minciuna", iar spusele ei trebuie citite pe dos: când formează un D nu descrește, când formează un C nu crește. Pe lângă minciunile cosmice sînt minciunile pămîntene, cîta frunza și iarba. Sînt atîtea minciuni necesare, încît să spui adevărul în anumite împrejurări devine o grosolănie. Vulpea din poveste, ce frumos ne învață ea să mințim cînd sîntem atacați: nu scoate nici un sunet cînd o doare și țipă din toate puterile cînd agresiunea n-a atins-o.

Minciunile comerciale sînt adevărate capodopere și nenumărați oameni de știință sau esteti se ascund îndărătul lor. Unele sînt la limita miracolului: o minte de vrăjitor bun a inventat berea fără alcool și cafeaua fără cofeină, ciocolata fără zahăr și zahărul fără zahăr, uleiul fără ulei. Ficțiunile comerciale ar putea intra în tratate stilistice și au intrat în filme: vi-l amintiți pe Al Pacino dînd buzna într-un *MacDonalds* cu un pistol în mînă și cerînd un *burger* de dimensiunile celui afișat pe perete, în reclamă? M-am gîndit adesea la ciudătenia unei străzi comerciale: pe margini, de o parte și de alta, ficțiunea, în tunele de sticlă, adică vitrinele magazinelor cu oamenii lor perfecți; între cele două tunele ale frumuseții, realitatea cu toate ale ei. Pe după sticlă, sus, ținute cuceritoare, trupuri elansate și culori impecabil potrivite, familii model, cu zîmbetul pe buze, chipuri senine și armonii coloristice, *luxe, calme et volupté*. Nimeni nu îmbătrînește, acolo sus, toți par după baia în fîntîna tinereții, ca oamenii din dreapta tabloului *Der Jungbrunnen* al lui Lucas Cranach. Pe jos, în schimb, trupuri de toate soiurile, ghebe și burți și vîrstele din stînga tabloului lui Cranach. Aici, unde ne aflăm cu toții, combinații vestimentare care îți jignesc privirile, chipuri încruntate și mișcări dizgrațioase. Pe margini bucurie silențioasă, la mijloc supărare și larmă. Trecem zilnic între tunelurile de sticlă ale minciunii și fiecare om care intră într-un magazin vestimentar crede că se aruncă în fîntîna frumuseții. Ce s-ar întîmpla dacă în vitrine ar fi *oameni ca noi*?

Despre minciunile adevărate din cuplu, numai de bine. Nu oricine e Shakespeare, ca să le *dezmintă*: "My Mistress eyes

are nothing like the Sunne, / Currall is farre more red, then her lips red..." Ochii ei nu-s ca soarele, coralul e mult mai roșu decît buzele iubitei, dacă zăpada e albă, sînul ei devine de-a dreptul oacheș, părul pare sîrmos, parfumurile sînt mult mai agreabile decît respirația doamnei, muzica mult mai plăcută auzului decît glasul ei, cît despre mers: "Eu mers de zîna încă n-am văzut, / Dar doamna mea e clar că-n țărna calcă". ș.a.m.d. Și totuși: "Și totuși, eu o cred la fel de rară / Cum spun și cei ce mint cînd o compară". Iar Alecsandri, la fel de cinstit ca Shakespeare: "glasul îngereșc a unei tinere copile... Zic *îngeresc* pentru că așa-i obiceiul, cu toate că nime nu cred că a auzit glasul îngerilor..." Și Kogălniceanu, onest ca Alecsandri și ca Shakespeare: "Glasul ei trebuia să fie mai dulce decît a serafimilor; trebuia, zic, pentru că pînă acum n-am auzit încă glasul unui serafim, prin urmare nu pot judeca dacă-i dulce sau ba. Dar așa spun

toți..." Și tot Kogălniceanu, tranșînd într-un blestem comic problema *adevărului* literar: "Să n-am parte de nimică, să nu găsesc niciodată scaun la teatru, capul să nu mi se razime niciodată pe sînul unei femei, să nu-mi vie niciodată droșcă la deal unde sed, soarele să nu aibă raze pentru mine, vînatul să nu iasă niciodată înaintea puștii mele - dacă tot ce spun îi adevărat, sau nu-i adevărat".

LA FEL cu poezii, îndrăgostiții, romancierii, și criticii literari își pot asuma liniștiți blestemul lui Kogălniceanu. Cînd judeci o carte totul e sau nu e adevărat. Există "cronicile de stimă", care judecă mai mult persoana și ansamblul operei decît cartea. Adică o formă de adevăr (autorul *este stimabil*), dar și o formă de minciună politicoasă (prin omisiune). Există cronicile-reclamă, în care ambalajul e prea strălucitor ca să fie adevărat și cronicile resentimentare, distrugă-

toare, care, duse de valul răutății, uită de carte. Apoi textele critice care scot stafidele din cozonacul romanului și, pe de altă parte, cele care arată doar găurile din cașcavalul literar. Cronicile în care criticul se pune în valoare pe sine, cultura lui, opiniile lui despre lume și viață, deși ar trebui să dea seamă despre cele ale cărții. Cronicile grăbite și superficiale, n-are importanță dacă binevoitoare sau răuvoitoare, întotdeauna mincinoase. În limbajul lui Kogălniceanu, critica ar fi așadar o formă de minciună adevărată, care vorbește despre o formă de adevăr mincinos. De altfel formula romantică a vieții ca vis se transformă, la realități, în visul ca minciună. Urmînd silogismul, viața e minciună.

Minciuna nu se află totuși între interdicțiile decalogului, dovadă că e inevitabilă. Cu o singură excepție: "Să nu mărturisești strîmb împotriva aproapelui tău".

Cum trăiesc în lume și în

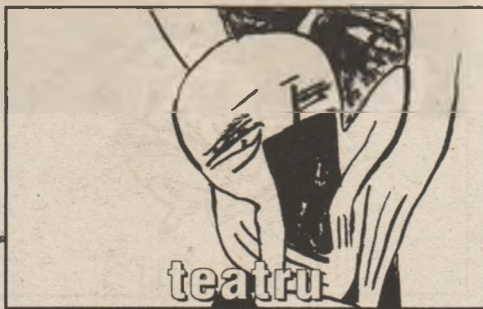
cărți, credeam, ca orice om, că sînt familiarizată cu toate formele și formulele de minciună și că nimic din ce e mincinos, la nivel cosmic sau terestru, nu mă mai uimește. Am fost mințită spontan sau elaborat, cu gust sau fără, abil sau nedibaci, din bunătate, din răutate, de oameni slabi sau de oameni puternici, cu minutul, cu ceasul, cu anii. Unele minciuni erau la limita ficțiunii și erau aproape frumoase, altele erau diforme și neplăcute. Unele aveau rost, altele erau gratuite. Unele amuzau, altele rneau.

Cu toate acestea, zilele trecute am trăit o premieră. Am fost mințită *de la obraz*. Oricît de ciudat ar părea, nu mi se mai întîmplase pînă atunci să fiu mințită astfel și mi-a trebuit un timp pînă să-mi dau seama ce se întîmplase, unde e noutatea și de ce am rămas, în fața acestei întîmplări, cu gura căscată. Pentru simplul motiv că persoana știa că eu știu că minte și totuși nu se sfia să o facă *în prezența mea*, în obrazul meu. Nici o urmă de sfială în voce, nici o ezitare, nici o urmă de roșeață pe chip. Am înțeles pe pielea mea tot umorul frazei cu care se deschide schița *Infamie*: "Mi s-a întîmplat să pierz un amic [în cazul meu o amică n.m.], un bun amic și nu mă pot căi îndestul de această ne-reparabilă pierdere", precum și nevoia naratorului de a povesti oricui vrea să asculte "trista întîmplare". N-am să înșir aici toată istoria (a lui Caragiale era măcar comică și cu semne prevestitoare: piață rea, s-a vărsat untdelemnul, și *ragam nu se ci-tește invers un mîgar*). Povestea mea e prea banală. Un lucru știut și discutat și recunoscut de doi oameni între patru ochi nu mai e recunoscut de unul din ei între mai mulți ochi. Avantajul persoanei care minte: se disculpă. Dezavantajul: în ochii celui alt, singurul care *știe*, persoana în cauză a comis, vorba lui Caragiale, o infamie. M-am întrebat cum va mai avea curajul, persoana aceea, să mi se uite în ochi și am primit răspunsul imediat: cu toată liniștea. ■

Erată

În articolul meu din numărul trecut, *Mașinaria cenzurii*, s-a strecurat o greșală legată de matematicianul S. Stoilov. Galaction primise o scrisoare semnată de acesta de la *Ministerul de Externe* și nu de la *Ministrul de Externe*. Deși îl numește pe Stoilov *ministru*, matematicianul era de fapt ambasadorul României în Franța, nicidecum ministru de Externe. Îi mulțumesc colaboratorului nostru, matematicianul și omul de literă S. Marcus, pentru că mi-a atras atenția asupra acestei confuzii, care-mi aparține.

gala tânărului actor

Încă un hop

A ASCUTĂ, probabil, din convingerea că în spațiul teatrului românesc sunt mai multe talente și energii decât cele cărora li se dă prilejul să se afirme, Gala HOP le propune celor ce se consideră chemați să-și ia ceea ce cred că li se cuvine. Absolvenții ultimelor cinci promoții de la facultățile de actorie – din învățământul de stat sau particular – se pot prezenta ca un program de 15 minute alcătuit astfel încât să-și exprime personalitatea, să facă, să oprească respirația și să instige la revolta față de cei care nu au vrut sau nu au știut să-și aprecieze. Și cred că tocmai acest obiectiv maximal este cauza abordării timide a concursului. Posibili concurenți au încă în minte încercările de la admitere, examenele de an și cele de absolvire, așa că se tem de încă un examen, ei au nevoie de un miracol. Nu toți se simt capabili să-l producă, deși toți ar trebui să creadă în el.

În ultimii ani numărul școlilor de teatru, al claselor de actorie a sporit, dar la Gala Tânărului Actor HOP, mutată de la Costinești la Mangalia, nu vin prea mulți concurenți, deși spectatorul de teatru conștiințos a întezărit pe parcursul ultimelor stagiuni siluete pe care și-ar dori să le vadă mai deslușit într-o asemenea competiție. Se spune că Gala nu e atractivă, pentru că sub raport financiar premiul nu înseamnă mare lucru, se mai spune că nici unul dintre premianții edițiilor anterioare nu a beneficiat de semnarea unui contract de angajare. Cred că, mai puternică decât aceste argumente e frica. În discuția finală, actrița Dorina Lazăr, directoarea Teatrului Odeon a spus cum o cheamă, a adăugat că a împlinit 42 de ani de teatru și a declarat că ea nu s-ar încumeta la un asemenea exercițiu cum este cel solicitat de Gala. Nu a fost o figură retorică, o captare a bunăvoinței, experiența te învață cât de dificil este să iei teatrul pe cont propriu, dar dacă înțelepciunea te îndeamnă la prudență, tinerețea ar trebui să împingă la risc. Încăpățânarea – uneori eroică – a UNITER, principalul animator al Galei (au mai participat anul acesta la organizare Ministerul Culturii și Cultelor, Primăria Municipiului Mangalia, TVR)

de a nu renunța, chiar când recolta talentelor e arsă de secetă, menține astfel o generoasă și stimulativă ofertă pe adresa tinerei generații: premisele ei sunt libertatea și riscul. Nu e puțin, dar poate e prea mult.

IN AFARĂ de programul liber ales există și un exercițiu impus, căruia i se alocă 10 minute: anul acesta a fost obligatorie citirea/interpretarea unui monolog extras din nuvelele publicate în volumul *Nostalgia* de Mircea Cărtărescu. Surprinzător sau nu, opțiunile au fost foarte asemănătoare și s-a putut observa cât de dificil este pentru tinerii interpreți să redea ceva din mișcarea ideilor dintr-un text, ceea ce există dincolo de relațiile gramaticale dintre cuvinte. A apărut astfel mai evident deficitul de intelectualitate, existent și într-o mulțime de montări și interpretări ale unor persoane scăpate de mult de povara tinereții. Dese-nul clar al structurilor dramatice a fost neglijat, a domnit o nocivă fascinație a virtuozității: aproape toți concurenții s-au străduit să arate că pot să fie și comici și tragici, să demonstreze că pot trece cu ușurință de la un personaj la altul, că pot introduce, fără efort, în textul vorbit inserții muzicale. O ambiție neacoperită în majoritatea cazurilor și strădania de a arăta prea mult a anulat puterea de a arăta ceva. A fost cazul lui Ciprian Cojenel care și-a alcătuit un colaj de texte din Alexandru Vlahuță și Paulo Coelho (programul nu spune cine a scris parafraza monologului lui Hamlet, poate e mai bine că n-am aflat), al lui Marian Răducanu, departe de tâlcul poeziei din *La Lilieci* de Marin Sorescu, prezentată într-o variantă fărâmițată de succesiunea prea scurtelelor caracterizări scenice ale persoanelor de pe uliță, al Ramonei Drăgulescu în *Mademoiselle Esco* după Eugen Ionesco. Excesul a minat și ceea ce ar fi trebuit să fie performanța Mariei Obretin, interpretă inteligentă cu aptitudini pentru construcția dramatică. Efortul depus de aceștia, dar și de alții, a făcut să se vadă transpirația, privesc atâtea de străină artei, și a anulat puterea de a comunica. Or, tocmai comunicarea a fost calitatea care le-a asigurat celor doi câștigători premiile obținute la individual. Fragmentul din *Angajare de clown* de Matei Vișniec, jucat de

Adrian Văncică, a fost un segment de teatru viu, colorat, tânărul interpret a caracterizat un personaj ale cărui vorbe nu se potrivesc cu intențiile reale, a stăpânit sala când vorbea și când tăcea, pe scurt, și-a dovedit vocația. Natalie Ester a obținut premiul pentru cea mai bună actriță tot prin puterea de a transmite dinamica trăirilor unui personaj bine conturat în pofida labilității sale psihologice. A legat abil exercițiul obligatoriu de cel liber ales, dând astfel fluiditate și diversitate interpretării. A gândit, nu a muncit doar. Ceea ce a cucerit la cei doi premianți a fost capacitatea de expune trăsăturile firii omeniești, fără a-i distruge misterul.

Dacă la concursul individual efortul organizatorilor de a stabili prin regulament condiții egale pentru concurenți a fost evident, la secțiunea grup o asemenea ambiție ar fi fost imposibilă. Spectacolul produs de un teatru profesionist, *Novocento*, după Alessandro Barrico, venit de la Teatrul din Sfântu Gheorghe s-a remarcat prin expresivitatea desenului regizoral, prin complexitatea mijloacelor folosite și ar fi fost grozav dacă toate acestea ar fi contribuit la exprimarea unui text limpede. Cătălin Rotaru s-a prezentat cu un text propriu, *Ultimul spectacol*, unde a jucat rolul central, într-o regie colectivă: un demers creator susținut uneori cu vervă, dar și cu explicabile căderi de ritm, altele suficient siesi, fără o adresă certă. Departele de ceea ce ar putea fi considerat o împlinire, spectacolul a demonstrat totuși un tip de implicare în dinamica și complexitatea fenomenului teatral, alta decât cea comodă presupusă de evoluția temă a celor doi interpreți din *Chelnerul mut*, după Harold Pinter.

Născut vinovat de Ari Roth, în regia lui Erwin Šimšensohn a conectat pentru prima și singura dată Gala la problemele lumii în care trăim. Refuzul generației tinere din Germania de a-și asuma responsabilitățile pentru faptele bunicilor a fost prezentat ocolind locurile comune, clișeele și prejudecățile. Ar trebui poate spus celor fascinați de revolta tinerilor nemți, până la punctul de a se molipsi, că aceia s-au saturat să învețe despre Holocaust după și nu înainte de a afla ce a însemnat el. Și ar mai trebui spus celor eventual șocați de patima pusă de autor și de regizor în descrierea și reprezentarea unor situații incomode ca seismologii stabilesc gradul unui cutremur pe scara Mercalli fără să deplângă victimele, dar și fără, ca prin asta, să aprobe seismul. Din cauza happeningului pus la cale de slujbașii complexului alimentar din Mangalia (vezi presa centrală), n-am putut vedea *Ursul* de A.P. Cehov, spectacolul premiat. N-am nici un

motiv să pun la îndoială buna credință și competența juriului, deși, pe ce am văzut, ar fi optat pentru *Născut vinovat*.

GALA s-a desfășurat într-o atmosferă prietenoasă și directorul ei, regizorul Cornel Todea, a izbutit, ca întotdeauna, să transmită tuturor urbanitatea și amenitatea ce-l caracterizează în relațiile cu oamenii. În zodia fastă, astfel creată, directorii unor instituții de spectacol au promis că, în condițiile legii, vor face tot ce pot pentru a pune la dispoziția celor care au evoluat în Gala săli studio, săli de repetiții în așa fel încât începutul de la Mangalia să se poată finaliza în spectacole. Au mai existat și alte propuneri, mai mult sau mai puțin utopice, pentru a lega manifestarea de la Mangalia de fenomenul teatral profesionist. După cum se știe, uneori mai binele este dușmanul binelui.

Magdalena Boiangiu

UNITER - Uniunea Teatrală din România
Ministerul Culturii și Cultelor
Primăria Municipiului Mangalia

prezintă:

Gala Tânărului Actor

HOP 2003

28 - 30 august

Centrul Cultural al Municipiului Mangalia

actorii tineri

în stagiune teatrală la Mangalia

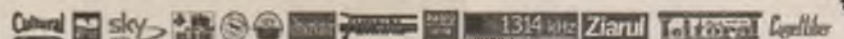
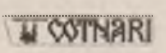
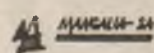
Concursuri, ateliere și multe spectacole!

sponsor acordat de: Teatrul Național Timișoara • Centrul Cultural al Municipiului Mangalia

sponsor

Autotrans Calatori
FILARET

corespondență de la Veneția

Joc de zaruri

IN MOMENTUL acestei corespondențe, Mostra se afla exact la jumătate. Indiferent ce se va întâmpla în partea a doua, un lucru e cert: ediția (cu numărul 60) e cea mai reușită din ultimii ani, selecția e substanțială, secțiunile sînt una mai interesantă decît alta. Italienii jubilează: iată ce bună a fost ideea de a invita un "straniero" la direcția festivalului! Aflat pentru a doua oară în postură (și în post) de director al Mostrei, Moritz de Hadeln (cu experiența unor lungi perioade în care a condus festivalurile de la Locarno și de la Berlin) a reușit să dea o nouă tînerete acestui "cel mai vechi festival de film al lumii", să dubleze numărul sponsorilor și, mai ales, să împace spiritele, ca și cînd nu ar ști că polemica e sportul preferat al alienilor! Pentru moment, se pare, operațiunea a reușit. Se vorbește, deja, de o prelungire a contractului (în cinema, ca în fotbal, victoriile contează; nu contează cît de "straniero" e cel cărui i se datorează).

Despre compoziția și chimia ediției vom scrie în "sinteza festivalului"; deocamdată, între nouă proiecții, pe un colț de masă, ne limităm la cîteva momente memorabile. De pildă, momentul în care Omar Sharif a urcat pe scenă ca să-și ridice Leul de aur pentru carieră. Momentul ar fi putut fi unul cvasiconvențional, cum se întîmplă de multe ori în asemenea situații – mai ales că speech-urile de prezentare, de pînă atunci (ale directorului Mostrei și ale președintelui Bienalei) n-au electrizat, cituși de puțin, sala, mai degrabă au scurtcircuitat emo-

ția; fetele vorbitorilor apăreau, mărite, pe un ecran plasat în fundalul scenei; "interpretarea" celor doi avea ceva inevitabil amatorist, semănau cu niște actori proști! Și atunci a apărut actorul bun... Omar Sharif a știut să găsească, de la primul sunet, cum se spune, tonul just: caldura, intimitate, o paradoxală bagatelizare festivă a evenimen-

tului, și un text excepțional, care părea improvizat, deși, evident, fusese bine pîrtoit înainte (nu degeaba a scris 14 cărți la viața lui). Așa se face că monologul lui Omar Sharif (proiectat în prim-plan, pe ecranul uriaș) a fost un moment de cinema în sine. Momentul în care un faimos actor bătrîn, vag obosit de propriul farmec, dar mereu su-

rizător, privind înapoi, își reduce toată viața și toată cariera, tot traseul mai mult sau mai puțin triumfal, la o singură notă dominantă. Și hotărîtoare. Povestea se leagă de personajul mamei: o mamă formidabilă, care a trăit peste 90 de ani (a murit acum cinci ani), și care, în orice problemă, se consulta cu... San Antonio di Padova. Cînd micul Omar, la vîrsta de 10 ani, s-a îngîșat urit de tot, mama, disperată, a alergat la Sfîntul Anton, care nu-i refuza nimic, și i-a cerut sfatul. Sfatul a venit: "trimite-l din Egipt, la un colegiu, în Anglia; englezii habar n-au să gătească (aplaude furtunoase în sală), așa că o să slăbească sigur!". Ceea ce s-a și întîmplat. Dacă n-ar fi fost așa, peste ani, cînd David Lean a

ales actorii pentru Lawrence al Arabiei, ar fi dat peste un Omar Sharif gras și care nu știa engleză, deci nu l-ar mai fi ales, deci n-ar mai fi fost vorba de nici o carieră internațională. Cît despre acest Leu de aur pentru carieră, probabil că tot mama, zice Sharif, a alergat, acolo sus, la San Antonio, și l-a rugat să intervină pe lângă San Marco, să-l aleagă pe el pentru acest premiu... *Standing ovation*.

Directorul Mostrei n-a ezitat să dea premiului și o ușoară coloratură politică: faptul că e vorba de un actor provenind din lumea arabă poate fi interpretat și ca un, oricît de minuscul, "semn de pace"... Omar Sharif e mai puțin optimist: dacă regretă ceva, e faptul că n-o să prindă, în această viață, sfîrșitul conflic-

tului din Orientul Mijlociu... (De aceeași părere e, indirect, și Oliver Stone, într-un documentar filmat la fața locului, *Persona non grata* - un eveniment special al Mostrei, film taxat în State drept pro-palestinian - la care vom reveni). În materie de carieră, nu regretă nimic, deși marele lui succes, *Doctor Jivago*, nu e pe gustul lui, i se pare prea sentimental, iar filmele pe care le-a făcut cu mari regizori - Wajda, Rosi, Zinnemann, Blake Edwards, William Wyler - au fost căderi, n-au mers la public. (Fraza cel mai des citată la Veneția, din Charles Bronson, care a murit în America, în timp ce Mostra era în plină desfășurare: "Nu mă interesează să fac filme pentru critici, care nici măcar nu-și plătesc biletele de intrare!") Concluzia lui Omar Sharif, după o viață petrecută la masa de bridge (dar și la alte mese, prin cazinouri): "Totul e un joc de zaruri, pe cuvîntul meu de campion de bridge"... Doar că unii știu cum să dea cu zarurile, și alții nu. În filmul japonezului Takeshi Kitano, din concurs, un bătrîn orb știe dacă zarurile arată "par sau impar", după cum sună ele în cădere!

Rămîne de văzut cum o să cadă zarurile pentru ultimul Bertolucci, *The Dreamers* (Visătorii), proiectat la Mostra în afara competiției, cu tam-tam-ul publicitar de rigoare. Puncte de atracție sînt, teoretic, multe: după "o sută de ani" de la *Conformistul* și de la *Ultimul tango la Paris*, Bertolucci se întoarce în orașul care, cinematografic vorbind, i-a purtat noroc, și face, "pentru tinerii de azi" (expresia îi aparține) un film "despre ce a însemnat mai '68"; în film joacă o actriță tînără, la început de carieră, Eva Green, care e fiica lui Marlene Jobert; avem de-a face, s-a insistat asupra ideii, cu "cel mai lung sărut din istoria cinematografului, dintre doi tineri aflați într-o sală de cinema". Din nefericire, eventuala corectitudine a cronometrajului nu are nimic de-a face cu valoarea filmului. Rămîne, deci, de văzut, în ce măsură sălile se vor umple, atrase de rezonanța numelui Bertolucci sau de fotografiile cu trei tineri goi, doi băieți și o fată, toți trei într-o cadă. Sînt foarte multe șanse ca "adolescenților de azi" să li se pară ridicol sau pueril modul în care Bertolucci pune în pagină "furia sexuală" a "omologilor" din '68, de pildă scena în care doi tineri fac amor pe podea, în bucătărie, în timp ce al treilea face ochiuri în tigaie, pe aragaz (timp în care manifestații trec pe sub ferestre: sîntem în '68!)...

Pentru o dată, Parisul nu i-a purtat noroc lui Bertolucci.

Eugenia Vodă

arte

Insemnări

TE-NFURII și pleci. Pe cine? Încotro? Tefurii pe toți și pe toate și pleci unde vezi cu ochii.

Nici chiar așa... Se poartă sastiseala înverșunată, neducind de fapt la nimic. Toți împotriva tuturor și cu asta...

Nu.

Pur și simplu, mă urc la volan (e ora 7 dimineața) și-o iau, premeditat, spre geana de zare muntoasă, cea pe care Conu' Mihai pretindea ca o și străvede din campanila sa de la Copou, deslușindu-i chiar, printre irizări, Ceahlăul.

Ce lume, boieri dumneavoastră! Cum venea vara, cum frigea vipia, pleca toată lumea (bună) într-acolo. Promenada de la Agapia sau de la Văratice, dar și cea de la Bălătești Adelei lui Ibrăileanu refăceau Lăpușneanu și Carol.

Unde-i lumea aceea îmbătăta de propria ei frumusețe! Dar și lumea mai de dincoace! Rămânând un împătimit al trotuarelor, îmi doresc, la părăsirea mușeniei atelierului, să-nțlesc pe cineva, să schimb o vorbă cu cineva. Da' de unde! Mă strecor – ogar toamnă – printre exemplarele coborâte parcă atunci din avioanele ce bintuie schizofrenic, televizoarele, și mușenia atelierului rămâne intactă și pe trotuar. Băieți și fete, e adevărat, de-o eclatantă performanță biologică, vorbesc o limbă stranie, gesticulează straniu, mă strecor în mu-

tenie și mă-nfior.

Ei, nici chiar așa...

Contact motor și, în câteva minute, orașul rămâne departe, în picile lui voievodale, șoseaua începe să ia calea soarelui-apune, plasându-mă într-o altă ordine mentală. Trec prin încă adormitul Podul Iloaiei, evitând, într-o ultimă secundă, coliziunea cu peticii coviltir al unei căruțe parcate chiar pe dunga albă continuă, se-arată Tirgu Frumos, aici forfota din peștișă piață e de-acum la parametri maximi, urmează Tirgu Neamț și deja aerul miroase a brad. În dreapta, sus, bătrina cetate, apoi șarpele șoselei urmând Ozana „cea repede curgătoare”. Cobor, mă descalt, îmi suflec manșetele pantalonilor și, înviorat, pășesc pe mirificul prundiș, lăsând apa ca gheața să-mi ude gleznele de tirgoș. Din nou la drum întins, pe lângă Minăstirea Neamț, încetă în sălbăticie verde și... și...

Coadă Lacului.

Unde-i Coadă de-alt' dat'!

Gata (n-am ce face!), începe să miște demonul circotaș. Cîndva, oho, ajuns acolo, și se

Peste Ilici dus-întors

întindea sub nas, cît vedeai cu ochii, mărșul lac de acumulare. Din apele căruia, bizar, se șteie granitul roșcat al stîncii singuratic, ocolită de vaporasele cu stegulețe semănînd, ruptă-bucătică, cu gemenele lor de pe riul Moscova. Neuronii clamau apoteotic: „Hidrocentrala V.I. Lenin”, iar mîndria patriotică atîngea cote de alertă.

Nimic.

Pe fundul gloriosului lac pasc acum vacile ancestrale.

Stîncă stă înfiptă, resemnat, în iarba primordială.

Dezolare? Nu. Cu gîndul și la alte catastrofe ecologico-ideologice ale comunismului (ce ruginită apocalipsă industrială și se întinde la picioare, cînd urci, la Iași, dealul Cetățuiei!), mă așez la curățica masă de pe terasa barului și, vîrsînd ritualic doi stropi din vișinată de sufletul hulitului acum Ilici, îmi aprind Kentul de rigoare și mă surprind răspunzînd cuiva la salut, cu un zdravstvuite absolut țicnit.

La drum!

Țintă: Durăul. Unde n-am mai fost de-un veac. Păstrînd,

de-atunci, icoana unei așezări picior-de-plai. Încă de bun-simț în frumusețea ei. Cu nemaipomenita frescă a echipei lui Tonitza, studenții săi întru meșteșug. Și cu istorisirea unuia din echipă, pezevenghiul Baba, punînd la cale o întîlnire de taină între colegul său, taciturnul Alupi, cu o dalbă măicuță (iertat fie-le păcatul!). Și cu masivul răcoros al Ceahlăului, atît de bătut cîndva de aceeași lume (bună) venită la Agapia și la Văratice.

Și cu...

Of! Ce ploaie mocănească și ce piclă! Ghinion! De data asta, poate, și stațiunea și biserica și fresca și nevăzutul Ceahlău mi se par, dintr-o dată, nesuferite. Unde-i Durăul de-anțarț? Poate doar masa ce mi se servește, în exclusivitate, în imensa goală trapeză (carafa cu vin, ciorba cu de toate ale verii, fasolea gătită, cu salata de varză aferentă, iar carafa cu vin) de către una din dalbele copile în negru, poate doar ea, masa aceasta cuvinicioasă, să aline cît de cît plouata dezamăgire.

O noapte în luxosul hotel pă-

rințesc și, rugîndu-mă celui de sus să-mi dea somn adînc, mă trezesc brusc, e ora 6, și-o șterg humulește.

Contact motor.

Și urmează cele mai frumoase serpentine pe care, șofînd, le-am făcut vreodată. Nu lipsite de risc: carosabil jilav, relativă ceață. Totuși, fascinația înghițirii distanțelor! Episod insolit: într-un cotlon al pădurii, pe la Pluton (ce nume!), pe dreapta, în mica poiană aburîndă, scenă paradisiacă: două trupuri goale, băiat și fată (Mirtil și Chloe?), prinse într-un dans doar de ele știut, pe o muzică doar de ele auzită. faptul că frinez și ca le urmăresc de la 20 de metri unduioasa mișcare, nu schimbă nimic. Dansul continuă. Pornesc excitat. Viteză maximă pînă la viaductul de la Coadă Lacului. Din nou circotașul demon: cu ce parșivă plăcere trec iar peste fantoma secată a lui Ilici! Geologica stîncă, vacile pascînd în acea Românie... eminate agricole, atît de urită de neamurile proaste care au stăpînit țara jumătate de secol și au maculat-o cu megalomaniile lor cincinale.

Iarăși – destins – de-a lungul șerpuitor al Ozanei, pînă la... pînă la...

Cum să ocolesc Humuleștii lui Creangă! Cobor și mă-nchin minunii de bujdă (soră cu cea din Țicău), mai proaspătă și mai rizătoare acum, la reapărutul soare, ca oricînd.

Nu-mi mai rămîne decît întins drum al Iașilor.

Atelierul.

Val Gheorghiu

m u z i c ă

E pur si muove

MEDITEZ adesea asupra acestei impresii. România este o țară minunată, iar faptul de a fi stabilit contacte cu Universitatea de Muzică bucureșteană, consider că este un adevărat cadou pentru mine. Europa va avea multe de descoperit în viitor în ceea ce privește tezaurul de cunoaștere și de cultură ale României”. Cum descoperirea nu este ideea totală, ci aceea fecundă, nici încercarea de a ști, ci aceea de a înțelege, citatul de mai sus, extras dintr-o scrisoare adresată de către profesorul Mastnak, șeful catedrei de muzicologie de la Hochschule für Musik und Theater din München, omologul său de la Universitatea Națională de Muzică din București, profesorul Alexandru Leahu, ca urmare a vizitei întreprinse de acesta în capitala Bavariei, mi s-au muat legăturile rutiniere ce înlanțuie cugetul, provocându-mi surmontarea unei conversații adesea întreruptă, adesea reluată despre un tărâm al proximității, care, nu-i așa, incomodează

ochiul mai mult decît numeroase alte lucruri aflate la distanță. Se face că de peste trei decenii, unul dintre meleagurile vecine sinelui meu a fost Conservatorul bucureștean, conspirativ și cameleonice devenit Academie și apoi Universitate, instituție care, succesiv ori simultan, s-a dovedit a fi izvorul unui flux de deziderate sau, dimpotrivă, de mefiențe, de revelații sau irelevante contrase în indolență și blazare ori explodate în fronde teribiliste. Bunăoară, am mușcat din plin vremea cînd Conservatorul era puternic fisurat de convențiile ideologice și ordinea meschină, din a căror surori sleite se înfrupta neconștient regimul comunist. Nici fetele, hebdomadard siluite de uniformă cazonă, nici băieții cotidian

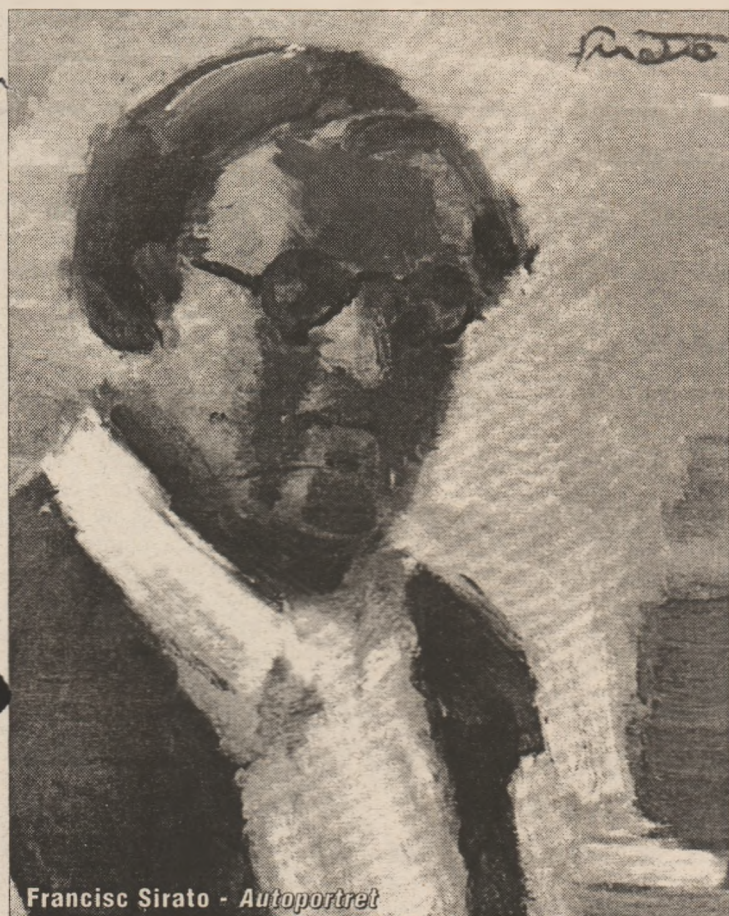
obligați să-și disimuleze pletele ori speranțele, nu beneficiau de presupuziția vreunei imunități sau măcar de edulcorarea constrîngerilor, uneori aberante, impuse de către culturnicii instalați pe portativele unei societăți absurde. Apoi am fost martorul avaturilor, nu de puține ori frenetice, derulate între ficțiunea fabulatorie și realitatea ultra-materială a unei Academii de Muzică tranzitorii, aflată într-o fază oarecum parazitată prin frecvențele derogări de la observația directă a vieții și chiar de la imanența unor fenomene cîndva bine temperate. O fază îndestulată cu tatonări, e-adevărat, de multe ori grațioase, elegante, dar și timorate, retracțile, venite parcă de la sfătuitori nesiguri în ceea ce-i drept

ori ba, sau de la nehotărâți care, fie că merg înainte, fie că dau îndărăt, nu știu niciodată unde pot ajunge. Și iată că am prins vremea instalării unui sentiment al invulnerabilității, care sub umbrela Universității Naționale de Muzică poate declanșa acel mult dorit început de faptă peste al cărei rezultat însuși norocul poate fi stăpîn. Simt în piruetele managerilor voința de cunoaștere a ceea ce trebuie ales, a lucrurilor de care se cade să ne ferim și a celor care ne sunt indiferente. Cât despre interesele instituției, ca simptome ale unor necesități colective descinse din aspectul dinamic al acumulărilor și asimilărilor progresive, ele convoacă o forță fizică și o energie morală la care sunt obligați și partași atît rectorul Dan

Buciu, cît și decanii Vasile Iliuț și Șerban Soreanu ori cancelarul Lucian Nistor. Așa se face că, treptat, ordinea a pus stăpînire pe toate compartimentele așezămîntului, fiecare student, profesor, funcționar deprinzîndu-și rosturile și rostuindu-și deprinderile, în timp ce schimbările, sub forma burselor, vizitelor reciproce, parteneriatelor componistice și interpretative, cu instituții de profil din lumea bună a muzicii s-au înmulțit considerabil, trîturînd izolarea, claustrarea ori sficiunea noastră proverbială. Obişnuința de a reuși micșorează indoiala și poate că sficiunea nu este altceva decît indoiala de reușită. Doar aderînd și trudind la concertul internațional al valorilor, studenții și mentorii lor de la Universitatea de Muzică din București pot stărni nu numai scrisori răzlete de uimire, ca aceea a profesorului Mastnak, ci pot chiar dezlanțui furtuni epistolare, pe care un pedagog de probitate și onestitate lui Alexandru Leahu le poate tălmăci, iată, reporterului radios.

Liviu Dănceanu

Francisc Șirato - Autoportret

1. Creație și enciclopedia

SPRE deosebire de culturile vechi, a căror memorie a sedimentat și care trăiesc prin vigoarea nivelului lor mediu, cultura noastră se autorefectă în momentele ei importante și respiră, predilect, prin personalități exemplare. Atunci când începi tîrziu și ai încă neuronii proaspeți, cînd musculatura vîrtoasă nu exclude tășanul de circumvoluțiuni și nici foșgăitul sinapselor care absorb tot cu lacomia organismelor în plină creștere, cînd incendiezi etapele și ești zdrobit între ceea ce ar trebui să vezi în urmă și ceea ce adușmăni în față, soluția optimă e să arunci în lume personaje cvasifolclorice, minți fabuloase și energii mitice, și nu să produci în serie statisticieni ai reveriei, contabili scrupuloși care se ocupă cu emisia de simțăminte și ingineri hotamici special amenajați pentru a parca și a gospodări insomniile naționale. Aceste fapte cumulative, adevărate stihii prin irepresibilitatea lor forță de erupție, au tot ritmat juna istorie a culturii naționale de la Cantemir pînă la Iorga și Călinescu, ori de la Hașdeu pînă la Eliade. Numite în diverse feluri, dar întotdeauna în sfera de semnificație a enciclopedismului și a renașterii, aceste personalități și-au luat responsabilitățile a generații de sacrificii și s-au pornit, cu o furie autodevotătoare, să construiască epopeice și, de cele mai multe ori, din foarte puțin. Au convo-

cat cu puterile lor mediumnice spiritele strămoșilor, au adunat cu lăcomie cioburile nefolosite în trecerea de la Eden la Istorie și s-au pornit să croiască prometeic, să recompună schelete doar dintr-o falangă rătăcită și apoi să anime totul printr-o vitalitate năvălășă ca o viitură. Așa cum ontogeneza este cursul scurt de filogeneza, gestul lor, fascinant de cele mai multe ori, nămolos citeodată, dar întotdeauna copleșitor prin înalta temperatură a combustiei, rezumă o întreagă istorie, cu miturile, romantismele, fabulațiile și puținele ei invariabile. Dar aceste erupții exemplare nu s-au manifestat numai în spațiul narativ al culturii noastre, ci și în acela al artelor plastice. În special expresiile fără tradiție locală, cum sînt sculptura și, pînă la un punct, pictura de șevalet, care au fost primite de-a gata, fără o istorie limpede și, evident, fără o memorie specifică, au generat fenomene compensatorii care au absorbit într-un singur discurs, adică în simultaneitate, varietatea formelor care n-au fost trăite în succesiune. Ceea ce sculptura europeană a experimentat într-un interval de două mii de ani, de la eroismul antic și pînă la dizolvarea figurației, Paciurea, de pildă, dar în mod și mai convingător Brâncuși sau, astăzi, Vasile Gordan, traversează în rezumat ca experiență personală. Enciclopedismul marilor naratori deja amintiți se regăsește aici în inepuizabilul inventar de forme, de sensibilități, de percepții și de filosofii ale lumii vizibile care acoperă cam totul, atît prin diversitatea stilis-

cronica plastică

de Pavel Șușară

Mic inventar de comportamente culturale

ticii, cît și prin repetatele schimbări de perspectivă. Dar dacă enciclopedismul narativ are, în articulațiile sale principale, o foarte puternică dominantă conservatoare, un amestec de nostalgie a originilor și viguroasă predispoziție profetică, omonimii lui din artele vizuale sînt mai degrabă reformatori și au o reală aplecare spre experiment. Chiar dacă tradiția este un reper permanent, fiind obligatoriu necesară măcar și numai pentru a o nega, ea nu constituie o obsesie în sine, ci doar o unitate de măsură pentru determinarea itinerariului.

2. Creație și angajare

HĂITUIT de vîpia lunilor de vară, artistul tradițional se trage la umbră. Un ochi de apă, un bot de pădure sau chiar o colină mai răcoroasă se substituie claustrului citadin și, măcar pentru o vreme, descarcă și absorb energiile reprimite peste an în geometria severă a atelierului. Spațiul se dilată, orizontul se lărgeste și el ca în filmele rușesti, ochiul adușmăni o altă scară a lucrurilor și obiectele înseși aspiră la o nouă formă de eternitate. Sala de expoziții și muzeul rămîn, undeva, în urmă, iar locul lor îl ia lumea elementară; pămîntul, vegetația, vibrațiile atmosferei și capriciile meteorologice. Această navetă stereotipă și, în felul ei, confortabilă, între spațiul intim al artistului și natura frustră părăsă, pînă nu demult, un bun cîștigat definitiv și inalterabil în dinamica lui interioară. Numai că artistul contemplativ, evazionist și măcinat de candori fetişiste, dă acum să se coacă. Fixat bine pe grătarele istoriei, prăjit la jarul întreținut gospodărește al tuturor crizelor sociale și morale de ieri și de astăzi, el a început să se întrebe obsesiv dacă nu cumva fi este mai aproape RATB-ul decît cerul și mai utilă deratizarea decît conversația metafizico-mondenă cu spiritele strămoșilor sau cu duhurile pămîntului. Și astfel, de o vreme-ncoace, grija

nu-i dă pace, visu-l ocolește, gura nu-i mai tace, iarba nu-i mai place. Reacționînd în fața unei lumi tot mai bolnăvicioasă, artistul s-a transformat prompt într-un fel de vindecător, în alcătuirea căruia fuzionează perfect medicul curant și exorcizatorul. El nu-și mai îmbărbătează plămîinii și nici nu-și mai irigă creierul sorbind ozonul cu spatele către țevile de eșapament, ci se chinuie să-l extragă tocmai de acolo prin desfacerea lui CO₂ în C și O₂. Adică disociază, recuperează, recondiționează și refoleşte. Arta lui este reacție, protest, acțiune și denunț. Formelor previzibile și expresiilor cunoscute li se contrapun altele, alternative, după cum și locurile de acțiune își schimbă radical plasamentul și configurația. Poiana simpozionului tradițional devine acum hală industrială, măgura se transformă în depozit și nobilul meșteșug al cioplirii în manoperă de fierar-betonist. Numai că această mutație adîncă în practica artistică și această deplasare a interesului din cadrul cosmic și esențial în acela, aparent derizoriu, al produsului industrial și al gesticii umane cotidiene nu sînt nicidecum o abandonare a preocupărilor majore și cu atît mai puțin un act degradat. Dimpotrivă, ele constituie o formă de asumare a realului în toate dimensiunile sale și o tentativă de recuperare a reziduului într-un alt cîmp de semnificații. Ierarhiile sînt abolite, materialele ignobile vindicate de suferința lor ontologică, balanța natură - artificialitate reechilibrată prin discurs și printr-o nouă infuzie de idealitate.

3. Creație și mitologie

DACĂ artiștii contemporani au neșansa de a fi prea puțin cunoscuți, artiștii clasicizați o au pe aceea de a părea doar cunoscuți. De cele mai multe ori numele lor se transformă în renume, renumele în mitologie, iar mitul se strecoară discret în conștiința publică și sfîrșește

prin a înlocui opera. Deși nedreaptă, această situație este o sursă inepuizabilă de confort. Neexpuși de multă vreme liber, sistematic și fără prejudecăți, Grigorescu, Andreescu, Luchian, Tonitza, Petrașcu, Palady, alături de încă vreo cîțiva din aceeași categorie, au devenit simple repere onomastice. Aproape inaccesibili publicului larg, ei își consolidează pe zi ce trece legenda, nu din pricina valorii inconfundabile a operei lor, ci din pricina misterului în care ea se afundă tot mai adînc. Într-un astfel de impas se găsește și Francisc Șirato, de pildă, un pictor mutilat de percepția comună prin asocierea sa aproape exclusivă cu un anumit gen de grație și de cochetărie. Despre el se știe bine că se numește Șirato, de obicei fără numele mic, că și-a dat măsura în perioada interbelică și, dacă mai rămîne timp, că este un colorist eteric și cam atît. Iar cine merge cu un asemenea bagaj de informații în profunzimea operei sale, va avea tot felul de surprize. Mai întîi pe aceea că Șirato nu a fost doar pictor, ci, în aceeași măsură, desenator, un caricaturist foarte activ la începutul carierei sale și, mai ales, o conștiință artistică plină de frămîntări, de indecizii și chiar de tensiuni la limita dramatismului. În al doilea rînd, că pictorul nu este un simplu producător de efuziuni lirice și de lumini colorate, ci o adevărată punte între formele tradiționale și experiențele europene cele mai îndrăznețe. El trece, rînd pe rînd, de la construcția monumentală, realizată în planuri largi, în care amintirea lui Cezanne este încă vie, la compoziția cu subiecte sociale și sfîrșite prin a experimenta bucuria pură a culorii și dizolvarea formei plastice în elementele constitutive ale propriului său limbaj. Și dacă în urma unei asemenea experiențe, Șirato este încă privit ca un pictor previzibil, ușor de înțeles și interesat exclusiv de bucuriile simple ale ochiului, acel privitor este ori naiv, ori ipocrit sau, și mai rău, captiv încă în convingerea că numele artistului, o dată cunoscut, face inutilă apropierea de operă. ■

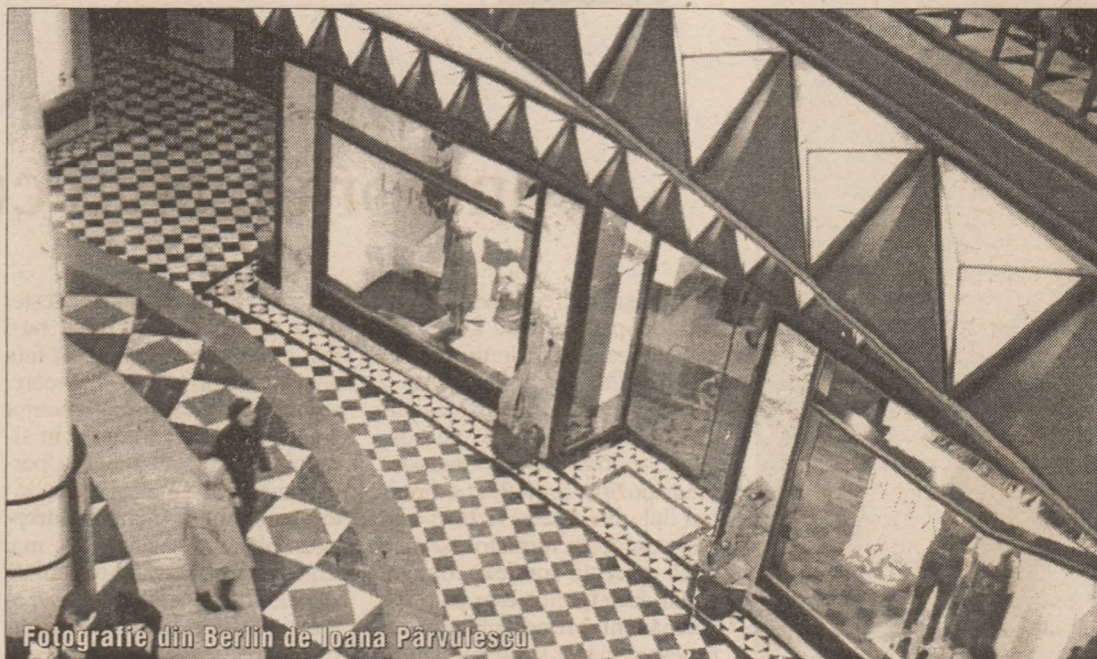

“Lut și cireși”

ASTFEL se numește un mic teatru călător, având actori bărbați și femei de proveniență pestriță, care continuă tradiția teatrului în aer liber. De data aceasta se prezintă o versiune a “Bacantelor”, pe o pajiște în cartierul “turcesc” Kreuzberg din Berlin. Locul este ales cu intenție, piesa interpretându-se ca un fel de parabolă despre relațiile cu străinii. Dionis este jucat de un indian, al cărui corp slab amintește nevrosimil de antica sculptură grecească, preotul ne apare interpretat de un magrebian cu puternic accent franțuzesc, iar, pe de altă parte, Pentheus, regele, apare ca un personaj lipsit de fantezie, cu toată agitația părului cărunt și gesturilor dictatoriale. Deoarece întreaga echipă defilează în fața publicului ca un fel de cortegiu sau taraf de lăutari, o orchestră în stilul ansamblului “Ciocîrlia”, nu este greu de ghicit cui aparține simpatia publicului. Dincolo de transparența ideologică a spectacolului, am văzut imagini pline de poezie, deși nu cred că aceasta profită de virulentele accente străine cu care actorii principali pronunță traducerea nemtească. Exprimare care nu poate fi împlinită nici de corul cu măști, care interpretează, cu puternic accent german, versiunea grecească originară a corurilor. Farmecul levantin al teatrului călător suferă destul de grav, deoarece plouă în draci și este frig ca totdeauna vara la Berlin. În fața mea a apărut un grup de copilași din cartier, fără părinții lor. O fetiță se întoarce către mine ca să spună: “nu-i așa că ai venit pentru înfrînta oară?” Ei văd piesa a treia oară și vor să revină și mâine. Înțeleg că, pentru cei mici intrarea este gratuită. Mă mir că uneia din ele, cu ten măsliniu, cu brațele goale, în maiou de vară, nu îi este frig. Are dreptate dînsul, du-te acasă, mă aprobă prietena ei durdulie, care, cu fața lăta și roză, venită în papuci și ciorapi plini de noroi, înfățișează tradiția neaoșă. Băiețașul, încă și mai mic, care le însoțește, se trădează, vrînd să-mi povestească “filmul”. Apare un “cerb” (Dionis în chip de taur), se aud tunete și se vede fum, totul ca să înspăimînte spectatorii, apoi regele se deghizează în femeie și dansează ca un nebun... Stai, te rog, nu-mi spune sfîrșitul, că mă plictisește, și eu am dat parale să mă distrez. Pînă la urmă, fetița durdulie își eliberează o mîncă și își împarte haina de blugi cu prietena ei, cea cu tenul de lut și ochii de cireși, care tremură de frig. Cîțiva golani, care asistă la spectacol din-afara barierelor, caută să bruieze spectacolul și să-și bată joc de teatrul călător, strigînd ostentativ: “Iisus trăiește”, fără să-

Trei încercări de-a petrece timpul la Berlin

și dea seama că ei ar fi cei dezavantajați.

Socialismul în chip de schelet

DE-AICI s-a sfîrșit cu tot RDG-ul”, acestea sunt primele cuvinte conspirative ale femeii care ne ghidează prin clădirea care a fost odată Palatul Republicii de la Berlin. Construit în anii '70, a găzduit evenimente politice și culturale, restaurante și cafenele, bărbați și femei de bine, pînă cînd, la sfîrșitul anilor '80, s-a constatat că era intoxicat cu asbest și a trebuit închis chiar înaintea Unificării definitive, de unul din ultimele parlamente al RDG-ului. Apoi, mai tot interiorul a fost vîndut, doar o parte fiind conservată pentru muzeu, o alta reutilizată pentru discotecă nostalgice, gen răspîndit în toată Germania. După igienizarea clădirii, a rămas din ea un schelet de metal maroniu, acoperit cu însemne funcționale luate de muncitori, obiect de studiu pentru arhitecți, culisă ideală pentru teatru și operă modernă, care se prezintă publicului într-o superbă lumină semiartificială. Lumina care, fie spus în trecere, amintește de un acvariu sau de un film de Andrei Tarkowski. Deschiderea acestei ruine pentru public a cerut o luptă politică îndelungată, de fapt se proiectase să fie dărîmată fără mare vîlvă și fără mai multe cheltuieli, pentru a se reînălța vechiul palat prusian, conform deciziei senatului berlinez. Ruinele acestuia fuseseră dinamitate după război încît reconstrucția fidelă ar apărea ca

o afirmare simbolică a identității germane, pentru care nici un preț nu poate fi considerat exagerat. Nu îndrăznesc, de altfel, să scriu cît va costa această reconstrucție monarhică, deși mi-am notat cifra astronomică. Ghidul care ne-a condus – nu eram sigur dacă, de proveniență din ex-RDG sau numai cu afinități electice (ai fi jurat că și-a petrecut tinerețea fumînd țigări poloneze, consumînd literatură existențialistă și muzică disidentă) – sublinia că ar fi fost de zece ori mai convenabil să se refacă cel de-al doilea palat, cel fost al republicii socialiste. Dar se știe că toate aceste decizii au o valoare pur simbolică. Orașul Berlin, fiind falimentar, poate oferi osemintelor trecutului apropiat numai o înmormîntare clasa a treia, chiar dacă senatul ar dori o piatră de mormînt în stil clasicizant. Urcăm diferite nivele, apropiindu-ne de cerul înnourat, pînă ajungem în marea sală cu o capacitate de 5000 de locuri. “Ce spectacole formidabile am văzut aici”, se entuziasmează o bătrînică de proveniență estică. Este adevărat, dar epoca spectacolelor de varietăți, cum se prezentau în această sală, s-a cam terminat, chiar la televizor se preferă seriarele, competițiile și pornografia. Presupun că și acesta ar fi fost viitorul sordid al fostului Palat al Republicii. Scheletul, cel puțin, își păstrează demnitatea, și are o semnificație pe care clădirea funcțională nu o poate însuma. “Corpul uman”, scrie Walter Benjamin în cartea sa despre teatrul baroc, “își capătă dimensiunea alegorică numai în chip de cadavru, sau cel puțin de membre dezarticulate”. Se pare că un sistem hidraulic permitea

pe vremuri să se mărească sau micșoreze sala principală după nevoie, iar tavanul, de la o înălțime de 80 de metri, să coboare la cinci metri de-asupra capetelor publicului. “Cu ce scop să coboare tavanul atît de jos?” întreabă un domn înalt, probabil într-un acces de claustrofobie. Îmi dă curaj să cer și eu o informație, gîndind că se termină vizita ghidată și că va fi ultima ocazie să mi se satisfacă curiozitatea înaintea venirii buldozerelor: “Sunt subsoluri?” Da, răspunde ghidul, mai multe nivele, acolo se aflau bucătăriile și alte încăperi funcționale, o bizară lume subterană, din păcate nu o putem arăta publicului din motive de securitate, dar ar putea fi integrată într-un perfect scenariu pentru un film de suspens. La sfîrșit adăugă un detaliu: într-o încăpere din subsol se deschide o ușă către apă, ca și cum, pe acolo, s-ar fi putut evada în jînduita lume a vestului. Am dedus din această opinie că ghidul, tot atît de puțin ca și mine, nu a cunoscut niciodată vigilența și cruzimea organelor estice.

Poezia mondială și frigul lumii

UM am putut uita numele poezilor consacrați pe care i-am auzit în această seară citind în toate limbile lumii? Mai ales după ce o doamnă, extrem de amabilă, de la “Literaturwerkstatt Berlin” mi-a făcut cadou o cărțuie cu scurte biografii și traduceri din poeziile recitate în aer liber, în plin centrul Capitalei, pe Potsdamer Platz. Aș vrea să scriu pagini întregi despre felul

călduros și preventiv în care m-a primit această doamnă, fără să mă cunoască, spunîndu-mi imediat că numele meu înseamnă în ebraică “darul lui Dumnezeu”. Desigur, aștepti considerații asemănătoare într-o seară închinată poeziei mondiale. În schimb ar trebui să acopăr o mare suprafață a acestei pagini, dacă aș povesti cum m-am certat pentru un loc de parcare cu un tînar delinvent, că un altul ne-a reproșat că blocăm circulația, în sfîrșit, cum cei doi tineri, cu telefoanele lor portabile “ultim strigăt”, sclipind în mînă, au început să se îmbrîncească, după care concurentul meu s-a retras, nu fără să-mi mărturisească opinia lui că mă consideră un mare prost și că “să mă caut”. Ceea ce m-a pus pe gînduri. De ce să scrie un neîndemînatăc ca mine despre poezia universală? Mai ales că, în clipa de față, deoarece am uitat cărțuția cu informațiile necesare în tren, nu mai pot reproduce titlurile poemelor, nici numele autorilor. Îmi amintesc vag de moderator, poet și membru al academiei, Adolf Muschg, care apare chiar fotografiat într-o istorie literară. Vorbește inteligibil și cumpătat, folosind un limbaj cultivat, literar chiar, cum se cuvine unui scriitor consacrat. Bănuiesc că și-a pregătut un cuvînt de prezentare pentru fiecare oaspete, dar fiind un tip fin și realizînd că frigul, ca și înserarea care se apropie, răresc rîndurile spectatorilor, scurtează din speech-urile sale, din ce în ce mai concise. Primul invitat a fost și cel mai în vîrstă, un domn din Chile care a trăit încă vremurile democrației în acea țară, a fost ambasadorul ei, și s-a exilat cîndva, în secolul trecut, o personalitate al cărei nume ar trebui să-l știu pentru a nu mă descalfica din punct de vedere profesional. Dar în memorie îmi reappare doar ca un bătrîn stabilit la Berlin, care vorbește destul de convingător despre dragostea fizică și despre valurile mării. Urmează un libanez scund și elegant, într-un costum de vară, scandînd poemele sale într-o limbă profetică și de neînțeles, cu gesturi ale mîinii sîngi, care par să cheme sau să spună adio sau să muncească aprig sau să iubească tandru. Adolf Muschg povestește că, fiind la Berlin, a urcat într-un taxi al cărui șofer era libanez și auzise de numele lui. “La Beirut nu mă cunoaște nici un taximetrist pe nume!” a mărturisit întristat moderatorul. La care, eu, autorul acestor rînduri, adaug: nici eu, șoferul fără clienți care vrea să-și gareză mașina în centru. Apare, în public, un băiat în maiou negru. “În sfîrșit, un tînar!” șoptește fata necunoscută lîngă care m-am așezat, deoarece chipul ei proaspăt și spiritual – văzut cu alt prietel, de care nu-mi amintesc, cînd

cronica traducerilor

Ieșirea din peșteră

mi-a rămas tot necunoscută – mi-a câștigat simpatia, după care, în timpul acestei serii, a pierdut-o, consacându-se unui număr de convorbiri inutile la telefonul portabil. Tînărul la care mă refer era, de altfel, un sanitar sau ceva asemănător, care a cărat pe scenă pe un poet paralytic. Acesta nu a citit poezii. Se pare că, încă de prin anii '60, el a renegat literatura convențională, cea scrisă sau vorbită, producînd o poezie formată cu ajutorul unui magnetofon, pe baza unor sunete ale corpului uman, înregistrate și modificate electric. Nu e glumă! Rezultatul compoziției originale realizată pentru această seară aproape mi-a spart timpanele. Mă mir că nu a produs o rupere de nori sau un accident masiv pe calea de circulație care traversează Potsdamer Platz. Din tericire, la mine nu mai este nimic de stricat, altfel mi-aș fi pierdut oricare dintre simțuri cu astfel de lirică. O provocare mai puțin agresivă vine din partea unei tinere feministe din Indonezia care, în limba ei, pronunță amenințarea de a-l castra pe iubitul ingrat. Dacă nu aș fi citit traducerea, dacă aș fi ignorat conținutul versurilor singeroase, aș fi apreciat-o ca draguță pe fata slabă și scundă, în blugi, mai ales, cînd, la ultima poezie, lasă să-i cadă hîrțile din care a citit și recită din memorie, în timp ce foile deslănțuite într-un vârtej de vînt alunecă în jurul tenişilor ei. Chiar și numele i l-am uitat, și mă rușinez. Surpriza serii o aduce un tînăr regizor, foarte la modă, din Berlin, care citește din poeziile lui Brecht. Din păcate le citește ca un elev de liceu, și alege chiar pe cele mai cunoscute, ca, de exemplu, *Schimbul de roată*: „Șoferul schimbă o roată. Numi place locul de unde vin, numi place locul unde mă duc. De ce îl privesc pe șofer cu nerăbdare?” Brecht a scris aceste versuri la bătrînețe, în RDG, probabil au un sens politic. Înțeleg că unii scriitori, în stalinism, aveau șoferi, poate puși să-i supravegheze. Ei bine, cel puțin nu chemau taxiuri sau nu căutau loc de parcare riscîndu-și pielea. Eu, în schimb, care nu sînt atît de înțelept să scriu Haikku-uri, mi-am parcat mașina cu oarecare nerăbdare, numai ca să rabd frigul din piața hărăzită spectatorilor și să mă încălzesc cu poezia lumii, ceea ce este cam același lucru. Plec la mijlocul serii, nu știu unde, fără să aud un poet albanez de renume mondial, dar, spre rușinea mea, am uitat chiar numele premiului. A trebui să mă jenez să semnez aceste mărturisiri dar, în această privință, curajul nu îmi lipsește.

Matei Chihai

RAREORI mi se întîmplă să mă las „furată” de lectură, și-mi place starea și expresia. Nu-ți mai dai seama de ce se întîmplă în jurul tău și intri dintr-odată în jocul ficțional, uitînd de modernitate sau postmodernitate, trăiești empatic, asemenea unui copil căruia i se dezvăluie, într-o fracțiune de secundă, spectacolul înfricoșător sau mirific al existenței. Au fost cîteva cărți care m-au făcut să vreau să uit de fișe de lectură, ceea ce era o binecuvîntare. Nu știu de ce, dar am motivele mele să-l suspectez pe Roland Barthes, cînd vorbește despre plăcerea lecturii; în fond, este una dintre utopiile cititorului profesionist.

Nu sînt o cititoare de literatură SF, pentru că mi se pare că apelează la o schemă previzibilă, oricîte complicații tehnobaroce ar cuprinde: îmi depășesc imaginația mea estetică. Hotărît, nu am nici o șansă în competițiile de jocuri pe computer, iar navigarea pe web mă amuză, mai curînd, știindu-mă protejată de cărțile pe care le pot atinge, ceea ce nu înseamnă că nu folosesc computerul, preferîndu-l mașinii de scris. Romanul lui Daniel Keyes, *Flori pentru Algernon*, deși poate fi citit ca un pionierat în filozofia inteligenței artificiale, are atîta viață în el încît „furtul”, ca stare benefică, se prelungește în fața hîrtiei de scris și dincolo, în gîndurile care îmi însoțesc drumurile cotidiene. Cine nu a citit *Republica* lui Platon (în traducerea lui Andrei Cornea) și nu a fost marcat de celebra analogie dintre cunoștere și ieșirea din peșteră spre soarele adevărului? Daniel Keyes a avut ideea de a țese o poveste de secol douăzeci, pornind de la această imagine fondatoare. Un retardat „motivativ” (Charlie Gordon) este supus unui experiment de augmentare a inteligenței, echivalînd cu ieșirea din peșteră (întinericul minții sale) și parcurgerea, extrem de rapidă, a drumului spre inteligența superioară și genialitate. Experimentul presupune existența unui partener, un șoricel, Algernon, inițial cu un IQ superior retardatului.

Romanul este, de fapt, un jurnal inedit, o colecție articulată de șaptesprezece „rapoarte de progres”, în care limbajul (comunicarea) reflectă dimensiunile umane, golurile și plinurile, dezmembrarea și continuitatea logică. „Progresul” lui Charlie (primul cuvînt pe care începe să-l

scrie corect după operație) este construit de Daniel Keys în cele mai subtile articulații, scriitorul dorind parcă să confirme că sîntem creaturi ale expresivității limbajului, învăluite de umbrele emoțiilor și afectivității. Mai mult, citit cu un ochi de psiholog (Daniel Keyes a fost inițial absolvent al Facultății de Psihologie), romanul este o pledoarie pentru psihologia umanistă, apropiată ca mod de abordare de fenomenologie. Nu am citit detaliile referitoare la facerea acestui roman, cum înțeleg că apar în volumul autobiografic *Algernon, Charlie and I: A Writer's Journey*, dar în practica psihologilor există așa-numitele „rapoarte Gordon”, unele referindu-se la profilul personal, altele la profilul psihologic al persoanei, și care consemnează, pe de o parte, gîndirea originală, relațiile cu alții, vigoarea și, pe de altă parte, gradul de reacție, stabilitatea emoțională și sociabilitatea. Keyes pare să fi mers pe schema acestor rapoarte pentru a țese *background*-ul romanului. Ironic, totuși, psihiatrii care se ocupă de Charlie îl sfătuiesc să nu citească lucrări de psihologie ci romane. Dar însăși ideea de literatură este în expansiune în acest roman, ca foamea lui Charlie de cunoaștere, care îl face să înghită repede tot ce poate fi citit, să învețe limbi vii și moarte, ca într-un fel de veghe absolută (în paralel, Algernon execută probleme din ce în ce mai complicate). Băiatul de serviciu dintr-o brutărie, fostul locatar al unui azil pentru retardați, ajunge să-i corecteze pe autorii experimentului, zeii lui. Acest impuls faustic este înțeles de nivelul imaginarului omului obișnuit astfel: „Charlie, dacă ai făcut ceva ce nu trebuia – știu ce vreau să spun, ceva cu diavolul sau altceva de felul ăsta –, poate că nu-i prea tîrziu să te descotorosești. Poate că ai putea să fii iar omul acela simplu și cumsecade care erai”. Replica lui Charlie este în logica progresului: „Nu este cale de întoarcere, Fanny. N-am făcut nimic rău. Sînt ca un orb din naștere căruia i s-a dat să vadă lumina. Nu poate fi nici un păcat în asta. Cîrînd vor fi milioane ca mine în toată lumea. Știința poate face asta, Fanny” (p. 95).

Ființa umană este asimetrică – adevăr pe care modernitatea l-a înțeles, dar nu l-a priceput, pare să spună Daniel Keyes. Cum poate evolua un fost „moron” (și aici trebuie să spun că traducătorul, Dan Radulescu, s-a orientat bine, păstrînd termenul

acesta colorat, consacrat în limbajul de psihologie englez – este atestat în dicționarul de specialitate –, spre deosebire de termenul standard, de „debil mintal” folosit în limba română din domeniu) cu o viață afectivă și emoțională bogată? Evident, evoluția lui este inegală, mai ales cînd te întorci să privești spre *omul peșterii*. „Nu poți construi o casă nouă într-un loc, pînă n-o distrugi pe cea veche, și vechiul Charlie nu poate fi distrus. El există” (p. 178). Autorul explorează toate fațetele ipotezei pe care își construiește romanul, fără să rarefieze substanța ficțională; adică, deși este un roman cu teză, autorul exploatează în asemenea măsură interstițiile discursului la persoana înțîi, ca asistăm la un spectacol al comunicării, fără precedent. Personajul lui reface drumul *în jos*, spre infernul tragicului moron și al familiei/societății în care trăiește, pentru a cunoaște apoi drumul *în sus*, ascensiunea mistică spre dumnezeirea anunțată doar prin imaginea lotusului. Parabola, aureolată de analogia platoniană, prinde miriade de nuanțe. Gestul prometeic de a-l elibera pe Algernon, sârmanul și genialul lui alter-ego, șoricelul prins într-un labirint vizibil („o luăm din loc – doar tu și cu mine – o pereche de genii făcute de om care evadează”, p. 146), de a-l învăța să trăiască fără motivații concrete (a „cașcavalului”, de exemplu), intră în logica umană. Daniel Keyes nu alege sceptica și, totuși, caldă variantă a Simonei de Beauvoir (din *Toți oamenii sînt muritori*) sau ironica, întrucîtva cinica soluție dintr-o povestire, cu un subiect asemănător, de W. B. Yeats, *Unde nu-i nimic, acolo-i Dumnezeu*: șoricelul Algernon, singurul lui prieten, moare iar el, datorită unei erori strecurate în experiment – pe care singur o descoperă – parcurge drumul înapoi, trecînd cu aceeași rapiditate, marcată superb la nivelul expresivității, revenind la starea de moron. Și totuși numai omul poate striga disperat: „Te rog... te rog... nu mă lăsa să uit cum să citesc și să scriu” (p. 270). Emoționantă rugăciune. Și cît de impresionantă, cu toată ironia aferentă, este constatarea moronului Charlie, care n-a reușit să-și facă un prieten printre oameni, în momentele lui de genialitate: „Îușor săai preteni dacă lași lumea să-riță detine” (p. 273). Oare genialul Charlie a omis să citească *Micul print*?

Morala cărții este vizibilă:

Daniel Keyes. *Flori pentru Algernon*, traducere de Dan Radulescu, Colecția „Cartea de pe noptieră”, Ed. Humanitas, București, 2003, 280 pag.

este, în fond, o lecție pe care, să zicem, numai etica protestantă, întorcîndu-se asupra sa, o poate oferi. Dar aceasta e numai o sugestie a romanului, care știe să dea atît de dramatic substanță gîndului despre existență, despre mîlul în care se zbate o ființă precară vișînd să ajungă lotus. Un gînd al extremelor, de altfel, este arderea etapelor, foarte bine sesizată în profilul personajului. Întrebat dacă a avut un model pentru Charlie, Daniel Keyes a mărturisit că nu a avut unul anume, că a cunoscut mai mulți „Charlie”, că o parte din personaj a găsit-o în el însuși. Cîți îndrăznesc să-și mărturisească momentele de „moroneală”, și cîți nu ascund, cu mare grijă, debilitatea afectivă!

Romanul *Flori pentru Algernon* a fost ecranizat în 1968, iar Cliff Robertson a cîștigat pentru rolul lui în „Charly” Premiul Oscar. Cartea a fost și dramatizată, fiind jucată la diverse teatre britanice, americane, poloneze, japoneze și franțuzești. Un astfel de roman, dezbătut de mult timp în școlile americane, ar merita să fie inclus și în manualele alternative de la noi. Și nu numai din motive „pedagogice”. Frumusețea textului, construcția universului ficțional, în care forma se mulează discret pe un conținut tragic reușesc, așa cum spunem, să te „fure” și să-ți alerteze întrebările lăsate, undeva în suspensie. Algernon nu-i poate oferi, din păcate, o floare lui Charlie, trăitorul unei cuști invizibile, al unei peșteri din care apucă să iasă și să revină prin hazard. Nu doresc să speculez în jurul posibilităților oferite de inteligența artificială, dar presimt că soarele acestei lumi nu mă poate cuceri, cum mă cuceresc din cînd în cînd cîteva raze pe care le descopăr singură în mine însămi.

Magda Teodorescu

cartea străină

Viața disidenților cehi

ANUL acesta se împlinesc douăzeci de ani de la prima apariție a romanului *Česk snář* (*Cartea cehă de vise*) de Ludvík Vaculík. Lucrarea de proză, care din 1981 circula în Cehoslovacia numai în câteva zeci de exemplare, sub formă de samizdat, a apărut în 1983 în faimoasa editură de exil, Sixty-Eight Publishers din Toronto, condusă de scriitorul ceh exilat, Josef Škvoreck. Această mică aniversare a unei cărți importante, născute în (și din) atmosfera disidenței ceh, ne face să ne reamintim cât de dramatice au fost destinele literaturii interzise care, după "revoluția de catifea", a devenit, împreună cu cea din exil, o parte inseparabilă a literaturii ceh.

Scriitorii cehi ajunși disidenți, după înfrângerea "Primăverii de la Praga" și instaurarea regimului neostalinist, denumit "de normalizare", se aflau într-o situație paradoxală. Pe de o parte, începând din 1969-1970 figurau pe lista neagră, cărțile lor fiind scoase din toate bibliotecile publice și era clar că nici o editură oficială nu va publica nici măcar un rând scris de ei. Pe de altă parte, scriind, nu mai erau obligați să țină cont de cenzură, să facă compromisuri cu puterea sau să recurgă la alegorii. Cu alte cuvinte, puteau scrie liber, deși libertatea lor a fost scump plătită, prin pierderea postului de muncă, persecuții de tot felul și prin imposibilitatea de a ajunge la cititori altfel decât prin ediții de samizdat sau din exil.

În proză și piesele de teatru ale unor scriitori precum Ivan Klíma, Pavel Kohout, Václav Havel, Ludvík Vaculík ș.a., întâlnim o mare varietate de teme, printre care predomină cele contemporane. Cu timpul, pe lângă literatura de ficțiune începe să se impună, din ce în ce mai pronunțat, scrisul bazat pe *autenticitate*, pe înregistrarea întâmplărilor reale, și aceasta în câteva ipostaze: în primul rând este vorba de genul epistolar (ilustrat magistral de cartea lui Václav Havel *Scrisori pentru Olga*), apoi de jurnale și memorii (de exemplu jurnalul renumitului traducător și poet Jan Zábbrana); în cele din urmă, apare o nouă modalitate de proză, denumită de critici literari "autoreferențială". Prin acest termen se

înțelege atenția creatorului concentrată asupra propriei personalități și a propriului act de creație. Un pasaj pertinent cu privire la acest procedeu l-a scris Václav Havel, într-o carte de eseuri din 1990, intitulată *Do ruzn ch stran* (*În direcții diferite*): "În literatură, autoreferențialitatea deschide, de fiecare dată, problema sincerității. Poate oare să fie sinceră opera care ține neapărat să fie sinceră? Or, în clipa în care încep să mă observ pe mine însumi, interpretându-mă, inevitabil, într-un fel anume, mă transform deja în altcineva, într-o anumită măsură. De fapt, pe cine observ și despre cine relatez? Despre primul, adică despre cel observat, sau despre celălalt, cel care se observă?"

Folosirea procedeelor autoreferențiale este marcantă la Václav Havel (mai ales în piesele lui *Largo desolato* și *Audiencia*), la Ivan Klíma (de exemplu în romanul *Dragoste și gunoarie*), însă exemplul cel mai elocvent și cel mai original al acestui gen literar îl reprezintă romanul-jurnal al lui Ludvík Vaculík *Cartea cehă de vise*.

Geneza acestui "roman autoreferențial" a fost destul de atipică. În ianuarie 1979, în cunoscuta cafenea literară Slavia, aflată vizavi de Castelul praguez, Ludvík Vaculík, cu experiența sa de câțiva ani petrecuți în ghetoul disidenților, se plângea colegului său de breaslă, Jiří Kolář (care va emigra în curând în Franța), că nu poate scrie. Poetul Kolář îi răspunde cam în felul acesta: "Scrie atunci despre imposibilitatea aceasta de a scrie, scrie în fiecare zi, ce ai făcut, la ce te-ai gândit, și, după un an de zile, ai să vezi că în fața ta se află un text." Vaculík a creștat sfatul prietenului său, creștând un manuscris voluminos, începând cu data de 22 ianuarie 1979 și terminând cu 2 februarie 1980.

Cartea nu este un simplu jurnal, ci o construcție bine gândită, desfășurată pe mai multe planuri, printre care cele mai importante ar fi următoarele: 1/ viața de zi cu zi a unui disident de seamă mereu urmărit și tracasat, întâlniri cu prieteni, munca sa la ediții de samizdat; 2/ viața de familie, convorbiri cu soția Maria (Madla) și cu cei trei băieți ai lor, dar și legături sentimentale pe cale de dispariție, pe lângă cele care se nasc chiar în decursul zilelor con-

semnate în manuscris; 3/ reflecții despre scris, despre valoarea literară, dar și despre funcția morală și cognitivă a acestui fel de a scrie; 4/ idei legate de activitatea sa civică, de discuțiile sau chiar polemicile apărute în grupul Charta 77; 5/ descrierea viselor sau a coșmarurilor avute în somn (de aici provine și titlul romanului), ceea ce este un fel de contrapondere imaginativă față de motivele reale, autentice.

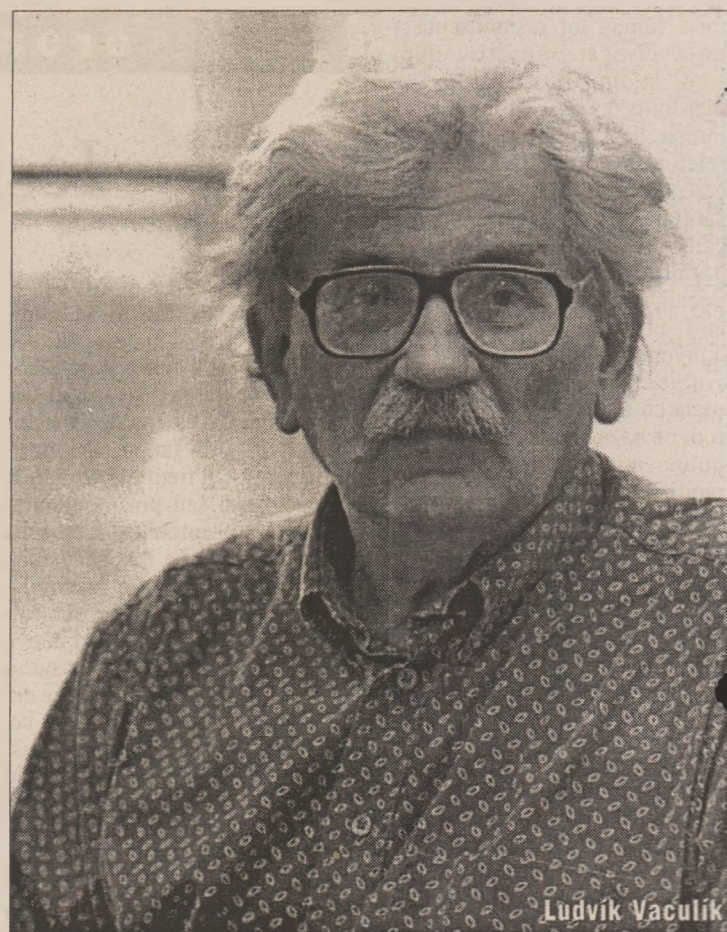
Pentru a ilustra aceste structuri diferite ale romanului, alăturăm câte un citat pentru fiecare dintre ele (toate citatele sunt traduse după ediția din 1992, publicată de Editura Atlantis din Brno):

ad 1/ Apropo de eternele interogatorii la Securitate: "Fiul Jan m-a întrebat: cum ți-a mers la poliție? 'Numai niște amenințări', am răspuns scurt, hotărât să nu dau detalii și nici să nu scriu aici despre asta. Am să minimalizez lucrul acesta până la a-și pierde orice importanță."

ad 2/ Despre prietena Helena: "De patru luni observ starea ei de îndrăgostită, observ scufundarea ei în iubire, și, observând frumusețea acestei deveniri, mă simt neliniștit, așa cum m-aș simți și sub o cascadă în munți care, bineînțeles, n-a fost creată de dragul meu, însă, în caz că există, trebuie s-o admir și să-i mulțumesc."

ad 3/ În legătură cu scrisul publicistic și cel folosit în romanul-jurnal: "Între foiletoanele mele și rândurile de față e o diferență mare, ca între două opinii. Aici trebuie să exprim doar sentimentele și ideile mele, în timp ce dincolo ele trebuie exprimate într-o formă atrăgătoare. Scriind foiletoane, mă gândesc la cititor, iar aici mă gândesc la mine însumi."

ad 4/ Despre Charta 77: "Articolul meu are un scop care poate fi găsit dincolo de cuvinte: să pornim din cercul 'disidenților'. Aș vrea să ajungă până la oamenii care au acceptat regimul, într-un fel, dar li se face rău din cauza lui; au renunțat, dar încearcă să le înfrâneze. La ce bun, dacă, pe de o parte, va străluci o mână de luptători de neclintit, iar, pe de altă parte, societatea întreagă va cădea într-un marasm total. O să supraviețuim prin ceea ce va rămâne în conștiința și în moravurile comunității, nu prin ceea ce va rămâne în literatură. (...) Eram sigur că vorbesc clar

Ludvík Vaculík

despre pericolul care amenință Charta, în sensul că s-ar transforma într-o celulă a unui nou partid, cu disciplină de fier, convenabilă pentru niște 'oameni cu un caracter aparte', dar nu pentru mine sau pentru Jiří Gruša, iar eforturile ei ar deveni totalmente de neînțeles și fără nici un interes pentru oameni de rând."

ad 5/ Despre un vis: "Am visat azi noapte, cu totul neașteptat, că stau în restaurat cu un american oarecare ce voia să mă ajute făcând schimb de bani cu mine, în loc să facă asta la o bancă. Îmi da patru sute de mărci și vrea șase sute de coroane. Eu însă am numai trei bilete de câte o sută de coroane și niște mărunțiș. El îmi face reduceri, iar în jurul nostru se strâng oameni care îmi oferă de la două până la cinci coroane, ca să am suficienți bani pentru un asemenea schimb avantajos. Deodată îmi dau seama că, din clipă în clipă, cineva trebuie să vină să mă aresteze. Strâng repede toți banii și i-i dau, aproape forțat, americanului, luând de la el numai două sau trei bancnote, după ochi. - Acum, uitându-mă în portmoneu, am găsit acolo numai optzeci de coroane. În primul moment am fost dezamăgit, față de ceea ce așteptam, imediat însă am simțit ușurarea că acele supărătoare bancnote străine s-au dus pe copcă."

De două ori, în text este menționată România. La un moment dat, autorul își amintește că în anii '60, când lucra în calitate de redactor la săptămânalul *Literární noviny*, era vorba să fie trimis în România la un

schimb de experiență, într-o revistă literară. Se pregătea chiar să învețe limba română, cel puțin bazele gramaticii și expresii uzuale. Calătoria însă nu s-a realizat, fiindcă un tovarăș atotputernic, de la Comitetul Central al Partidului Comunist, i-a interzis-o. Mai departe, pe data de 5 iulie 1979, scriitorul istorisește o întâlnire cu un grup de turiști români, în căutarea drumului spre Castelul praguez. Că să le facă plăcere, se străduiește să-și amintească ceea ce învățase cândva în românește la școală, înainte de război, pe vremea Miciei Înțelegeri. Spre marea stupefacție a românilor, începe să intoneze cu o pronunție aproximativă: "Traiască Regele în pace și onor, de țară iubitor...". La auzul imnului regal român, turiștii se uită îngroziți în jur și discuția se sfârșește brusc.

Spațiul disponibil nu ne permite să analizăm mai amănunțit calitățile estetice ale *Cartii cehă de vise*. Aș dori să închei secțiunea mea prezentare cu o concluzie de ordin moral: romanul lui Ludvík Vaculík este o mărturie a unei sincerități extreme, împinse până la capăt, chiar cu riscul de a apărea, el însuși ca și prietenii lui, într-o lumină mai puțin favorabilă; este o dovadă a unui mare curaj civic și a unei integrități morale, demne de admirația noastră.

O veste bună pentru cititorii români: la anul, *Cartea cehă de vise* va apărea, în versiunea românească, la prestigioasa Editură Humanitas din București.

Libuše Valentová

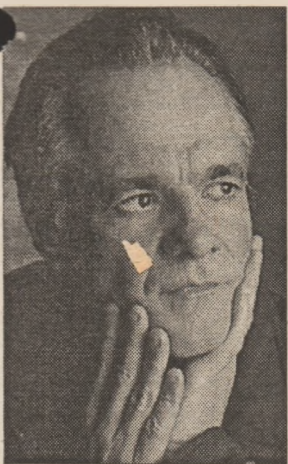

Roman irlandez

• Născut în 1928 în comitatul Cork, William Trevor și-a petrecut tinerețea în Irlanda și și-a făcut studiile la Trinity College din Dublin. Până la 32 de ani a fost sculptor. În 1960, a abandonat sculptura și și-a luat o slujbă în publicitate, descoperindu-și cu această ocazie talentul literar. Laureat cu mai multe premii prestigioase pentru romanele și nuvelele lui (e considerat mai ales un maestru al prozei scurte), William Trevor a publicat anul trecut un nou roman, *The Story of Lucy Gault*, a cărui acțiune se petrece în Irlanda începutului de secol XX aflată în război civil, fundal pe care se dezvoltă dramele și tulburările psihice ale personajelor – dolii, regrete, remuscări, iubiri destrămate, rușine, aspirații neîmplinite. Cel pe care „The New Yorker” nu ezită să îl numească „cel mai mare autor în viața de nuvele în limba engleză” se dovedește din nou un prozator de primă mână.

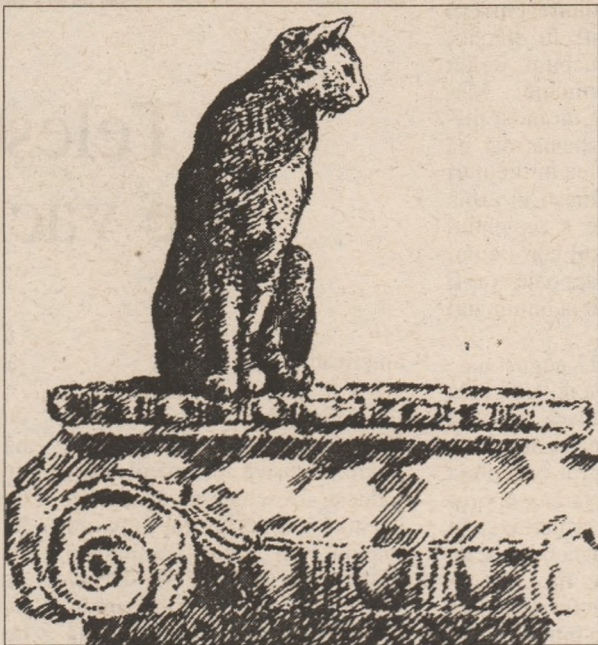
Premiul Rómulo Gallegos

• Dintre cele 246 de cărți care au concurat pentru una din cele mai impor-

tante distincții literare din America Latină, romanul columbianului Fernando Vallejo, *El Desbarranca-dero* (Ripa) a obținut rivnitul premiu venezuelean Rómulo Gallegos 2003 (câțiva dintre laureații anteriori: Llosa, Márquez, Carlos Fuentes, Roberto Bolaño). Biolog de meserie, romancierul și cineastul Fernando Vallejo a anunțat că donează cei 100.000 de dolari ai premiului pentru îngrijirea ciinilor vagabonzi din Caracas.

Pisicile din Atena

• Scriitorul grec Takis Theodoropoulos (n. 1954) are o bună cotă internațională. Pasionat de istoria și de gândirea antică, el e autorul unor romane ambițioase precum *Căderea lui Narcis* și *Peisaj absolut* în care compară Grecia trecutului și cea contemporană, sau al unei biografii a lui Xenofon, scos din cadrul plicților al manualelor școlare și transformat într-un aventurier modern. În *Cele șapte vieți ale pisicilor din Atena*, Takis Theodoropoulos îi imaginează pe Zenon, Democrit, Empedocle, Epicur sau Alcibiade reîncarnați în pisicile vagaboande din capitala Greciei, pisici pe care primăria își propune să le stîrpească, în vederea pregătirii pentru Jocurile Olimpice din 2004. Scrisă inițial pentru ziarul „Ta Néa”, unde romancierul are o rubrică, fabula nostimă și truculentă ascunde în spatele glumei o problemă gravă, cea a raportului dintre modernitate și Antichitate. Theodoropoulos distinge trei faze ale conștiinței grecești contemporane: copilăria („Existăm fiindcă sintem descendenții direcți ai elenilor antici”), adolescența revoltată („Sa facem din trecut tabula rasa”) și maturitatea sarcastică („Nu istoria contează, ci atitudinea noastră față de ea”). Între farsă neagră și parabolă muscătoare, *Cele șapte vieți ale pisicilor din Atena* afirmă convingerea autorului că „fără clasici, e imposibil de conceput orice activitate creatoare de azi”. În imagine, un desen de Gianni Burattone.

Ultimul roman al lui Kobo Abe

• Scriitorul și dramaturgul japonez Kobo Abe s-a născut în 1924 în Mancuira, a studiat medicina la Universitatea din Tokio, dar și-a abandonat cariera medicală pentru a se consacra, începând din 1948, literaturii. Influențat puternic de Kafka și suprarealism, el a cunoscut o consacrare internațională în 1962 cu *Suna no ona* (Femeia nisipurilor) – filmul cu același nume, realizat în colaborare cu Te-shighara Hiroshi, fiind premiat în 1964 la Cannes. Numeroasele romane și povestiri ce au urmat au o linie epică asemănătoare: un bărbat de vîrstă și condiție socială medie este, în urma unui eveniment neprevăzut, smuls cu brutalitate din rutină. Odată declanșat procesul de ruptură, eroul rătăcește prin labirinturi. Parcursul e susceptibil de lecturi plurale, căci Kobo Abe

se joacă simultan cu genuri diferite: roman polițist, poveste fantastică sau filosofică, S.F., căutare inițiativă, auto-analiză... Nu altfel se întâmplă și în ultima sa carte, scrisă cu puțin timp înaintea morții, în 1993, pe cînd era grav bolnav: *Caiet Cangur* (tradusă recent la Gallimard). Toți funcționarii unei întreprinderi sint obligați să propună cite un nou produs. Eroul romanului sugerează un Caiet Cangur, după o vagă idee legată de lectura unui articol despre marsupiale. De a doua zi încep să-i crească din pori tije vegetale comestibile și pentru bolnav începe o călătorie cosmarească prin regiunile obscure ale infernului. Îmbinînd absurdul cu hiperrealismul și o veselie mordantă cu pasaje elegiace, Kobo Abe dă în această ultimă proză cu accente kafkiane măsura originalității sale.

Olalario!

• Universitatea Mozarteum din Salzburg, considerată una din cele mai bune școli de muzică din lume (acolo s-a format, între alții, Herbert von Karajan), a înființat și o secție de yodler. Concurența la admitere va fi foarte mare și cursurile scumpe, căci pentru cei ce vor să deprindă arta acestui gen de cîntec nu sînt decît 20 de locuri. „În Austria, yodlerii pot cîștiga foarte mulți bani. Există posturi de radio la care nu se cîntă decît acest tip de muzică, iar practicanții lui au mare succes și în străinătate, în special în China” – a explicat Harold Milner, specialist în folclor muzical.

Adaptări

• Adaptarea operelor literare, teatrale și a benzilor desenate pentru marele și micul ecran face obiectul Festivalului internațional de cinema și scriitură. Pentru cea de a treia ediție, înțîlnirea scriitorilor, scenariștilor, regizorilor, editorilor și producătorilor va avea loc la Monte-Carlo, între 2 și 5 octombrie.

Fidel Castro pe divan

• Tînărul scriitor mexican Jorge Volpi s-a făcut cunoscut în 1999 cînd romanul lui *En busca de Kling-sor* (În căutarea lui Kling-sor, Ed. Seix Barral) a întrunit laudele criticii și un remarcabil succes de vânzare. În noul lui roman, *El*

fin de la locura (Sfîrșitul nebuniei), apărut tot la Barcelona, la Seix Barral, Volpi se amuză să îl culce pe Fidel Castro pe divanul unui psihanalist. Săptămînalul literar mexican „Letras libres” se arată entuziasmat de tonul burlesc și curajul politic al celui de al doilea volum al unei proiectate *Trilogii a secolului XX*.

Călătoria numită dragoste

• Deși e fondatorul feminismului italian, prin autobiografia publicată în 1906, *O femeie*, a cărei sinceritate șocantă a stîmuit scandal, Sibilla Aleramo (1876-1960) își datorează posteritatea unui bărbat: Dino Campana, poet de valoare universală, autor al unui singur volum, *Cîntece orfice*, publicat pe speze proprii în 1916. Cu doi ani înainte de a fi internat într-un azil psihiatric, unde a mai trăit cu mințile rătăcite pînă în 1932. Cu 9 ani mai tînăr decît Sibilla Aleramo, poetul nebun și admiratoarea sa seducătoare și strălucită ca spirit au avut o relație pasionată timp de un an și jumătate, din august 1916 pînă în februarie 1918. Corespondența lor incendiară și lirică, publicată de Sibilla în 1958 (cu o prefață de Mario Luzi) a făcut această iubire legendară. Republicat în ediții critice în 1977 și 2000 la Ed. Feltrinelli, sub titlul *Un viaggio chiamato amore, lettere 1916-1918*, volumul a fost un fenomen editorial în Italia, figurînd luni la rînd pe lista celor mai vindute cărți. Un mare interes au stîmuit și jurnalele intime ale Sibillei Aleramo, *Orsa minore, note di taccuino e altre ancora* (Ursa mică, însemnări din carnet și altele), succes sporit de filmul pe care Michele Placido l-a făcut despre romantismul exaltat al relației dintre poetul solitar și strălucita intelectuală angajată în trezirea conștiinței feministe, care și-a abandonase familia pentru a scrie și a trăi liberă. În viața ei amoroasă haotică s-au succedat, între alții, Giovanni Papini, pictorul futurist Boccioni, poetul Salvatore Quasimodo, dar și un dansator de bar, un campion olimpic de scrimă, un mistic... Dintre toți, doar Dino Campana i s-a părut un partener pe măsura fervorii ei intelectuale.

Axa tatălui

• După cum se știe, arhitectul oficial al celui de al III-lea Reich, autorul monumentelor regimului nazist și al proiectului nedus pînă la capăt al unei axe nord-sud de-a lungul căreia s-ar fi articulat noul Berlin hitlerist, se numea Albert Speer. Același nume îl poartă și fiul lui, arhitect de asemenea, și care a elaborat un mare plan urbanistic în

jurul unei axe monumentale N-S de 16 km. Albert Speer jr. a lucrat în perspectiva Jocurilor Olimpice de la Pekin din 2008, urmărind să lege satul olimpic de Orașul interzis. Printre realizările lui anterioare se numără Parlamentul din Yemen, Ministerul Afacerilor Externe din Arabia Saudită și Expoziția universală de la H. ovra din anul 2000.

Intimitate și alte povestiri

• Născut în Anglia în urmă cu 49 de ani, ca fiu al unui emigrant pakistanez și al unei englezoaice, Hanif Kureishi a studiat filosofia la Londra și și-a cîștigat existența în tinerețe scriind romane pornografice sub pseudonim, înainte de a cunoaște succesul în Europa și SUA ca dramaturg și scenarist, în anii '80 (a primit un Oscar pentru cel mai bun scenariu cu filmul *My Beautiful Laundrette* realizat de Stephen Frears în 1985, iar ecranizarea romanului său *Intimitate* de către Patrice Chéreau a fost recompensată cu Ursul de aur la Berlin). De foarte bune aprecieri s-au bucurat și romanele și nuvelele lui, *The Buddha of Suburbia* (1990), *The Black Album*, (1995), *The Body and Seven Stories* și volumul *Dreaming and Sheming* (conținînd amintiri, eseuri și confidențe de o impresionantă sinceritate.) În vara aceasta, Editura Humanitas a publicat, în colecția sa „Raftul întîii”, o primă carte de Hanif Kureishi în traducere românească (de Elena Ciocoiu), *Intimitate și alte povestiri*, conținînd cinci proze ale acestui „fiu iubit al literaturii britanice contemporane”, care mărturisește că „se așază la masa de scris ca și cum de asta ar depinde viața lui”.

post-restant

de
Constanța Buzea

IN AȘTEPTAREA cărții, aceeași mișcare delicată a sufletului în încercarea în-singuratei de a sensibiliza lumea la rugăciunea sa, de a fi ascultată și iubită: „Obosită de ritmul sângelui/ Curgând prin vene solitar/ Asemenea stelei fără noaptea/ Și a valului fără țarm./ Iubire a mea, orfană de iubire”, (*Talia Kleiman, Israel*)

✉ La doar 18 ani, ar fi poate un abuz să vi se ia bucuria, cu mici sugestii venite din partea unui mai vârstnic. Talent, elan, tandrețe, uneori imaginație nereprimată, farmec, mult farmec negru în amestecul, altfel mai greu de acceptat de firi-le disciplinate, dintre tentația de a șoca dur și expresive stările de atâtea ori bogate cu adevărat. Autocontrolul, trierea, buna alegere între util și inutil, în poemul de astăzi, mi se par cu neputință și chiar nefolositoare.

Cred că veți evolua rapid, inteligență va va supune curând, prin saturare de glorie facilă și prin lehamite de mult și amestecat, unui joc nou și cuceritor al epurei. Adolescența se duce, și cu ea multe scârbe, inutile, excesive în vârsta următoare. Intimitățile tipătoare, lipsa de podoare, aglomerările abracadabrante de relatări fără rușine, gesturile și experiențele neconsumate până la capăt distrug, prin delire și sinceritate masive, secretul sentimentelor, partea frumoasă a trăirilor acoperindu-se acum ca de sângele măcelăriei ori miasmele sălii de disecție. Atâtea impudore va va da curând de gândit? Dacă nu, cred că veți intra, ca poetă, într-o competiție tragică cu nebunia lumii întregi, care nu are de gând nici să piardă partida și nici să vâ piardă. Am căutat un poem ceva mai cuminte, *holurile liceului*. „liceul ăsta miroase a urină de câine/ dimineața femeile de serviciu o împrăștie cu cârpele lor/ pe toate coridoarele noi intrăm în clase/ ne astupăm urechile și inhalăm cu vînte imbibate cu urină/ în pauză ne frecăm hainele de pereți/ ne ducem pe la majorate «vai, cu ce parfum te-ai dat?»/ «nu, nu e dior?» bărbaiți se oferă să ne țină paltoanele/ le perie le scutură le mângâie/ ca să ne simtă prezența chircită prin buzunare/ nimănui nu-i trece prin cap că sunt niște oameni/ sunt oamenii-haine omul pus peste om să-i țină de cald/ lipit de spinare prins în bolduri/ nici

mai lung nici mai scurt/ cu pârdes pe picioare cu simțuri atrofiate/ omul-haină mai bine îmbrăcat decât tine”. În contextul dat, dificil de impudic, am găsit încă un poem aproape inocent: „Tu nu ai de unde să știi căta durere e în mine mă doare și cuta perdelei/ pliată ca lama unui cuțit mă vîr sub birou și simt forcepsul în jurul gâtului/ îmi ard părul îl împletesc cu moțul tău de la un an mama mă gâdila cu părul pe față/ acum părul nostru incolțește în carne se ghemuiește sub negi eu de sub birou bat cu pumnii/ în calorifer apa țâșnește în lichidul ăsta de consistență gelatinoasă mă simt ca în/ propriu-mi uter sunt postere la ieșire mare spectacol mare EU”. A fost acesta textul numerotat a fi al cincilea din poemul în 11 părți intitulat *Mandala*, din care îl transcriu și pe cel de-al doilea: „în halatul de baie încăpăm amândoi eu în buzunar tu în măneca stângă/ în rest morții noștri cu sâni plini calzi cu mustața nerasă cordonul ombilical este/ din cârpă și vată cu petice de plastic și pete de cerneală prin el ne schimbăm saliva și/ lichidele intrauterine degetele ni se încurcă se împreunează ca lanțurile amestecate în aceeași cutie/ îți răcăi palma până la os sculpez statuete egiptene cu însemne hymenale mîna mea oarbă conturează/ excită gura unei vase buricele degetelor se plimbă circular pe hieroglifice metalice.” (*Oana Calin Ninu, Constanța*) ■

● Toate televiziunile anunță scumpirea energiei electrice, în urma înțelegerii dintre Guvern și FMI. În sfârșit! În sfârșit!, jubilează contribuabilul fericit de-a asemenea armonie... Măsură este potrivită, un picuț discretă și cam sofisticată, dar ea va duce la repunerea în drepturi a zootehniei românești în urma creșterii viguroase a șeptelului de ovine. Paradoxul corolarului murphyan: seul de oaie va fi folosit tot mai mult la iluminatul cu opaite.

● În ziua de 22 august a.c., Poliția română și-a dovedit încă o dată vigilența, dacă mai era nevoie, în prinderea unor infractori periculoși pentru economia națională și bunăstarea poporului. Astfel după o urmărire ca în filme, a fost anihilată o rețea, de fapt o familie de tip „*vai de Cosa Nostra*”, care furase câțiva știuleți de porumb într-o căruță. După focuri de avertisment trase cu armamentul din dotare (preluare de la imagini Tv), căruțașii gonind cu bolidul tras de un cal-putere costeliv, s-au lăsat prinși riscând o pedeapsă de până la 15 ani de închisoare. Cu șederea saboturilor după gratii, se va evita consecința proverbului: „Cine fură azi din tarla, mâine din rezervele de stat se va infrupta...”, iar noi trebuie să rămânem ce-am fost și mai mult decât atât, adică mămăligarii...

● Păianjenii care au început să facă victime pe litoralul românesc al Mării Negre sunt miniroboți produși de fabricile irakene de armament chimic și au blindajul carapacei executat după o tehnologie utilizată de fosta Uniune Sovietică la tancurile T34. Ei sunt, de fapt, în drum spre Aeroportul Kogălniceanu în căutarea soldaților

cronica tv

Teleștiri de vacanță

americani...

● În data de 15 august 2003 (de Sfânta Maria), conducerea PSD a inițiat un curs de pesedizare intensivă a românilor ortodocși. Deschiderea festivă a cursului s-a desfășurat după un manual din vremi comuniste păstrat cu pioșenie de Octav Cozmâncă, și a avut loc simultan la Mănăstirile Putna, Nicula și Argeșului unde lectori au fost domnii Octav Cozmâncă (cum era și normal), Dan Matei Agathon, Ioan Rus ș.a. Prima lecție, prin întreruperea liturgiilor, a fost citirea unei ode în metru postdecembrist închinată președintelui PSD, Adrian Năstase, în timp ce participanții au acompaniat ariile celor trei soliști cu fragmente din *Corul robilor* sub formă de mormăituri ininteligibile. Doar la un moment dat s-a auzit ceva mai clar o voce disonantă: „*Nici aici nu scăpăm de voi, mă?*”

● Se considera că Alina Mungiu-Pippidi a fluierat în biserică tocmai când pesediștii se prezentau cu mare cucernicie spre lăcașurile sfinte pentru a înfățișa nerod..., pardon, norodului atașamentul și credința în mărirea, puterea și eternitatea pesedeului și ale președintelui

său, acum și pururea.

Prim-solistă a ansamblului de muzică nouă, CURS, doamna Mungiu a prezentat în premieră absolută după anul 2000, Oratoriul „*Scăderea-n sondaj*” în mi minor, opus 57” pentru fluier, creație dedicată *da capo al co(a)da* PSD-ului. Drept urmare, Dan Matei Agathon, Octav Cozmâncă și încă vreo câțiva au interpretat în grup *Aria calomniei* pe o temă de casă de Adrian Năstase – primă audiere.

Urmează procesul.

● În virtutea frumoaselor noastre tradiții, domnul ministru Dan Nica a anunțat la Tv o posibilă majorare a abonamentelor la telefon, cam către 350 de mii de lei per abonat. Sociologii, politologii, istoricii și etnologii consideră măsura bine venită, fiindcă astfel se va reînnoia oficial un vechi obicei de comunicare, eficient și ieftin: *strigarea peste sat...* Pentru intimități sau secrete, deocamdată experimentul în zona Munților Apuseni, se va folosi *Tulnicul...*

Telefil 2

“Adică 57% dintre români se opun politicii PSD, față de 52 cu vreo lună mai înainte.

Note despre poezia Norei Iuga

(urmăre din pag. 13)

Spitalul manechinelor (1998) continuă acest proces de pătimășă înscriere a viului în poem (“poți să faci ce vrei / eu tot te aduc fără să știi / în această hârtie nerușinată / fiecare poem e un viol / fiecare ficțiune e refugiu unui masochist”), dar, nu o dată, și sentimentul realizării, al căderii sub o mască imaginată, pur produs al “creierului”, lipsit de concretul palpabil de către “mâna” ce l-ar putea verifica: “mă pipăi și nu mă găsești / - când nu exist sunt perfectă - / pantofii stau lângă pat / mânușile pe noptieră / numai mâna cu care îți scriu / lipsește

din cameră / dar creierul mi-a devenit flexibil / e un atlet de douăzeci de ani / îmi scot din geantă rujul pudrieră / cochetăria îmi atârna de gât / ca un bolovan”. Întreg acest ciclu, ca mai toate poemele semnate de Nora Iuga, crește pe o asemenea oscilație între “refugiul în creier” și “terapia de șoc” a poeziei scrise “acum / cât creierul sângerează”, adică în momentele în care trăirea dramatică se poate dispensa de “distincția” mai mult sau mai puțin reală a fantazării lirice: joc dintre confesiunea brutală a stărilor de spirit, cu violențe coloristice și deformări ale desenului de substanță expresionistă, și *ars combinato-*

ria abil regizată, făcând vizibilă manipularea de la distanță (auto)ironiei cu accente elegiace, angajând atitudini de revoltă (C. Abaluța a făcut trimiteri la poezia *beatnicilor* americani) și de crudă mărturisire de sine, alături de tandre apropiere de lucruri. O luciditate exigentă, neconcesivă față de răul din lume și din sine, o ținută etică afirmată fără nici o emfază dar cu o gravitate decisă, într-un univers asediat de derizoriu și pândit de spectrele spaimei, conferă discursului poetic demnitatea la care aspiră ori s-ar cuveni să aspire orice poezie autentică.

Ion Pop

voci din public

Domnule profesor,

Cu reminiscențe terminologice de la bacalaureat 2003, „simulez... un incipit” epistolar, remarcând: cu Mircea Martin și cu Mihai Zamfir, formați un triumvirat universitar exemplar, reprezentând promoțiile șaizeciste de „filologi” bucureșteni. Se pare că Mihai Zamfir va depășește, în ipostaza de... prozator postdecembrist, cultivând romanul și scrisoarea... exotica, lusitană.

Vi-i alatur pe Eugen Simion, care a traversat, fără tribut ideologic, „obsedantul deceniu”, ca student, preferând acuitatea la proletcultism și la realism socialist, și pe C. Stănescu, care, acum, în tranziție, susține profesoral, „Revista revistelor culturale” în „Adevărul literar și artistic”, o inteligență și onestă critică a criticii, demnă de campania revizuirilor actuale veritabile. Desigur, eu apar legat de acest imos grup, inoportun, doar printr-un gest subiectiv de intruziune. Ca intrus, mă recunosc în rolul personajului alegoric feminin și al celui minor-masculin din fabulele *Pisica salbatică și tigrul* și *Căinele și*

cafelul de Grigore Alexandrescu. De aceea, mă puteți admonesta precum Samson pe Samurache: „Noi, frații tăi, potaie!”

Între congenerii menționați, ați confirmat aspirația și vocația de a ne oferi „Istoria critică a literaturii române”, într-o similară viziune și amplitudine călinesciană, vol. I, apărut la Editura Minerva, în 1990. [...] E bine că vă consacrați decisiv continuării și finalizării acestui proiect important. Nu cred, totuși, că editorialul dv. din „România literară” ar fi sau poate deveni un impediment. Nu am prejudecata vârstelor sau a treptelor biologice, dar iluștrii dv. predecesori Eugen Lovinescu și G. Călinescu, au fost mai prompti în realizarea „comediilor” lor de istorie literară. Știm că teoreticianul modern al sincronismului, al teoriei imitației și al mutației valorilor estetice a definitivat și a editat „Istoria literaturii române contemporane”, în cinci volume, între 1926-1929, la vârsta de 45-48 de ani, iar G. Călinescu izbutea, primul, la 42 de ani, în 1941, să editeze „Istoria literaturii române de la origini până în

prezent”. Ca autor al volumului I de „Istorie critică a literaturii române”, dv. ați... debutat ceva mai târziu, la 51 de ani, în 1990. Probabil, e timpul, după 13 ani, să demarați și, în următoarele trei volume dedicate perioadelor literare majore, a „marilor clasici” de la „Junimea” și „Convorbiri literare”, coordonate de T. Maiorescu, a scriitorilor interbelici și a celor care au trăit și au creat „sub comunism”, în perioada postbelică, să edificați o tetralogie monumentală.

Cred că tonul și începutul unor rezonabile revizui critice postdecembriste se afla chiar în „Istoria critică a literaturii române”, volumul I, din 1990. Revizuirile au fost promovate apoi, programatic, în paginile revistei „România literară”. Gh. Grigurcu sugera, ca totdeauna sagace, că revizuirile trebuie să fie preocupări permanente ale criticii literare, să se exercite nu numai asupra perioadei literare postbelice, ci și retrospectiv, asupra perioadelor revoluate.

Așa cum concede, cu complezență malițioasă, d-l Alexandru George în „opinile” de sub titlul insidios „Citiți-l pe Agârbiceanu” din „Luceafărul”, nr. 25 și 26 din 2003, dv. rămâneți „unul dintre cei mai importanți critici ai vremii noastre și, după plecarea din țară a lui Matei Călinescu, cel mai valoros critic al contemporaneității, cu multe contribuții și la epocile mai vechi ale literaturii”. Nu ignorați, ci receptați impulsul pe care acest infatigabil și intransigent partizan al revizuirilor vi-l oferă, imputându-vă „incongruitatea demersului, falsitatea argumentației și erorile de istorie literară din cuprinsul destul de succint al editorialului „Dureri înăbușite” dedicat de dv. comemorării lui Ion Agârbiceanu, autorul romanului *Arhanghelii*, pe care-l datați eronat, 1913, în loc de 1914. Suportând și această erată georgeană, sunt sigur că veți concretiza în mod remarcabil proiectul dv. de istorie literară. Aveți fler de a discerne între elogii banale și obiecții tendențioase-minimalizatoare.

Vă doresc succes și vă asigur de promptitudinea lecturilor mele „fidele” și „respectuoase”.

Ion Trancău
profesor pensionar,
din Târgu Jiu

la microscop

de Cristian Teodorescu

Demisii la ordin

ÎND și-a dat demisia „din motive personale” faimosul secretar de stat de la Justiție, Costache Ivanov, cunosătorii treburilor ministerului condus de dna Stănoiu mi-au spus că Ivanov a demisionat la somatie. Cîteva zile după Ivanov, om care a amestecat politica în justiție de nu se mai știa care e una și care-i alta, s-a retras din funcție, din motive de sănătate, și procurorul general Joiță Tănase. Regele recursurilor în anulare, cel care i-a scăpat de și din pușcărie pe toți clienții președintelui Iliescu și pe toți amicii PSD-ului, Joiță Tănase va rămâne în istoria nefericitei noastre tranziții ca magistratul care și-a bătut joc în chipul cel mai scandalos de ideea de Justiție în România.

S-a bucurat Opoziția de parcă ea l-ar fi dat jos pe Joiță, ziazele mari erau în al nouălea cer, iar celor de la APADOR-CH, care au izbutit o dată să-l răzbească pe numitul, aproape că nu le venea să creadă.

Toată presa din România a vrut să afle de ce suferă dl Joiță. Pînă la ora la care scriu acest *microscop*, subrezitul procuror a rămas cărbune acoperit. Cu nici o săptămîna înainte de demisie, mi-au spus persoane care l-au văzut, procurorul general nu părea nici măcar bolnavior, necum bolnav. Dar pe lumea asta mai există și depresii psihice, mai există și amintirea sinuciderii procurorului Cristian Panait despre care se spune că ar trebui să-l urmărească toată viața pe Joiță Tănase. Un prieten ziarist mă întreba intrigat dacă chiar cred povestea cu demisia din motive de sănătate. N-are importanță ce cred eu, dar dacă procurorul general al României demisionează fiindcă nu-l mai ajută sănătatea, nu e normal să-l întrebăm de ce suferă? Dată fiind tăcerea dlui Joiță nu-mi rămînea decît să cred că ori l-a nimerit vreo boală despre care e jenant să vorbești, ori că e o persoană discretă, ori că i s-a sugerat să se declare bolnav. Cînd prefiram aceste ipoteze, aflu că bolnavului i s-a promis postul de consul al României la

Strasbourg. Cum promisiunea nu putea veni decît de la Cotroceni, de ce nu deschide dl Iliescu un cabinet de medicină alternativă unde să prescrie funcții în loc de medicamente? Culmea umorului involuntar produs de dl Iliescu e că tocmai ce i-a dascălit pe ambadori și pe toți ceilalți reprezentanți ai României în străinătate să nu se lase influențați de pile, să-și facă profesionist datoria etc. Asta în timp ce îi pregătește intrarea în diplomatie profesionistului Joiță. Crede oare cineva că la Strasbourg acestuia nu-i vor mai zdrăngăni tinichelele pe care și le-a tot legat legat de coadă la ordin?

Mai trec cîteva zile de la demisia lui Joiță și se retrage din funcție, tot din motive de sănătate, mîna dreaptă a directorului SRI, generalul Vasile Iancu, securist trecut prin multe funcții importante pe vremuri. Cunosătorii sînt de părerea că și în acest caz e vorba de o afecțiune aparte. Mai precis, că SRI-ul a făcut alergie la generalul Iancu, iar acesta a trebuit să se declare bolnav.

Se pare că demisiile astea nu sînt altceva decît jertfe pe altarul intrării României în Uniunea Europeană, primele două, și pe cel al integrării de facto în NATO, ultima, despre care sînt convins că nu va fi și cea din urmă.

Demisii de fațadă, pentru ochii Occidentului, sînt de părere scepticii. De acord. Se apropie raportul de țară pentru România la Uniunea Europeană, un raport de care va depinde admiterea noastră în Uniune în 2007, și bate la ușa momentul în care România va deveni membru NATO cu drepturi și îndatoriri depline. Politicoși, dar greu de prostiți, occidentali nu acceptă ca România să li se alature oricum. Nu-mi fac iluzii că din acest motiv Bucureștiul s-a hotărît să-și facă curat în batătură. Mai curînd aceste demisii și cele care probabil vor mai urma, indică faptul că Puterea de la noi se joacă în continuare de-a băgarea gunoierului sub preș, mai dînd cu cîrpa pe ici, pe colo. Dar oricum, cîrpa a început să se miște. ■

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Sr. Raspariilor 32, ap. 2
sector 2, cod 020548, BUCUREȘTI
Tel.: +4021 210.88.00 +4021 210.88.28
Fax: +4021 212.35.61
E-mail: office@prior.ro
www.prior.ro; Librărie virtuală: www.ebookshop.ro

NEUFERT Architect's Data ediția a treia

Esentială sursă de referință pentru orice tip de proiect de construcție.

De la prima sa apariție în Germania din 1936, manualul lui Ernest Neufert a fost progresiv îmbunătățit și revizuit de-a lungul a 35 de ediții și traduceri.

Această ediție, a treia în limba engleză a fost revizuită complet.

Cuprinde cu 40 % mai multe materiale:

- peste 6000 schițe, planuri, secțiuni.
- 3000 ilustrații (componentele clădirilor, serviciile, încălzirea, iluminatul, căile de acces, instalațiile termice și de sonorizare, protecția contra incendiilor etc)

2.500.000 lei

THE RAZING OF ROMANIA'S PAST de Dinu C. Giurescu

Povestea ilustrată a distrugerii sistematice a orașelor și satelor românești.

Panoramare a arhitecturii istorice din România.

299.000 lei

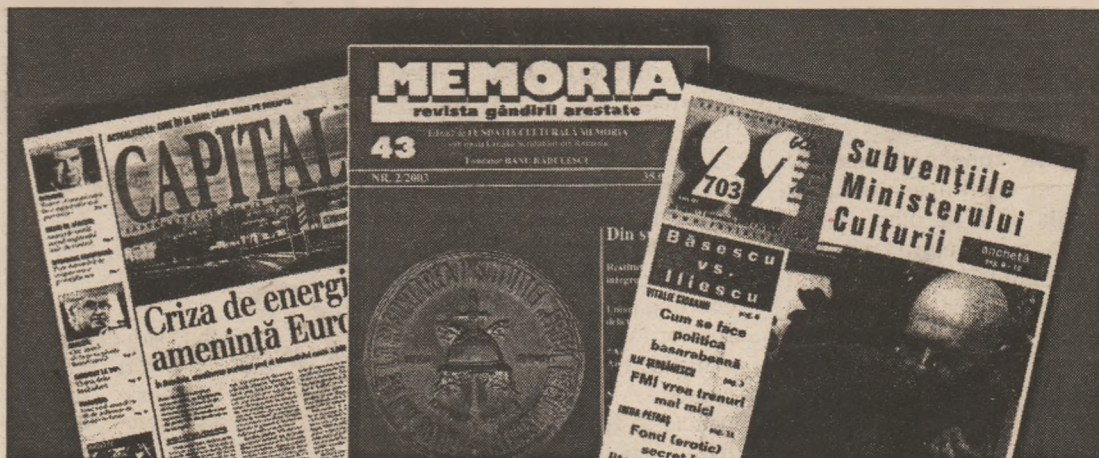

„Normal și de bun simț”

▲ N NR. 703 al revistei „22”, Răzvan Theodorescu e întrebat dacă e moral ca membrii Comisiei Naționale pentru Subvenționarea Culturii Scrise să-și aloce fonduri unii altora. Ministrului situația i se pare „perfect normală”. Într-o țară în care parlamentarii nu mai conțin să-și voteze privilegiile, în care clientelatul politic e mult mai profitabil decât competența profesională, în care foștii securiști, activiști, oportuniști sînt puternici oameni de afaceri, iar corupția s-a întins de sus pînă jos (știati, de pildă, că un tînăr avocat sau un tînăr medic nu poate ajunge cînstit, prin concurs, în barou sau într-un spital mare, dacă nu dă o spagă de cîteva mii de dolari?) – situația e *perfect normală*. Cînd mita, pilele, nepotismul, traficul de influență, fărădelegea sînt generalizate, noțiunea de *morală* e scoasă din joc sau devine demagogică. „Am ales în aceste comisii – mai spune Răzvan Theodorescu – pe cei care, după opinia mea, sînt în domeniul lor printre cele mai importante personalități”. Iată importante personalități ale Comisiei Naționale pentru subvenții de carte și reviste culturale: Dan Berindei (președinte); D. R. Popescu (vicepreședinte); Doina Banciu; Gheorghe Buluță; Silvia Colfescu; Mircea Ghițulescu; Dan Grigorescu; Eniko Marko; Lucia Ovezea; Radu Petru; Sorin Preda; Lucian Pricop; Marius Tupan. Că acești „eminenți cîrturari” și-au dat cîrților, editurilor sau revistelor lor subvenții preferențiale e un lucru bun: „Acesta e punctul meu de vedere – declară ministrul. Știu că poate fi atacat dar are, cred eu, și elementele sale de *bun simț*”. (s.n.) ● De cu totul altă părere e săptămînalul economic și financiar *CAPITAL* nr. 35, care, sub titlul *Subvenții scandaloase* privește deciziile Comisiei din punctul de vedere al economistului: „Să acorzi subvenții de sute de milioane de lei unor edituri aflate în procedură de executare silită, cu mari datorii la bugetul de stat, nu reprezintă decât un exemplu de cum se risipește banii contribuabililor. Editurile Scrisul Românesc și Dacia, aflate în topul subvențiilor, sunt exemple sfidătoare la adresa moralității comisiei care a împărțit banii.” ● Pentru ziaristii specializați în economie și finanțe, faptul că membrii Comisiei și-au atribuit bani pentru afaceri personale nu e normal și cu atît mai puțin „de bun simț”. Ei au descoperit, de pildă, că „Radu

revista revistelor

Petru, membru în comisie din partea organizațiilor patronale de difuzori de carte, deține 17,2% din acțiunile Editurii Sedcom Libris Iași, editură care a primit subvenții de 154 milioane lei pentru opt titluri. Precizăm că Sedcom Libris Iași este acționară la Tipografia Sedcom Libris SA, unde și Radu Petru, ca persoană fizică, are 47% din acțiuni”. Mai mult, Sedcom Libris are datorii la stat de 471,1 milioane lei. Ceea ce e un mizic pe lingă Editura Scrisul Românesc (,) care va beneficia „de subvenții în valoare de 706 milioane lei pentru editarea a 28 de titluri (fiind prima pe listă, înaintea Editurii Academiei Române!), în ciuda faptului că are datorii de 2,75 miliarde lei la bugetul de stat și se află în procedură de executare silită. Cu alte cuvinte, statul se luptă să recupereze datoriile de la «agenții» rău-platnici, iar, pe de altă parte, scoate de la buget bani pentru a ține în viață întreprinderi nerenabile. E dificil de stabilit care au fost criteriile pe baza cărora s-au acordat subvenții acestei instituții: faptul că editura aparține 100% statului sau prietenia de notorietate dintre senatorul PSD Adrian Păunescu și Florea Firan, directorul Editurii Scrisul Românesc.” Și degeaba a întocmit Curtea de Conturi un raport despre neregulile privind modul cum au cheltuit unele edituri subvențiile primite anul trecut, de vreme ce documentul nu a fost dat publicității.

„Academia” din Aiud

REVISTA *MEMORIA* este subvenționată de generoasă Comisie cu 60 de milioane, tot atîta cît se atribuie și publicației „Argeș” din Pitești, ce exista pentru ca directorul ei, Mihail Diaconescu, să aibă unde-și face cultul perso-

nalității și să publice campioni ai *omagiilor* ceaușiste precum Ion Dodu Bălan și Nicolae Dragoș. În nr. 43 al „Memoriei”, rămasă aproape singură în obstinația pentru adevăr în „procesul comunismului”, sînt aduse noi și noi mărturii despre nedreptele, inumanele suferințe din închisorile comuniste, despre regimul criminal și instrumentele sale de zdrobit vieți. Deosebit de impresionantă e evocarea lui Gheorghe Năstase despre „Academia din Aiud” și despre figura luminoasă a profesorului Ion Petrovici. În martie 1952 regimul deținuților s-a mai relaxat puțin, îngăduindu-li-se acestora să umble cite o oră la aer în curtea interioară, în mijlocul căreia se afla o latrină puturoasă, denumită în deridare „monumentul”. În timpul acestor „plimbări” l-a cunoscut pe Ion Petrovici, care le ținea colegilor săi de suferință prelegeri de ținută academică: „La dînsul slăbirea era și mai accentuată, datorită staturii sale, și aceasta îi dădea înfățișarea unui schimnic. Nu-și pierduse nici farmecul vorbirii, nici claritatea gândirii și nici încrederea în izbăvirea suferințelor noastre. Expunerile erau urmărite cu mult interes de cei grupați în jurul său, care interveneau cu întrebări și discuții pe marginea subiectelor dezvoltate. Aceste momente au rămas de neuitat pentru cei care l-au cunoscut și l-au ascultat vorbind în timpul plimbărilor noastre. S-ar putea spune că în vara anului 1952, la Secția a II-a a închisorii Aiud, a funcționat timp de 2-3 luni o adevărată AGORA, o Academie a peripateticilor, cînd Prof. Ion Petrovici a trecut în revistă aproape toate școlile, sistemele, curentele și problemele fundamentale ale filosofiei [...] Oricine își poate închipui ce ridicoli, chiar caraghioși, puteam părea, plimbându-ne în zdrențele noastre în jurul «monumentului», în timp ce ascultam prele-

gerile profesorului Ion Petrovici. Dar noi făceam total abstracție de privilegiile dezgustătoare, absorbiți de cuvîntul curgător, elegant și elevat al Profesorului.”

Încoronare cu scandal

A U VUIT ziarele centrale scandalizate că un bulibaș local, Ilie Stănescu, s-a încoronat la mănăstirea Curtea de Argeș, rege internațional al rromilor. Motivul ar fi că prin această încoronare și-ar fi bătut bulibașa joc de biserică în care odihnesc osemintele regilor României. *ADEVĂRUL* titrează grav: „Patriarhia cercetează implicarea episcopului Calinic în penibila slujbă de încoronare a regelui țiganilor” și tot *ADEVĂRUL* detaliază: „Încoronarea căldărarului Stănescu: 10 milioane de lei, trei găini și <lopeți de verzișori> pentru preoți. *ZIUA* precizează luându-l ca sursă pe regele Cioabă: „Iulian, printr-un decret imperial, pe care el l-a compus, el l-a scris, a făcut o mascaradă pentru zece milioane de lei și două găini” Cronicarul nu vrea să treacă drept insensibil față de spațiile simbolice ale istoriei României, dar tot acest scandal e cam alăturat cu drumul. S-a încoronat bulibașa Stănescu rege internațional al rromilor? Nu. Și-a permis el vreo aluzie măcar în această privință? Nici atît. I s-a sfințit coroana la biserică, așa cum se sfințesc multe alte lucruri, cu slujbe fie la fața locului, fie în biserică. Avînd de sfințit o coroană, bulibașa s-a dus la biserică, a obținut serviciile a patru preoți și s-a putut intitula, după ce s-a sfințit obiectul cu pricina, rege internațional al rromilor. După părerea Cronicarului în biserică ar trebui să fie loc pentru toată lumea, iar ideea că Ilie Stănescu și-a bătut joc de sacralitatea re-

galității românești ar trebui privită cu mai multă relaxare. ● În anii '90, cînd a apărut pe firmament regele Cioabă, e drept că fără a se încorona la biserică, dar încurajat politic să se dea în stambă, pentru a compromite regalitatea în ochii cetățenilor, n-a izbucnit un scandal de asemenea amploare. Azi în schimb, cînd regalitatea a devenit istorie, presa nu mai poate de grija sacralității istoriei României. Ne supără azi că rromul Stănescu și-a sfințit coroana la Curtea de Argeș. S-o poarte sănătos. Într-un fel acest bulibaș a luat mai în serios un loc simbolic al regalității românești decât au făcut-o mulți dintre noi după 1989. ● În afară de *EVENIMENTUL ZILEI*, nici un ziar nu s-a revoltat că Sergiu Nicolaescu a afirmat pe holurile Senatului tablouri care îl înfățișează în chip de Mircea cel Bătrîn, tablouri pictate de Sergiu Nicolaescu însuși. Dacă Senatul înghite că Sergiu Nicolaescu a ajuns Mircea cel Bătrîn, de ce ar trebui blamați preoții de la Curtea de Argeș că au sfințit coroana unui candidat cînstit la calitatea de rege al etniei sale? ● În timp ce senatorii PUR se îndreaptă spre PSD, postul de televiziune Antena 1 atrage în devălmășie foști senatori de drept ai PROTV. Dar potrivit sondajelor de audiență, Ovidiu Ioanițoiaia ajuns la Antena 1 cu emisiunea lui despre fotbal e sub Florin Călinescu, fiul risipitor al PROTV, revenit la televiziunea lui Adrian Sîrbu. Despărțirea cea mai dilematică de PROTV este cea a lui Lucian Mîndruță, care a plecat la Antena 1 fără profesorul Brucan. Oare cine va fi noul Brucan al lui Lucian Mîndruță la Antena și cine va fi noul Mîndruță la PROTV al profetului din Dămăroaia. ● Din *NAȚIONAL*: și Ruxandra Săraru părăsește televiziunea de pe Bulevardul Pache Protopopescu. De ce? Fiindcă n-ar fi reușit să comunice direct cu Adrian Sîrbu. Cronicarul nu e un supporter al lui Adrian Sîrbu, dar bănuiește că dacă între cei doi ar fi existat comunicarea după care ținea Ruxandra Săraru, aceasta ar fi părăsit mai demult PROTV. ● *JURNALUL NAȚIONAL*, probabil în calitatea sa de ziar vertical, le adresează părinților sfatul să nu încarce exagerat ghiozdanele copiilor. Față de prețurile pe care le au de plătit părinții pentru a-și dota copiii cu rechizite, Jurnalul ar fi trebuit mai degrabă să-i sfătuiască să nu-și trimită copii la școală cu ghiozdanul gol.

Cronicar